SANCTI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE VIRGINITATE LIBER,

A IVLIO POGIANO CONVERSVS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manutium, Aldi F.

AD CLARISSIMVM PRINCIPEM OTHONEM TRVCHSES, DE VValdburg, Auguſtanorum Vindelicorum Epiſcopum, S. R. E. Presbyterum Cardinalem ampliſſimum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IVLIVS POGIANVS.

VIRGINITATEM, OTHO ampliſſime, ſi chriſtiana fide, & caritate fulta ſit, tanto rebus humanis anteire exiſtimo, quanto generi hominum antecedunt beatæ mentes: quarum præſtantiam illi conſecuti eſſe mihi uideri ſolent, qui reſtincto naturalis ardore uoluptatis, eam caſtitatis laudem pie, ſancteque coluerunt. Quanquam haud ſcio an ſit hominibus ad dignitatem glorioſius repugnante natura innatam immortalium uim aſſequi potuiſſe. Magnus locus, & chriſtiani hominis proprius, nobilitatus ex illo fonte, & capite Chriſto; unde hæc in ſummum honorē adducta uirtus ad hominum imitationem latiſſime dimanauit. Is enim præter ortus, & uitæ ſuæ gloriam uirginitatis ſingularem, tantum præterea tribuit iis, qui caſtimonia floruerunt, ut, ad imaginem cæleſtium miniſtrorum, lectiſſimum ex uirginibus comitatum ſibi deligeret: in quibus Ioannem Zebedei filium unice dilexit. Etenim illi præſtans diuinæ uirtutis habitus eam peperit & Ieſu Chriſti gratiam, & cæleſtis uim ſapientiæ, quam deinceps admirata eſt omniū memoria ſæculorum. Quæ cum diuinis litteris conſignata ſint, cum ſanctiſſimorū uirorū & illorum tēporum partim æqualium, partim ab ea ætate recentium auctoritate

comprobata: quid eſt, quòd tantis propoſitis & præmiis, & adiumentis non conantur homines naturæ incõmodum animi contentione ſuperare? Quod ſi uſque eò tardi atque hebetes ſumus, ut ne explorata quidem ſpe ampliſſimæ mercedis incitemur, quæ uirginali pietati reſeruatur in cælum; at excitemur præſenti theologiæ fructu, quem illi inde capiunt uberrimum, qui ſe puros integroſque ad id ueritatis ſtudium contulerunt. nam datur ipſis tanquam in manus pretium glorioſi laboris, quod indicium ac ſpecimen quoddam ſit reliquæ, ac ſperatæ beatitudinis. uiui, enim & præſentes Deo fruuntur, quem quaſi per tranſennam aſpiciunt aſſidue, dum tota mente omniq; animo contueri liceat. Eſt ergo ulla ſpecies delectationis tanti, falſa præſertim, ut & huius exiguæ, & illius perpetuæ uitæ ſolidã expreſſamq; uoluptatem amittamus? Sed fit neſcio quo modo, ut maximam partem in uitiorum luto demerſi defixiq; ſimus ſic, ut nihil altum, nihil magnificum neque mente ſuſpicere, neque actione ſuſcipere poſſimus. Vt enim nocturnæ aues, ſi in ſolem inciderint, inſolentia diurni luminis obcæcantur: ſic nos flagitiorum quibuſdam aſſueti tenebris, in rebus illuſtribus nihil uidemus. quin etiam, ſi cæleſtis dexteræ beneficio nõnunquã excitati ſubleuemur, tamen mala cõſuetudine deprauati & oculos, & mentem idemtidem reuocamus ad turpitudinem, ut, quæ nobis diuino munere lux ueritatis oblata fuerat, ea rurſus uitæ ſordibus obruatur. Perdita nequitia multorum, ſed intolerabilis arrogantia, qui ſe in officina obſcœnitatis diuinæ ſapientiæ magiſtros profiteri audeant. Hinc falſi theologi, hinc peſtiferi ſalutarium rerum interpretes,

qui

qui in illa cæcitate libidinis, litteris lucem, auditori-
bus animi, atque ingenii lumen eripiunt. nam puriſſi-
mos fontes ſic inceſto ore corrumpunt, ut, quidquid
per eos hauſeris, totũ id turbidum inquinatumque ſit.
Pium, humilem, innocentem hominem, in primisq;
purum & caſtum quærunt diuinæ litteræ; impium, ſu-
perbum, facinoroſum, maxime uero impurum, & im-
pudicum a ſua cognitione, ac ſcientia repellunt. Non
longe abieris. Ioannes ille Chriſti diſcipulus, idem
euangelii ſcriptor, idem uates, non ne harum uirtutum,
atque adeo huius excellentiſſimæ uirtutis, uirginitatis
gradibus aſcendens in altiſſimum cæli locum incom-
prehenſam, & inexplicabilem Dei naturam & animo
comprehendit, & oratione explicauit? Quid? Paulus
alter plane Ioãnes: (ut hoc oratio mea definiatur exem
plo, quod propoſitam rationem attingit) is igitur,
cum ſe totum ad eam conuertiſſet curam, ut Chriſti
mores exprimeret imitando, non ne tantum illa tum
uoluntate, tum imitatione eſt conſecutus, ut, cuius uitã
ſtuderet effingere, eius mentẽ aſſequeretur non modo
cogitatione, ſed etiam facultate? Quod cum ipſius o-
mnes declarant epiſtolæ, tũ ſapientiſſima fideliſſimi con
ſilii de uirginitate expoſita ratio maxime teſtatur. Tãta
eſt enim huic cõſilio ſimilitudo cum iis, quæ apud Mat-
thæum de uirginali uirtute diſputantur, tanta uerborũ,
ſententiarum, ordinis conuenientia, ut ea Chriſtum
Pauli ore diſſeruiſſe, nemo niſi turpiter ignorare, aut
impie negare poſſe uideatur. Eadem eſt utrobiq; diui-
næ rationis index indulgentia, & eam habet uim utriuſ
que oratio, ut in ſumma rei difficultate propter infixũ
naturæ coniunctionis appetitum nullam iam homi-
nibus

Digitized by Google

nibus neceſſitatem uirginitatis imponat; ueruntamen uirginũ officio celebrãdo & illuſtrando, quibus tanquã iure hoſpitii deprecantibus ſæpe Deus non ſingulorum modo hominum, ſed ciuitatum, ac prouinciarum ſcelera, ſuppliciaq; condonet, omnes ad huius amorem ſtudiumq; uirtutis adhortetur. Sed profecto ſe, altus animus Dei ſpe fiduciaq; munitus a cupiditatũ illecebris inuictũ facile præſtat. Quare ad eam laudẽ omnis generis erecti multi mortales, & naturalem domuerunt libidinem, & cæleſtium uitæ ſimillimam in terris uitam egerunt. Plenum eſt cælum noſtrorum hominum, quorum propter eximia ueræ caſtitatis ornamenta & conſecratas ueneramur imagines, & ampliſſimis honoribus anniuerſaria ſacra conficimus. Sapientes uero, & beatos illos, qui humana ſpecie & figura diuinam, & plane cæleſtem uim conſecuti ſunt. inſanos & miſeros reliquos, qui cum dignitate ad beatas mentes proxime accederent, ſe in impuram belluarum intemperantiam abiecerunt. Quorum alii palam uirginitate ſimulanda, coniugio acerrime uituperando, clam, ut moribus etiam oratio refellatur, in omni flagitiorum genere uolutati ſunt. alii corporis uoluptatibus dediti, præceptoresq; libidinum, fœdiſſimam uitæ turpitudinem cumulauerunt ſcelere orationis. Ex quibus partim caſtitatem ab hominum arbitrio, & libera uoluntate remouentes, præcipuo quodam Dei munere nonnullis inſitam & ingenitam uolunt. partim quaſi naturæ neceſſitatem uſum amplexantes ac tuentes libidinis, uirginitatem reiiciunt; & tanquam triſtitiam ac uitæ peſtem deteſtantur. Contra quos omnes patrocinium cæleſtis cauſæ diuinitus a plurimis ſuſceptum eſt. Extiterunt enim &

illis

illis ipſis temporibus, quibus hæc oppugnari cæpta ſunt, neque poſtea defuerunt, qui cum debitum nuptiis legitimis gradum honoremque tuerentur, tum admirabili uitæ integritate, ſcientiaq; diuinarum litterarum uirginitatis & maximam, iuuante Deo, facultatem probarent, & amplitudinem præſtantiamq; defenderent. quare monumentis compluribus & Græcis & Latinis celebrata res eſt, quibus ſummi homines Ieſu Chriſti mentem, Pauliq; cum illo cõiunctam ſententiã explicauerunt uberius, & ad uirginalem palmam uehementius ſunt cohortati. Atque ut omittam de aliis; ea de re ad intelligentium prudens ſubtileque iudicium eleganter, ne dum abundanter, & ad popularem ſenſum accommodate diſſeruit hoc libro ſui ſimillimus Ioannes Chryſoſtomus, de quo minus mihi multa dicenda duxi, quòd is bene de Eccleſiæ Dei nomine ac dignitate meritus, & chriſtianam diſciplinam in primis illuſtrauit, & ex aureo quodam eloquentiæ flumine nomen inuenit, &, quod caput eſt, eam uitam uixit, ut in ſanctorum numerum ſit relatus, Deo hominibusq; approbantibus. Vtinam modo liber non intercidiſſet, ſed ex quo primum eſt editus, deinceps uerſatus inter hominum manus ad noſtram perueniſſet memoriam; multorum enim compreſſis uoluptatibus, mirabiles uirginitatis amores excitaſſet. Quare dolendum eſt in tanta iactura ſuperiorum temporum, nobis uero ſummopere lætandum diuino hoc & immortali beneficio. Quod quoniam munus ampliſſimum habemus a Marcello, eius nominis II. Pont. Max. cum ceterarum illius uirtutum, quæ Reip. fructuoſæ fuerunt, tum huius beneficentiæ laudem, qua facile excelluit, & memoria, &

uocis

Digitized by Google

uocis teſtimonio conſeruare debemus. Nam ille quòd acceperat a Gulielmo Sirleto Chryſoſtomum de uirginitate ſcripſiſſe librum, quo libro Chryſoſtomus ipſe in illa nobili explanatione Pauli epiſtolæ ad Corinthios eum locum, quantũ in ſe fuit, perpurgatum teſtaretur, egit cum homine, ut id monimentum, ſicunde poſſet, erueret. Quare Sirletus, is uir, cuius multiplicem exquiſitamque doctrinam admiramur ſingulari probitati ac beneficæ uoluntati parem, undique conquiſitum, & aliquando Florentia, Venetiisq; accerſitum opus Marcello curauit. Quid multa? conſiderauit ille rẽm: uidit quantum eſſet in ea chriſtianæ perfectionis inſtrumentum: ſtatim cum omnibus communicandam putauit. atque ut bonum id latius pateret, ad pluresq; pertineret, latinum Chryſoſtomum fieri iuſſit. Quod quando mihi negotium datum eſt, ut librum conuerterem, mea quidem ingreſſio fuit eiuſmodi, ut me ſatisfacere poſſe huic muneri magis optarem, quàm ullo modo ſperarem. Nam, cum duplex mihi interpretandi ratio, eaq; inter ſe contraria proponeretur, cumq; hac ætate neutri uiderem contigiſſe ut omnem haberet laudem: illud etiam intelligebam, utrumcunque, præſertim in hoc ſcribendi genere parum exercitatus, inſtitutum tenuiſſem, fore, ut propoſitum meum in alteram reprehenſionem incurreret. Sunt enim qui ſimplici ueritatis ratione contenti eam interpretationem poſtulent, qua uerbum e uerbo exprimatur, omni præterea ornamento, omni latinæ linguæ concinnitate in græco ſcriptore abhorreant. Illos hoc; alios longe diuerſa delectant. Res enim modo, ſententiaq; permaneat, ad rationem moremq; Romani ſermonis eius explicationẽ

dirigi

dirigi uolunt; & tanquam græcum hominem in noſtram ciuitatem adſcitum, noſtrum etiam ueſtitum, & ornatum imitari debere contendunt. Præclara ſane ratio, & quam, licet difficillimam ad aſſequendum, in Demoſthene tamen, aut Aeſchine, quorum ars nititur eloquentia, libenter eſſem ſecutus; in Chryſoſtomo, qui ſalutis præcepta tradit, quæ rerum pondere, non uerborum ſplendore definiuntur, periculoſam & lubricam exiſtimaui. Illam uero alteram ad uerbum conuertendi uiam eatenus ſum perſecutus, quoad latini ſermonis conſuetudo ferre uidebatur. nam omnino, cum ineptum negotium, tum iniucundum putaui. Ac medium quoddam meum conſilium fuit, ut ea, quorum Chryſoſtomus eſſet auctor, iis dumtaxat exceptis uocabulis, quæ noſtræ ſunt propria religionis, ſi modo fui tanti, operam darem, uti latine redderem. Quæ uero ex ueteri, & utique ex nouo teſtamento protuliſſet, in illis fidem eius ſequerer, quem tot annos ſanctiſſima parens probauit Eccleſia. Hæc mea ratio eſt. in qua mihi non ſumo, ut omnem offenſionem effugerim. Cuius enim impudentiæ eſt, id de ſe polliceri? Illud affirmo tantum ſpectaſſe me, ut aliquid Chriſtianis hominibus, qui græce neſcirent, utilitatis afferrem; nullam prætereà hac in re aut laudem quærere, aut uituperationem recuſare. Nunc ſi ſit optandi locus, uellem Marcellus Pontifex, hunc, quicunque eſt, laboris mei ex ſuo munere fructum capere potuiſſet, ut, cum ad eum, qui & præclarum opus in commune contulerat, & mihi conuertendum dederat, & erat ipſe exemplum continentiæ, de uirginitate librum miſiſſem, propter illam tum perſonæ opportunitatem, tum gratam

b animi

Digitized by Google

animi mei ſignificationem, æquioribus uterer iis, qui in Chryſoſtomo uertendo maius ingenium, acrius etiam iudicium requirent. Accedit eò perſpecta ſemper quidem omnibus eximia uiri uoluntas in ſtudia uirtutis, & artium optimarum; mihi uero in ſummo eius honore multo perſpectiſſima. Nam cum in maximo primi illius, uel potius ultimi tẽporis rerum hominumq; cõcurſu Pontificem Maximum ſalutatum ueniſſem, memini, cum me de Chryſoſtomo eſſet hortatus, ut laborem ſuſciperem, gratulari bonis ac ſtudioſis, quibus tãtum acceſſiſſe diceret ad præſidium & ornamentum, quantum ſibi ad honorem, & ad promerendi poteſtatem eſſet adiunctum; ut omnis propterea mea de uirtute cogitatio poſita prope in cõſpectu meo Marcelli imagine, tantæ benignitatis gratiam a me flagitare uideatur. Quibus & communibus, & priuatis de cauſis, hærebit perpetuo quidem in mente & oratione mea memoria diuini hominis; ſed tamen hoc eius beneficio, quando ineſt in eo aliqua remunerandi uis, ad referendam illam, quàm ad ineundam aliam gratiam uti maluiſſem. Quæ quoniam Dei iudicio ſublata facultas fuit, proximum erat in Chryſoſtomo peruulgando & rei dignitatis, et quodammodo Marcelli uoluntatis habere rationem. Nec uero difficilis fuit ea deliberatio. nam mihi de uirginali laude cogitanti uerſabatur ante oculos, uel potius feriebat oculos Reginaldus Polus Cardinalis, quòd & reliquarum uirtutum ſpecimen, & illuſtre exemplum caſtitatis habuit hæc ætas. Illud ego excellens illius animi & corporis bonum in ſumma ceterorum excellentia bonorum cum ex conſtanti hominum fama atque ſermone, tum ex ipſius ore Marcelli

ſic

ſic admirabar, ut me & illi, cuius mihi uiuit auctoritas, & cauſæ officioque meo defuturum intelligerem, niſi, quod Marcello debebam, Polo potiſſimum redderem. Quanquam Chryſoſtomi uiri ſanctiſſimi gratiam mihi per hanc cauſam facile conciliari putabam poſſe. Ad quem enim is, aut omnino per quem ſua hæc ad alios peruenire mallet, quàm per eum, in quo expreſſam ui deret effigiem animi, ingenii, temporum ſuorum? qui eiſdem itineribus contendebat in cælum? qui uirtutis doctrinæq; ſtudia ætati ſuæ fere æqualia ita coniunxe-rat, ut ei probitas & innocentia prudentiæ ac ſapientiæ quaſi fores aperuiſſet, ſcientia præſtantiſſimarum artiū uirtutem confirmaſſet, utraque ſic adiunxiſſet Deum, ut per ipſum ſuorum operum opus omnium maximum maximeq; admirabile effecerit? Ille enim chriſtianā ue ritatem iam diu in Anglia extinctam excitarat. ille me-moriam pietatis intermortuam reuocarat. illius ſacro-rum, illius ciuilis, illius erat omnium domeſtica diſci plina. Quæ quanquam eius aduentu, planeq; aſpectu tanquam cæleſtis alicuius hominis præſentia reuixe-rant; tamen is niſi perfecta re non conquieſcebat; ſed mirificam cognitionem, uſumq; diuinarum & huma-narum rerum ad eam referebat cogitationem, quo mo-do nationi ſuæ dignitas ſalusq; pareretur. Quare hic opportunius illi ueniebat adiutor, quo benefactorum beneque dictorum egregio doctore legendo & audien-do præceptis Anglia ſalutaribus inſtitueretur. Sed me-cum hic etiam non ſolum cum Anglis actum eſt incom modius. nam dum ſuſtineo me, ueritus ne parum pe-riti interpretis ſermone non delectetur uir tum græce, tum latine doctiſſimus moritur interea Polus; ut iam

quaſi quodã omine a proferẽdo libro deterreri uiderer. Quem in perpetuum facile compreſſiſſem. ſed inſtiterunt aliquando poſcere libri editionem ii, quibus negare non potui, præſertim cum me publici Chriſtianæ Eccleſiæ concilii opportunitate cum hac commoditate ac nobilitate Romanæ librorum impreſſionis urgerent; cum denique admirabili, ſalutariq; exemplo diuinitus hoc incumbente Pio Pontifice Maximo ad reſtituendã ueterẽ Eccleſiæ diſciplinã ſimul & ad certiſſima diſciplinæ ſubſidia excitanda ac peruulganda litterarũ, ac ſtudiorũ cõmoda, religioni habendũ dicerent uirginitatis patronum non opponere petulantiæ plurimorum. Ceſſi igitur, ſed ita, ſi, ut inſtitueram, rei grauitati conſulerem, leuemq; operam meam aliena auctoritate roborarem. Ergo mihi utrunque ſuppeditat ex te Otho ornatiſſime, qui ſi, quæ uideo, tantum in te eſſe audirem, mouerer fama laudum tuarum. Nunc, quæ tua eſt liberalitas, uiuo apud te, et ſæpe interſum ſermonibus & actionibus tuis, ut tibi uiuenti conſtantem iſtam & probatam uitam, & ſacris diuiniſq; rebus mirifice dedito Chryſoſtomi librum de uirginitate debere non poſſim. Quod itẽ a me tuum poſtulat flagrans, atque perpetuũ ſtudium tuendæ propagandæq; religionis: quò cum & curas, & facultates conferas tuas, præclare hoc eius & animi ſimulacrum, & monimentum ingenii, tibi, qui Chryſoſtomum imitari ſtudes ducem communis officii, conuenire ſum arbitratus. et uero gratius erit etiam illorum nomine, quibus deſponderam, quorum alter bonus Pontifex, alter Pontificatu dignus, uterque & tui amantiſſimus, et a te cultus diligentiſſime ſibi a me receptum, tibi perſolutum officium probabit. Itaque

habe-

habebis ab illis me interprete librum iſta perſona, ſtudiis, moribus dignum, cuius nec explicandæ ſententiæ commodior ſcriptor optari poſſit, quàm Chryſoſtomus, nec diuulgandæ magis idoneum tempus, quàm hoc. Vtinam meæ partes ne deſiderentur. Quòd ſi quid de operis pondere mea infirmitate detractum eſt, tamen aliquam mihi excuſationis ueniam datum iri ſpero, quòd in hoc interpretando diuini Spiritus interprete, facultatem fortaſſe pio conatu, atque egregia uoluntate compenſem.

Digitized by Google

LECTORI.

CVM hunc Chryſoſtomi librum ita ſcriptum repe riſſem, ut in quattuor & octoginta capita diuiſus, initio ſingulorum capitum ſeparatim deſcriptam haberet cuiuſque loci ſententiam; tametſi librarii temeritate, quæ plerunque inſcitiæ ſocia eſt, intercisum credidi, non ſcri ptoris conſilio diſtributum, quem perpetuum operis argumentum continenti oratione explicaſſe puto; tamen, ut liberum cuiuſque iudicium relinquerem, ſum mas modo rerum in capitum interuallis inepte, ut mihi quidem uidebatur, & ad curſum rationis lectioniſque moleſte poſitas, tranſtuli in commodiorem locum; diſtinctionem non omnino ſuſtuli. nam & ſeruaui numerum, & primum quęque diuiſionis uerſum prima eius grandiori littera notandum curaui. Quòd ſi quid operæ nauaui, quòd de eo legentes admonuerim, gaudeo; ſin minus, iidem illi, quibus per me utrumuis ſentire integrum erit, mihi uiciſſim æqui eſſe debebunt, ſi, cum ipſis fidem præſtitiſſem, meam quoque de re ſen tentiam notam eſſe uolui.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANORVM, DE VIRGINITATE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

I.

IVDAEI uirginitatis laudem aſpernantur: neque mirum, quando etiam ipſum, natum ex uirgine, Chriſtum ignominiis affecerunt. contra uero gentes admiratione uirginitatis obſtupeſcunt: quam tamen ſola colit Eccleſia Dei. nam hæreticorum uirgines ego uirgines eſſe minime dixerim: primum, quòd illæ caſtæ non ſunt; neque enim ex ſanctiſſimi illius uiri ſententia, qui uirginem Chriſto conciliat, deſponſæ ſunt uni uiro: Deſpondi enim, inquit is, uos uni uiro uirginem caſtam exhibere Chriſto. quod etiam ſi de uniuerſa Eccleſia dictum eſt, tamen illas etiam hæc complectitur oratio. Quo modo igitur, quæ uno uiro non contentæ, alterum, qui non eſt, Deum introducunt, caſtæ eſſe poterunt? Quare primum ex iis, quæ diximus, deinde, quòd contumelioſæ in nuptias in eum locũ proceſſerunt, ut connubiis abſtineant, uirgines eſſe non poſſunt. quòd enim coniugium malum eſſe lege ſanxerunt, ea anticipatione ſibi præmia uirginitatis ademerunt. non enim, qui uitia cauent, corona donandi ſunt; ſed eos a pœna tantummodo uacuos eſſe decet. et quidem uidere licet, non ſolum id noſtris eſſe, ſed externis etiã legibus conſtitutum: inquit enim lex, Homicida morte multator: at non præterea adiicit, Qui hominem non occi-

2.Cor.11.

II. Virginitatem hæreticorum mercedẽ non habere.

Digitized by Google

derit, honore afficitor. item, Fur plectitor: at non eum etiam, qui neminem ulla re læſerit, præmium capere iuſſit. ac leges ipſæ adulterum occidentes, eum, qui coniugium non uiolat alienum, nullo dignandum honore cenſuerunt: & iure id quidem optimo: laudem enim, & admirationem habere, recte facientium eſt, non eorum, qui uitia declinauerunt. nam præclare cum illis agitur, ſi nulla ad eos pœna peruenerit. itaque Dominus noſter, ſi qui temere, ac ſine cauſa fratri iratus fuerit, uel eundem ſtultum appellauerit, ei geennam eſt comminatus, non etiam iis, qui neque fratri ſine cauſa ſuccenſuerint, neque in eum maledicta contulerint, regnum cæleſte promiſit; ſed plus eo quiddam
Matth. 5. maiusque requiſiuit, dum inquit, Diligite inimicos ueſtros. cumque uellet oſtendere, parum admodum eſſe, & uile, & plane nullo dignum pretio, fratres non odiſſe, multo maius illud adiunxit, ut eos ipſos beneuolentia, & amore complectamur. ac ne id quidem ſatis eſſe nobis inquit, ut honorem aliquem conſequamur. nam qui id fieri poſſit, ſi amplius ea in re, quàm ethnici, nihil aſſequimur? quare longe maiores acceſſiones faciamus, oportet, ſi quidem mercedem exigere uoluerimus. Neque enim, quia te, inquit, ad geennam non damno, quòd in fratrem maledictis abſtineas, nec in eum ſis offenſior, propterea tute corona donandus tibi eſſe uideare. tantum enim abeſt, ut abs te iſto comitatis modo contentus ſim, ut, etiam ſi te non ſolum non ei conuicium facere, uerum eundem amare dixeris, tamen adhuc & circum terram uoluteris, & in publicanorum numerum aſcribaris. Quòd ſi perfectus, ac cælo dignus eſſe uis; iſtic modo ne conſtiteris,

Digitized by Google

ſtiteris, ſed altius aſcendito, & eam, quæ ſupra naturam ipſam eſt, cogitationem ſuſcipito, ut inimicos beneuolentia proſequare. Cum igitur undique hoc nobis conſtet, deſiſtant hæretici fruſtra ſe ipſos affligere. nullā enim afflictationis ſuæ mercedem accipient; non quia ſit iniuſtus Dominus; (nefas enim id dictu eſt) ſed quòd iniqui ipſi, ac ſcelesti. quid ita? quia demonſtratum eſt, nullum iis, qui uitia tantummodo deuitarunt, præmium eſſe propoſitum. ipſi autem matrimonium malum ſtatuentes, eo abſtinuerunt. quo modo ergo, quòd a malo abfuerint, mercedem illis poſcere licebit? ut enim nos, quòd non ſumus adulterati, digni non erimus, qui corona donemur: ita ne illi quidem, quòd a coniugio abhorruerunt. nam ſic cum ipſis aget ſummo illo die is, qui iudicium inter nos exercebit: Non equidem illis præmia conſtitui, qui tantū a culpa ſunt alieni; (parui id enim duco) ſed, qui uirtutes omnes complexi fuerint, hos in cæleſte domicilium introducam, ubi beati hæreditate ſempiterna fruantur. Quid igitur eſt, quamobrem, cum ſtatueritis matrimonium cum obſcænitate, & ſcelere eſſe coniunctum, & eo propterea abſtinueritis, præmia, quæ recte facientibus debentur, uobis ob delictorum fugam dari poſtuletis? non enim, ſi agnos a dextra collocat, & eoſdem collaudatos in cæleſtem regiam introducit, id eo facit, quòd aliena non diripuerint, ſed quòd aliis ſua diſpertiuerint. neque, ſi is, cui quinque talenta credita ſunt, Domino probatus eſt; tam id factum eſt, quòd de commiſſa ſibi pecunia quidquam non diminuerit; quàm quòd eam auxerit, ac duplicatum depoſitum Domino reddiderit. Quouſque igitur progrediemini, inani uos Matth. 25.

curſu exercentes? quàm diu laborem irritum ſuſcipietis? quem ad finem, aera uerberantes, fruſtra pugnabitis? atque utinam ſolum id fruſtra ſit. nam haud parua pœna illa fuerit, pro multis laboribus, procq; ſpe præmiorum, maiori certe, quàm laborum ratio poſtulet, quo die honorem uobis habitum iri ſperatis,
III. Hæreticorum uirginitatis pœnas pẽdere in eorum poni numero, qui ignominia notabuntur. Nec uero hic illis erit malorum modus: neque ſolum id detrimenti facient, ut nihil lucrentur; ſed alia multo his grauiora mala ſubibunt: æterno enim igne com-
Matt. 22. burentur, uermi corrodentur immortali, tenebris exterioribus obruentur, angoribus, atque anguſtiis cruciabuntur. Quamobrem innumerabilia nos ora habere, & angelica ui præditos eſſe oporteat, ut Deo pro eius cura de nobis ſatis digne gratias agere poſſimus: uel potius ne ſic quidem comparati id aſſequi queamus: qui enim id fieri poſſit? nam cum pari nos cum hæreticis labore (niſi fortaſſe longe illi maiorem inde ſuſcipiunt moleſtiam) colenda uirginitate exerceamur; haudquaquam pares laborum fructus utrique percipimus. illos enim & uincula, & lacrymæ, & gemitus, & æterni cruciatus conſequentur: nos contra, conſortes erimus angelorum, ubi fulgentes lampades collucebunt; &, quod caput eſt bonorum omnium, ſponſi conſuetudine fruemur. Sed quamobrẽ iiſdem laboribus contraria præmia tribuuntur? quòd illi, diuinæ legi uti legem ferrent aduerſariam, uirginitati ſe dediderunt; nos, ut Domini uoluntati pareamus, eadem efficimus. Deum autem uelle, omnes uti coniugio abſtineant, teſtis eſt is, qui Chriſtum in ſe
1. Cor. 7. loquentem habuit: Volo enim, inquit, omnes homi-

nes

nes eſſe, ſicut ego ſum. Quòd uero nobis parceret Saluator noſter, quodq; ſciret ſpiritum quidem eſſe promptum, carnem autem infirmam, minime id neceſſario iuſſo ſeruandum conſtituit, ſed animis noſtris ſolutam eſſe uoluit eligendi optionem. nam ſi præſcriptum eſſet, & lex, nunquam iis, qui id perfeciſſent, is honor habitus eſſet, ſed illud reſponſum a Domino tuliſſent, Feciſtis quod facere debuiſtis: neque iis, qui rem non aſſecuti fuiſſent, eſſet ignotum; ſed iis, qui leges negligunt, conſtitutam pœnam ſuſtinerent. nunc uero cum illud dixerit, Qui poteſt capere, capiat; non eos condemnauit, qui minus id aſſequi poſſunt; ſed illis, qui rei facultatem habent, multum, atque adeo maximum certamen propoſuit; ob eamq; cauſam Paulus, magiſtri ſui ueſtigia perſequens, præceptum Domini ſe non habere dicit, ſed dare conſilium. At uero neque Marcio, neque Valentinus, neque Manes eam moderationem tenuerunt: neque enim Chriſtum in ſe loquentem habuerunt, qui ſuis ouibus parcit, pro quibus etiam uitam poſuit, ſed homicidam illum mendacii parentem. quamobrem eos omnes, quicunque fuerunt dicto audientes, iidem illi perdiderunt. nam ipſos in ignē ſibi paratum ad inferos traxerunt ſecum, quos inanibus in uita, & intolerabilibus laboribus exercuerant.

IIII. Deteſtationē coniugii ſatanicæ immanitatis eſſe.

O miſerrimam ueſtram conditionem, atque etiam gentiū ſtatu miſeriorem. nā, etſi gentes grauia apud inferos geennæ manent ſupplicia, tamen certe, dum uiuunt, coniugii, & pecuniæ, ceterarumq; rerum, quæ in uita iucunditatem habent, uoluptatem percipiunt: uos uero tormentis, & cruciatibus utrobique affecti, & præſentes uoluntarii, & mortui inuiti ſempiternam pœnam ſuſtinetis.

V. Hæreticos, quod ad cultū uirginitatis attinet, gentibus etiam miſeriores eſſe.

Digitized by Google

netis. ac gentibus quidem pro ieiunio, & uirginitate neque mercedem dederit quiſquam, neque eiſdem ſupplicium conſtituetur: uos autem, pro quibus innumerabilibus laudibus celebratum iri ſperauiſtis, pro eiſdem extremas pœnas perſoluetis; idq; cum aliis reſponſum feretis a Domino, Quòd ieiunium uirginitatemq; ſeruaſtis, diſcedite a me in ignem paratum diabolo, & angelis eius: nam neque ieiunium, neque uirginitas per ſe bona, uel mala ſunt, ſed eorum propoſito, qui illa colunt, ita uel bona, uel mala efficiuntur. neque uero ea uirtus gentibus fructuoſa eſt: receperunt enim mercedem ſuam, quia hanc ipſam uirtutem metu Dei non coluerunt. at uos tum propter bellum, quod cum Deo geritis, tum propter crimen, quod eius operibus affertis, non modo mercedem ueſtram recepiſtis, ſed præterea pœnas dabitis: nam pro decretis ueſtris ducemini in gentium loco, atque numero: quandoquidem æque, atque ipſæ gentes, uero, & unico Deo reiecto, multitudinem deorum introduxiſtis. pro uitæ autem inſtituto melius cum illis, quàm uobiſcum, agetur. nam eatenus illæ damnum facient, ut nihil boni adipiſcantur: uobis præterea fiet acceſſio malorũ. adde, quòd illis ipſis in uita uoluptatibus omnibus frui licuit: uos omnibus utrobique caretis. Num ergo pœna grauior eſſe poteſt ulla, quàm, pro mercede laboris, & ſudoris, perferre ſupplicia? Adulter, auarus, is, qui in alienis rebus luxurioſus fuit, direptor denique proximorum, omnes certe ſolatii aliquid habent, breue illud quidem, ſed tamen aliquid, quòd eorum cauſa plectuntur, quibus hic delicate, molliterq; uixerunt. At qui paupertatem perfert uoluntariam, ut, cum e uita migrarit,

Matth. 25.

Digitized by Google

grarit, locupletetur, qui uirginitatis labores ſponte ſu-
ſcipit, ut illic exultet cum angelis; is, ſi repente, ac
præter omnem expectationem hiſce de rebus plectatur,
quarum ſe innumerabilia præmia conſecuturum ſpe-
rauit; non dici queat, quantum capiat doloris, ubi il-
la, contra quàm omnino ſperauerat, mala ſubierit.
ego enim ipſum conſcientia æque atque flamma crucia
tum iri exiſtimo, cum eiuſdem conſortes laboris apud
Chriſtum commorari uidebit, &, ob quæ infinitis illi
fruentur bonis, ob ea ſe extrema ſupplicia ſuſtinere, in
illaq; uirginitate grauiora ferre mala, quàm luxurioſi, VI.
nequiſſimiq; homines patiantur. Etenim hæreticorum Virginitatem hæreticorum
continentia omni eſt libidine flagitioſior. illa enim ho- adulterio etiã
minum modo offenſionibus terminatur: at iſta cum fœdiorẽ eſſe.
Deo pugnat, & in eius infinitam ſapientiã iacit contu-
meliam. diabolus autem ſuis cultoribus eiuſmodi ten-
dit inſidias: eius enim fraude uirginitatẽ hæreticorum
ſubtiliter inuentam eſſe, non ego mea, ſed is,qui diabo
li conſilia non ignorat, ſua oratione teſtatum reliquit.
quid igitur inquit ille? Spiritus manifeſte dicit, quòd 1.Timoth.4.
in nouiſſimis temporibus diſcedent quidã a fide, atten
dentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum,
in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam
habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere,
abſtinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum.
Quo modo igitur uirgo ſit, quæ diſceſſit a fide? quæ pla
nos audiuit? quæ dæmonibus obtemperauit? quæ men
dacium coluit? quo pacto illa uirgo, quæ tantas con-
ſcientiæ labes habet in anima? uirginis enim non ſolum
corpus caſtum, ſed puram, atque integram animam
eſſe oportet; ſiquidem curat ſponſum illum ſanctitatem
inſignem

inſignem excipere. quòd ſi ipſa iis maculis notatiſſima fuerit, quonam modo pura eſſe poterit? ſi enim eam terrenas etiam curas ab eiuſmodi cubiculo abiicere oportet, utpote quæ ſponſi dignitati cum illis congruere nequeat; quo modo, cogitationibus impiis eius animo obuerſantibus, uirginitatis decus conſeruare poterit? nam etſi corpus ipſius incorruptum eſt, animæ tamen, quæ pars eſt potior, ſunt corrupta conſilia. quænam igitur iſta commoditas diſiecto templo, quæ templum cingunt, porticus, & ſepta permanere? aut quid eſt in eo emolumenti, cum purus ſit ſolii locus, ipſum eſſe ſolium ſordibus inquinatum? quanquam ne ſic quidem a ſordibus libera eſt. execrationes enim, & maledicta intus quidem formantur, neque tamen intus conſiſtunt, ſed ore prolata, & linguam, & aures, quæ ad ea patent, coinquinant, ac, ueluti uenena peſtifera, in ipſam animam infuſa, radices eius corrodunt, quauis tinea grauius; ut cum ipſis radicibus reliquum corpus intereat. Atqui, ſi corporis, & ſpiritus ſanctitas definitio uirginitatis eſt; qui fieri poteſt, ut ea uirgo ſit, quæ ſceleribus, ac flagitiis utrunque contaminauit? At iſta mihi & oris pallorem, & membrorum gracilitatem, & ſimplicem ſtolæ cultum, & aſpectũ humilem, ac uerecundum oſtentat? ſed quanti id refert, ſi elatus, & inuerecundus eſt oculus animæ? quid enim eius aſpectu petulantius eſſe poteſt, quæ ſpecie, & oſtentatione adducit homines in eam ſententiam, ut Dei opera habeant in numero malarum rerum? Omnis gloria filiæ Regis ab intus: at ipſa peruerſo ordine extrinſecus gloria circumfluens, omnem intrinſecus habet infamiam. Illud uero graue eſt, quòd maximam ho minibus

VII. Hæreticos colenda uirginitate non animam modo, ſed etiam corpus inquinare.

Pſal. 44.

minibus præſefert modeſtiam, in Deum uero creatorem ſuum ſummam adhibet inſaniam; quodq; adduci non poteſt, ut uirum aſpiciat, (ſi modo ullæ in ipſis ſic affectæ uirgines reperiuntur) in Dominum uero hominum impudentibus oculis intuetur, & iactat uoces in ſublime nefarias: exangue buxi inſtar ipſis os eſt, mortuique ſimillimum: at propter eam cauſam multis lacrymis, maximisque miſerationibus dignæ ſunt, quòd non modo fruſtra, ſed ad perniciem, & quæ in eorum caput redundant, tantum ærumnarum ſuſceperunt. Vilis quidem ſtola eſt; at non ueſtitu, neque eius colore, ſed corpore, & anima uirginitas definitur. nam ſi neque philoſophum coma, baculo, aut tunica, ſed moribus, & anima metiri ſolemus; neque militem ex chlamyde, aut ex balteo, ſed ex robore, & uirtute ſpectamus; nonne illud perabſurdum ſit, uirginem, rem adeo mirabilem, ac de humanis rebus longe præſtantiſſimam, ſqualore capilli, oris mærore, & pulla ueſte definire, ipſiusq; uim, ac uirtutem ita negligenter, temereque interpretari, neque eius animam quaſi denudatam inſpicere, atque habitum, & mores ſubtiliter inde pernoſcere? At non id permittit is, qui luctationem iſtam lege cõſtituit: neque enim ueſtibus eos, qui in hoc certamen deſcenderent, ſed præceptis, & anima probare ſe iubet; inquit enim, Qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet, nempe ab iis, quibus animæ ſanitas perturbatur: &, Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. quænam ergo huiuſce luctationis leges conſtitutæ ſunt? audi iterum Paulum, uel potius in eo loquentem Chriſtum, certaminis auctorem, ut uirgo ſit ſancta & corpore, & ſpiritu; atque idem

VIII. Virginem non ueſtitu, ſed anima æſtimari oportere.

1. Cor. 8.

2. Timoth. 2.

1. Cor. 7.

Digitized by Google

IX. Virgini detrimentum afferre elationem animi in eos, qui matrimonio iuncti ſunt

honorabile connubium, & thorus immaculatus. Quid ad me hoc, illa inquit, quæ multam coniugio ſalutem dixi? iſtud enim miſera, iſtud ipſum te perdidit, quæ, tanquam ad te nihil id decretum pertineret, rem propterea incredibili irriſione excipiens, cum in Dei ſapientiam inuecta es, tum creatas res omnes accuſaſti. ſi enim coniugium impurũ eſt; animantes omnes, quæcunque ex eo creatæ ſunt, eadem impuritate continentur; ita uos etiam: non enim dixerim hominum naturam; quo modo igitur illa uirgo ſit, quam impuram eſſe conſtat? Verum altera, uel tertia potius hæc eſt fœditatis, & impuritatis a uobis excogitata ratio, quæ connubium ueluti turpidinẽ quandam fugientes, iſta ipſa fuga nuptiarum omnium impuriſſimæ factæ uirginitatem excogitaſtis adulterio fœdiorẽ. In quorũ igitur numero uos reponemus? Iudæorum ne? at uos illi non recipient; quippe qui coniugium colunt, & diuinum opus admirantur. an noſtrum? at Chriſtum ex ore Pau-

Hebr. 13.

li loquentem audire noluiſtis; Honorabile cõnubium, & thorus immaculatus. Reliquum igitur eſt, ut gentibus annumeremus; ſed ut ſceleſtiores, & magis impios, quàm ipſæ ſint, uos etiam illæ repellent. eſt enim apud Platonem, eum, qui cuncta fabricatus eſt, probum eſſe, probum autem nemini ulla in re inuidere. tu uero ipſum improbum appellas, & malarum rerum procreatorem. Verum ne extimeſcas: habes iſtius conſortem ſectæ diabolum, & angelos eius, uel potius ne eos quidem. neque enim propterea, quòd te illi in iſtum furorem induxerunt, eadem ipſos ſentire exiſtimes. ſcire enim eos Deũ eſſe bonum, argumento tibi ſit ipſorum uox exclamantiũ tũ hoc, Scimus quòd ſanctus Dei ſis,

tum

tum illud, Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant uobis uiam ſalutis. Etiamne igitur uirginitatem commemorabitis? etiam in ea gloriabimini? ac non potius ueſtram deflebitis, & lugebitis ſtultitiam, propter quam diabolus uos colligatos ueluti captiuos trahit in ignem æternum? At non es matrimonio coniuncta? at non eo omnino uirginitas definitur: quæ uero liberam habuit nubendi poteſtatem, & a nubendi conſilio abfuit, hanc ego uirginem eſſe dixerim. cum autem te connubio lege prohiberi dicis, iſtud, quod a te recte factum eſt, non iam liberæ tuæ uoluntati, ſed neceſſario legis iuſſo tribuendum eſt. Quapropter Perſas eos admiramur, qui matres uxores non ducunt, Romanos non item. nam apud eos id omnibus omnino execrandum uidetur: apud uero Perſas impunitas audendi talia cauſæ fuit, ut, qui ab huiuſmodi coniunctionibus abſtineret, laudibus afficerentur. et hac quidem ratione de nuptiis eſt inquirendum. nos enim, quòd omnibus licet matrimonio ſe coniungere, merito eos, qui non nubunt, admiramur: uos uero, qui nuptias in numerum flagitioſarum rerum retuliſtis, minime uobis eam uirginitatis laudem aſſumere poteſtis. nam, a uetitis abſtinere, nequaquam eſt præſtantis, & egregii animi argumentum. illud certe perfectæ uirtutis eſt, non ea cauere, quæ ſi commiſerimus, ab omnibus mali iudicemur, ſed in iis excellere, quæ non expetita improbitatem non coarguunt, culta uero, atque perfecta non ſolum homines liberant ſuſpitione improbitatis, ſed argumento ſunt, eos inter bonos referri debere. ut enim eunuchis, quòd nō nupſerint, uirginitatis laudē nemo tribuerit, ſic neque uobis, quod enim

Mar. 1. Act. 16.

Digitized by Google

illi naturæ neceſſitate, id uos anticipatione malæ mentis effeciſtis; & quam ipſis ea in re gloriam corporis debilitas abſtulit, eã uobis integris diabolus, rectis ablatis cogitationibus, eripuit: atque ita hac, quam neceſſario ſeruetis, non nubendi lege propoſita, laboribus quidem aſſidue uos exercet, ſed ad honores peruenire prohibet. Tu coniugium uetas? at tibi, tantum aberit, ut, propterea quòd non nupſeris, merces detur, ut etiam ob id ipſum cruciatus, & ſupplicia perferas. Tu, inquit, matrimonio non prohibes? minime. minime uero ſit, ut uſque adeo tecum inſaniam. Quo modo igitur, ait, hortaris homines, uti matrimonio ne coniungantur? quòd mihi ipſe perſuadeo, uirginitatem coniugio multo eſſe præſtantiorem; neque tamen propterea connubium in malis pono; quin etiam ipſum magnis laudibus afficio. eſt enim continentiæ portus iis, qui præclare eo uti uoluerint. nam neque appetitum furere ſinit: quaſi enim molem quandam illi legitimam opponens cõiunctionem, & libidinis fluctus ſuſtinens, in magna nos tranquillitate collocat, & retinet. At ſunt quidam, qui huiuſmodi præſidii non indigeant, ſed eius loco ieiuniis, uigiliis, corpore ſuper ſolo ſternendo, uita denique duriter agenda, naturæ furorem leniant. hos equidem cohortor, uti ne connubio iungantur: quo minus id faciant, non impedio. Magna uero eſt utriuſque uerbi differentia, & plane tanta, quantum inter neceſſitatem intereſt, & liberam cuiuſque uoluntatem. nam is, qui conſilium alteri dat, ita dimittit auditorem, ut ei integra ſint ea, de quibus conſilium dedit: qui uero prohibet, is hanc aufert ab eo facultatem. accedit ad id, quòd ego, uirginitatem ſuadens, non

X. Cohortari ad uirginitatem, non eſſe prohibere cõnubiũ.

damno

damno coniugium; neque eum, qui me non audierit, accuſo: tu, cum & nuptias condemnes, malumq́; appelles, & legumlatoris, non conſiliarii, perſonam arripias, qui tibi non obtemperant, merito eos odiſti. ego uero non ita; uerum, cum illos admiror, qui ad hoc certamen nomina dederint, tamen, qui eò non deſcenderint, non accuſo: accuſatio enim ea iuſta eſt, quæ contra illum adhibetur, qui id cõmiſerit, quod omnes malum confitentur. nam qui leuiorem aliquam uirtutem adeptus eſt, neque aliam ea maiorem aſſecutus, ut eandem laudem, & admirationem non habeat, non tamen propterea eſt accuſandus. Qui igitur prohibeo cõnubium, qui nubentes non reprehendo? ſtupra ueto, & adulteria, coniugium minime ego quidem. qui uero illa audent, punio, & a ſacris, atque a communione Eccleſiæ repello. qui autem nuptias colunt, dum id caſte faciant, iis ego perpetuam laudem tribuo. quamobrem duplex lucrum fit, alterum, quòd Dei operibus crimen non offertur, alterum, quòd uirginitas ſua dignitate non ſpoliatur, quin etiam multo illa ipſa præſtantior oſtenditur. Qui enim matrimonium uituperat, uirginitatis gloriam funditus tollit: qui uero id laudat, multo illam ipſam admirabiliorẽ reddit, ac præclariorẽ. quod enim præ eo, quod deterius eſt, bonum uidetur, non id admodum bonum fuerit: quod uero iis, quæ omnium ſententia bona ſunt, melius eſſe conſtat, illud præſtantiſſimum bonum eſt, cuiuſmodi docemus nos eſſe uirginitatem. Quare, quemadmodum qui nuptias in malis ponunt, ſuam uirginitati laudem detrahunt: ſic qui coniugium a crimine uindicant, non magis ipſum coniugium, quàm uirginalem laudant caſtitatem.

XI. Qui coniugiũ improbat, eũ ſimul uiolare uirginitatem.

etenim

etenim in corporibus non ea, quæ mancis, ac debilibus, ſed quæ ſanis,& integris comparata excellunt, pulchriora dicimus. Bonum eſt connubium. eſt uero ob eam cauſam uirginitas admirabilis, quæ eo, quod bonum eſt, melior exiſtit, tantoque melior, quanto re migibus gubernator, quanto eſt militibus dux præſtan tior. ſed quemadmodum, e naui ſi remiges ſuſtuleris, nauigium ſubmerſeris; ſi milites ſubmoueris e prælio, ducem hoſtibus conſtrictum tradideris: ita, ſi matrimo nium loco deieceris, uirginitatis prodideris gloriam, & in ſummorum ordinem malorum compuleris. Virginitas eſt bonum. id ego quoque fateor. Atqui nuptiis etiam melior. & iſtud tibi aſſentior, ac, ſi libet, illud adiungam, tanto nuptiis eam præſtare, quantum cælum terræ, quanto hominibus angeli antecellunt; ac, ſi quid præterea audendum eſt, etiam magis. nam ſi neque nubunt angeli, neque uxorem ducunt; non etiā carne, & ſanguine coagmentati ſunt; in terris præterea non commorantur; non cupiditatum, aut libidinum perturbationibus ſunt obnoxii; non cibi indigent, aut potus; non ſunt eiuſmodi, ut eos dulcis ſonus, aut can tus mollire, aut præclara ſpecies poſſit allicere; nulla denique eius generis illecebra capiuntur: ſed, quemadmodum cælum ſummo meridie, nullis perturbatum nubibus, purum, & lucidum apparet, ſic angelorum natura, nullis commota perturbationibus, neceſſario clara permanet, & illuſtris. At humanum genus, cum natura beatis illis mentibus inferius ſit, omni ui, ſtudioq; contendit, ut, quoad eius fieri poteſt, illas aſſequatur: quo modo? non nubunt angeli, neque uxorē ducunt: at neque etiam uirgo. aſſiſtentes illi ſemper ad

XII. Qui uirginitatem uere colant, ex homi nibus angelos fieri.

Deum,

Deum, eidem inſeruiunt: & iſtud ipſum uirgo. quam-
obrem Paulus ab omnibus curis eas auocat, ut attente
& aſſidue Deo ſeruire, neque ulla inde re diſtrahi poſ-
ſint. Quod ſi uirgines, quam diu corporis onere depri
muntur, quemadmodum angeli in cælum nequeunt
aſcendere; illud eo uel maximo ſolatio compenſant,
quòd, modo ſpiritu, & corpore ſanctæ ſint, cæli Regem
recipiunt. Vides ne uirginitatis præſtantiā? quo mo-
do terrarum incolas ſic afficiat, ut eiſdem illi, quibus
cælites, muneribus perſungantur; & qui corpore ueſti
ti ſunt, eos incorporeis mentibus exæquet, & homi-
nes ipſos æmulos ſtudii efficiat angelorum? Verum ni-
hil ad uos iſta, qui & tantam rem uiolaſtis, & Domi-
num accuſaſtis, improbumq; appellaſtis. quamobrem
ea uos, quæ ſeruo debentur improbo, manent ſuppli-
cia: piis autem uirginibus multa, & maxima præſto
erunt bona, & plane ea, quæ non modo ſupra ſunt ocu
lorum, & aurium ſenſum, ſed omnem hominum men-
tem, & cogitationem ſuperant. Quamobrem, illis o-
miſſis, (ſatis enim contra eos diſputatum eſt) ad Eccle
ſiæ filios reliquum ſermonem conuertemus. Vnde igi- XIII.
tur præſtat initiū dicendi facere? nempe ab eo Domini
ſermone, quem is diuo Paulo habuit internuncio. huius
enim admonitionem, Domini admonitionē eſſe, ne-
ceſſario credendū eſt. etenim, cum inquit, Iis, qui ma 1. Cor. 7.
trimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus;
& illud, Reliquis autē ego dico, non Dominus; non eo
dixit, quaſi alia ſua, alia Domini eſſet oratio: quo mo
do enim is, qui Chriſtum in ſe loquentem haberet, qui
uiuere non curaret, ut Chriſtus in ipſo uiueret, qui re-
gnum, qui uitam, qui angelos, qui poteſtates, qui
reliquas

Digitized by Google

reliquas res creatas,qui omnino omnia caritate in Chriſtum inferiora duceret, quo modo, inquam, præſertim de his legem ferens, ea non dicam dicere, ſed cogitare eſſet auſus, quæ ex Chriſti ſententia non eſſent? Sed quo modo illa accipi debent, ego, & non ego? nempe hoc modo: leges nobis tulit, & decreta fecit partim per ſe Chriſtus, partim per Apoſtolos. quòd autē ipſe per ſe leges omnes nō tulerit, audi eiuſdem teſtimonium:
Ioan.16. Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. quocirca de uxore, quæ a uiro diſcedere non debeat, anticipans illud ipſe Chriſtus, legem nobis impoſuit tum, cum homo uerſabatur in terris; propterea inquit, Iis, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus: de infidelibus uero nobis ipſe nihil dixit, ſed ad id Pauli incitans animum, eius ore legem tulit, ac propterea inquit, Si quis uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier habet uirum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat uirum. ob id igitur dixit, Non Dominus, ſed ego; non eo uolens oſtendere, humanum illud eſſe dictum; qui enim fieri poteſt? uerum id præceptum, cum hic eſſet, Chriſtum diſcipulis non tradidiſſe, ſed nunc ſe internuncio tradere. ut igitur illud, Dominus, non ego, haud illius eſt, qui Chriſti iuſſo aduerſetur: ita hoc, Ego, non Dominus, non ab eo dicitur, qui præter Dei ſententiam ſuum ipſe, ac proprium aliquid afferat, ſed ab eo, qui tantum hoc oſtendat, per ſe nobis id nunc præceptum traditum eſſe. etenim de uidua cum loquitur ipſe, Bea-
1.Cor.7. tior, inquit, eſt, ſi ſic permanſerit ſecundum meum conſilium: deinde ne, cum illud audieris, Secundum

meum cõſilium, id ab homine excogitatum arbitreris, ſuſpitionem conſequenti oratione ſuſtulit in hunc modum: Puto autem, quòd & ego ſpiritum Dei habeam. Quemadmodum igitur, cum ea, quæ Spiritus ſancti eſſent, loquebatur, ſuum dixit eſſe conſilium; neque eam propterea nos hominis ſententiam dicemus. ſic neque hic etiam cum dicit, Ego dico, non Dominus, ob id Pauli ſermonem exiſtimabis. Chriſtum enim in ſe loquentem habebat. neque uero unquam fuiſſet auſus de tanto hoc decreto ferre ſententiam, niſi inde legem nobis tuliſſet. ſic enim cum Paulo quiſpiam ageret. Ego fidelis homo cum infideli, cum impura purus conſuetudinem habere non poſſum: tu paulo ante dixeras, dicere te iſta, non Dominum: unde igitur id mihi tutum, certum ue fuerit? At diceret, Ne uerearis: id enim dixi, quòd Chriſtum in me loquentem habeo, & quòd puto ſpiritum Dei habere, ne eum ſermonem ulla ex parte humanum eſſe ſuſpicere. niſi enim ita eſſet, nunquam cogitatis meis tantum auctoritatis tribuiſſem: cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtræ. Præterea, quanta ſit legis uis ubique terrarum, oſtendit Eccleſia, legem ipſam diligenter ſeruans, alioqui non ſeruatura, niſi perſuaſum haberet, ex Chriſti iuſſo illum omnino eſſe ſermonem. Quid igitur ait Paulus, Domini inſtinctu concitatus? De quibus ſcripſiſtis mihi, bonum eſt homini mulierẽ non tangere. Hoc loco amauerit aliquis de eo Corinthios, quòd, cum nullum antea a magiſtro ſuo de uirginitate conſilium habuiſſent, occupantes ipſi ab eodẽ illud requirant. eo nimirum oſtendentes, quanta ſibi iam diuinæ gratiæ acceſſio facta eſſet. nam ueteri teſta-

Sap.9.

Digitized by Google

mento res perſpicua non erat. neque enim ſolum reliqua tum multitudo, ſed & leuitæ, & ſacerdotes, atque adeo magnus ille Pontifex magni nuptias æſtimabat.
XIIII. Cur ad Paulũ Corinthii de uirginitate ſcripſerint, nõ autem prior eos ipſe admonuerit.
Sed quamobrem eò progreſſi ſunt, ut id a Paulo quærerent? acute illi rem, & præclare uiderunt: quippe cum ipſis, maiori munere affectis, maioris etiam uirtutis opus eſſet. Verum illud etiam conſiderandum eſt, quamobrem Paulus nullum unquam ipſis de eiuſmodi conſilio ſermonem intulerit. non enim, ſi quid horum illi accepiſſent, iterum ad eum ſcribentes de eiſdem rebus rurſus eius ſententiam requiſiuiſſent. atque hinc etiam admirabilem Pauli ſapientiam licet animaduertere. non enim temere, aut ſine cauſa tanta de re admonitionem prætermiſit, ſed expectauit, dum id prius cuperent Corinthii, & aliquam eius rei ſuſciperent cogitationem, ut, cum eorum animos, qui ad uirginitatem præparati eſſent, excolendos ſuſcepiſſet, fructuoſos hiſce de rebus in illis ſermones ſereret. ſic enim illis per ſe erga uirginitatem affectis, factum eſt, ut poſtea ſe maxime dociles ad Pauli conſilium præberent. adde, quòd huius rei magnitudinem,& grauiſſimum pondus oſtendit. non enim, niſi ita ſe res haberet, illorum ea in re alacritatem expectaſſet, ſed anteuertens ipſe rem introduxiſſet, ac ſi non ut iuſſum, aut præceptum, certe ut admonitionem, atque conſilium: ſed cum ne ſibi id quidem ſumpſiſſet, ut prior faceret, liquido nobis oſtendit, quàm multi ſudoris, quantæq; contentionis uirginitas indigeat. quo etiam communem Dominum imitatus eſt. nam & ille tum, cum diſcipuli eum interrogarunt, de uirginitate diſſeruit. cum enim dixiſſent,
Matth. 19. Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, expedit non nubere;

re; tunc ait, Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum. cum enim id, quod recte fit, magnum, & difficile eſt, neque ob eam cauſam iuſſo concluditur neceſſario; tunc expectandum eſt, dum iis, qui id ipſum aſſequi uolunt, rei cupiditas innaſcatur, alio quodam modo, ac ſine ulla ſuſpitione comparatis illis ad eiuſdem rei ſtudium, & uoluntatem. Sic itaque Chriſtus fecit. non enim eos ulla diſputatione de uirginitate in cupiditatem uirginitatis adduxit, ſed tantũ in ſermone de nuptiis, rei grauitate demonſtrata: atque in iis terminata oratione, rem tractauit adeo ſapienter, ut, qui de uirginitate nihil audiuiſſent, ſua ſpõte dicerent, Expedit nõ nubere. ob id Paulus etiam ille Chriſti imitator inquit, De quibus ſcripſiſtis mihi. quod perinde eſt, quaſi de iis ita reſpondiſſet; Equidem propter ſummam rei difficultatem nunquam per me uos eſſem auſus in tam excelſum locum compellere; uerum cum id anteuertentes ipſi de eo ad me ſcripſeritis, propterea, quid mei conſilii ſit, fidenter uobis exponam: Bonum eſt homini mulierem non tangere. Verum quid eſt cauſæ, quòd, cum multis de rebus ad Corinthios ſcripſiſſet Paulus, nuſquam huius ipſe fecerit mentionem? nihil, niſi id, quod iam dictum eſt: ne quis enim litterarum admonitionem moleſte ferret, in memoriam eorũ redigit, quæ ipſi ſcripſerant. ac ne ita quidem occaſionem nactus maximam, uehementiorem adhibet admonitionem, ſed remiſſius cum illis agit, in eo etiam Chriſtum imitatus: Saluator enim in extremo illo ſermone, quem de uirginitate habuit, illud adiecit, Qui poteſt capere, capiat. at quid ait Paulus? De quibus ſcripſiſtis mihi, bonum eſt homini mulierem non tangere.

XV. Oppoſitio eorum, qui uirginitatem eiiciunt, & ſolutio.

Sed dixerit fortaſſe quiſpiam, ſi præſtat mulierem non tangere, quid ſunt introductæ nuptiæ? aut, ſi non ad coniugium, & ad liberorum procreationem mulieres adhibemus, quid eſt præterea, in quo illæ nobis uſui eſſe poſſint? morte enim quotidie conſumente, atque cædente humanum genus, neque hoc permittente ſermone, ut, aliis cadentibus, alii exoriantur, quid prohibet, quo minus uniuerſi homines intereant? ſi enim bonum id ſequeremur omnes, neque mulierem attingeremus, perirent omnia, & urbes, & familiæ, & agri, & artes, & animantes, & cuncta, quæ ex terra oriuntur. quare quemadmodum, ubi cecidit Imperator, omnes ordines in acie diſſipari neceſſe eſt: ſic homine, qui omnium in terris eſt Imperator, quia nuptias non colat, ſublato, nihil præterea reliquum eſt, quod ſalutem ſuam, ordinemq; tueatur: atque hoc ipſum præclarum conſilium complebit orbem terrarum malis innumerabilibus. Equidem, ſi hoſtium, & infidelium tantummodo hæc eſſet oratio, parui eam æſtimaſſem; cum uero multi ex iis etiam, qui in Eccleſiæ numero uidentur eſſe, eadem iſta dicant, atque imbecillitate conſilii a uirginitate deficientes, eam, quòd multi ſudoris ſit, improbent, & inanem eſſe oſtendant, eo uidelicet conſilio, ut ſuam tegant pigritiam, neque negligentia, ſed recto iudicio certamen illud contempſiſſe uideantur: age iam, omiſſis hoſtibus, (nam animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi) eos, qui nobiſcum facere ſimulant, utrunque doceamus, & uirginitatem non modo non ſupervacaneam, ſed ualde eſſe fructuoſam, maximeq; neceſſariam, & ipſos, quòd uirginitati crimen offerunt, non impune

Cor. I.

impune

Digitized by Google

impune laturos, ſed tantum eiuſce rei pœnarum ſubituros, quantum iis, qui uirginitatem coluerint, & mercedis, & laudis tribuetur. ut enim uniuerſus hic mundus factus eſt, & parata nobis omnia, quæ ad quietem noſtram, uſumq́; pertinerent; Deus hominem finxit, cuius etiam cauſa mundum fabricatus erat. is igitur in paradiſo remanſit, neque ulla nuptiarum mentio facta eſt. opus ei fuit adiutrice: adhibita eſt. ne tum quidem coniugium uiſum eſt neceſſarium; immo uero ne apparebat quidem: quinetiam illi connubii expertes in paradiſo, tanquam in cælo, uitam degebant, & iucundiſſima Dei conſuetudine fruebantur. nam & coniunctionis appetitio, & conceptio, & partuum dolores, & partus ipſi, interitus denique omne genus longe aberat ab illorum animis; & quemadmodum amnis liquidus e puro fonte profluens, ſic ipſi ibi uitam agebant uirginali caſtitate decorati: & tum erat in omnibus terris ab hominibus ſolitudo: quod nunc uerentur iſti, qui de orbe terrarum laborant: ea enim eſt horum hominum ratio, aliena uti ſedulo curent, ſuarum uero rerum ne minimam quidem cogitationem ſuſcipiant; & cum de eo ſoliciti ſint, ne commune hominum genus aliquando deficiat, omnem animæ ſuæ, tanquam alienæ, curam unuſquiſque negligit, præſertim cum eius cauſa ſumma uel minimarum rerum, paucitatis uero hominum ne minima quidem ratio ab ipſis repoſcenda ſit. non erant tum oppida, non artes, non familiæ, (neque enim leuiter uos iſta curatis) ſed tum iſta non erant, neque tamen beatam illam uitam, & hac noſtra longe meliorem quidquā aut impediebat, aut incidebat. at ſimul atque Deo non obtemperauerunt, ac terra, cinisq́; facti ſunt,
ſimul

ſimul cum beata illa uiuendi ratione uirginitatis decus amiſerunt, & una cum Deo ſemigrauit ab eis caſtitas uirginalis. nam quàm diu a diaboli ſeruitute liberi fuerunt, ac Dominũ ſuum ſunt ueriti, fuit penes eos uirginitas, quæ maioris ipſis erat ornamento, quàm ſit dia dema Regibus, aut aurea ueſtimenta. poſtea uero quàm captiui fuerunt, & regiam ipſam exuerunt ſtolam, cæleſtique ornatu abiecto, morti, diſſolutioni, execrationiq́; propoſiti, miſeram, & laborioſam uitam inſtituerunt; tunc una cum illis ſucceſſit connubium, mortale hoc, & ſeruile ueſtimentum; Qui, inquit, cum uxore eſt, ſolicitus eſt, quæ ſunt mundi. Vides ne unde initium habuerint nuptiæ? unde neceſſario profectæ ui deantur? a diuini præcepti contemptione, ab execrationibus, a morte: ſi quidem ubi mors eſt, ibi nuptiæ commorantur: quæ ſi non eſſet, neque nuptiæ ſequerentur. At hæc uirginitatem non conſequuntur; ſed illi ſemper utilitas, felicitas, beatitudoq́; comitantur, tam non dum morte, aut nuptiis introductis, quàm poſt earum introductionem. Cedo, quod connubium Adam procreauit? qui dolores Euã pepererunt? neque enim habes quod reſpondeas: quid igitur ſine cauſa cõ tremiſcis metu perterritus, ne ſublatis nuptiis conſiſtat ortus humani generis? Innumerabiles angeli Deo inſeruiunt, infinita uis archangelorum ad ipſum aſſiſtit; neque quiſquam eorum eſt ex naturæ ſucceſſione, ex partu, ex doloribus, ex conceptione procreatus. multo igitur magis homines ſine coniugio fingere potuit,
XVI. quemadmodum primos finxit, unde genus hominum
Coniugiũ non augere genus humanum. uniuerſum exortum eſt. Neque uero nunc etiam genus noſtrum auget connubii uis, ſed Domini oratio ea,

quam

quam habuit initio, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Quid enim, quæſo, Abraham ad liberos gignendos nuptiæ profuerunt? an non is, cum tot annos uxorem haberet in matrimonio, tandem eiuſmodi uocem emiſit? Domine Deus quid dabis mihi? ego uadam abſque liberis. Vt igitur tum ex mortuis corporibus Deus prolem, & ſtirpem excitauit ad innumerabilium hominum procreationem: ſic idem a primo, ſi dicto audiens Adam illam omiſiſſet ligni uoluptatem, uiam reperire potuit, qua humanum genus augeret. neque enim unquam contra Dei uoluntatem exercendis nuptiis maior erit hominum numerus; neque colenda uirginitate, Deoque id approbante, eorundem multitudo minuetur. Verum, inquit, id uoluit noſtra culpa, quòd ei non obtemperauimus. quid eſt enim, quòd ante, quàm in fraudem induceremur, nullum extitit connubium? quamobrē nulla fuit in paradiſo corporis coniunctio? cur ante noſtri execrationem nulli partuū dolores? quòd erant tum illa ſuperuacanea, quæ deinde fuerunt propter hominum infirmitatem neceſſaria; neque ſolum hæc ipſa, ſed alia omnia, oppida, artificia, ueſtium cultus, & ornatus, & omnino reliqua neceſſariarum rerum turba: his enim contractis omnibus, mors in orbem terrarum irruit, hoc inſtructa comitatu. Quamobrem non eſt, ut quod infirmitati tuæ remiſſum eſt, id non modo uirginitati præferendū, ſed ne cum ea quidem conferendum putes. nam ſi iſta ratione, & uia proceſſeris; duas etiam habere in matrimonio, quòd id lege Moiſis permiſſum fuit, quàm una uxore contentum eſſe, melius affirmabis; iſto etiā modo diuitias paupertati uoluntariæ, luxuriam frugalitati

Gen. 15.

præpo-

præpoſueris; atque adeo iniuriam ulciſci, quàm forti-
XVII. Coniugiũ eſſe indulgentiæ. ter ferre, præſtare dixeris. Tu igitur, inquit, iſta impro
bas? ego uero non improbo; nam & a Deo conceſſa
ſunt, & fuerunt tempore fructuoſa; at leuia eſſe dico,
neque tam uirorum recte facta, quàm puerorum appel
lo. Quare cum perfectos nos Chriſtus uellet efficere,
iuſſit illa tanquam pueriles ueſtes deponere, quæ neque
uirum perfectum tegere poſſent, neque ornare menſu-
ram ætatis plenitudinis Chriſti; his uero ornatioribus,
& pretioſioribus, quàm illæ eſſent, ueſtiri uoluit, non
ea re ſibi ipſe contrarius, ſed maxime conſentaneus:
nam etſi hæc ſunt illis iuſſa grauiora, tamen idem fuit
legislatoris propoſitum. ſed quodnam id eſt? ut, ani-
marum noſtrarum omni prauitate circumciſa, nos ad
perfectam uirtutem deduceret. ſi enim id rationis ha-
buiſſet, ut nullum nobis priore grauius onus impone-
ret, ſed idem permitteret, ut eandem illam perpetuo
legem ſeruaremus, neque unquam nos ab illa humilita
te ſubleuaſſet, hoc nimirum oſtendiſſet, quantum a ſe
ipſe diſſentiret. Quemadmodum enim initio ſi tum,
cum adhuc eſſet imbecillius, & puerili quadam infirmi
tate humanum genus, arduam hanc propoſuiſſet uiuen
di rationem, nunquam moderatã poſtea recepiſſemus;
ſed quæ ad ſalutem noſtram pertinerent, immoderata
hac ipſa regula nobis omnia periiſſent: ita, niſi poſt
longinquum illud tempus, & eam diſciplinam, quæ le
ge tradebatur, cũ ad cæleſtem hanc philoſophiam dies
nos hortaretur, in terris permanere uoluiſſet, parum
admodum nobis illa profeciſſet indulgentia, quòd ea
perfectionis uis non acceſſerat, propter quam indulgen
tia tributa eſt. Verum aſſimile quidpiã nobis, & pullis
auium

Digitized by Google

auium accidit. nam ubi eos aluit mater, educit quidem e nido; ſed ſi propter imbecillitatem decidere uiderit, & illis opus eſſe intus amplius educari cognouerit, aliquot dies ibidem eſſe ſinit, nõ iam perpetuo uti commorentur in nido, ſed dum, præclare corroboratis alis, & omni confirmato robore, ſecuri deinceps uolatum ſuſcipere queant. ſic etiam nos Dominus noſter a primo trahebat ad cælum, & uiam monſtrabat, quæ illuc duceret, non ſane ignorans, ſed qui uel optime intelligeret, non ſatis fore nos ad illum uolatum conficiendum. uoluit autem nobis oſtendere, non ſua uoluntate eum fieri caſum, ſed imbecillitate noſtra. quod ſimulatque demonſtrauit, poſtea permiſit, ut terrenis his rebus, cultuque nuptiarum, tanquam in aliquo nido diutius aleremur. ut uero nobis uirtutis pennæ longo temporis interuallo naſci cœperunt, tunc ſenſim accedens, e terreno domicilio eductos, altius docuit euolare. ergo languidiores alii, arctiſſimeque etiã dormientes, & in humanis rebus defixi, nidi adhuc manſione delectantur; alii generoſiores, & amantes lucis, hunc locum facillime deſerunt, ac, relictis in terris nuptiis, pecuniis, curis, aliiſque rebus omnibus, quæcunque mortales ad terram reuocare conſueuerunt, ſuperas partes petunt, ad cælumque perueniunt. Quamobrem nõ eſt, ut initio conceſſum coniugium deinceps eiuſmodi eſſe exiſtimemus, quaſi neceſſario ab eo diſcedere prohibeamur. nam ipſum uelle, ut nuptiis abſtineamus, ex eius oratione cognoſce, Qui poteſt capere capiat. quòd id autem non ſtatuerit initio, ne mireris. neque enim medicus omnia ſimul ægrotis, aut eodem tempore proponit adhibenda; ſed dum febris æſtu cor-

repti iactantur, cibum prohibet duriorem; cum uero & ardorem illum, &, quæ ab eo profecta ſit, corporis infirmitatem depulerunt, tum omnem eſcam, quæ minus placeat, remouet, & permittit uictum, quo antea aſſueuerunt. ut enim in corporibus inter ſe pugnantia principia, quòd in illis ſuperet, uel deficiat aliquid, aduerſam ualetudinem creant: ſic in anima immoderatæ perturbationes ipſius corrumpunt ſanitatem. maxime autem oportunitate opus eſt, ut ad præſentes animorum commotiones diuinum iuſſum apte accommodari poſſit. etenim animæ peruerſitatem, niſi utraque hæc inter ſe conueniant, nunquam per ſe lex emendare queat; quemadmodum neque etiã per ſe medicamẽtorum uis ulcus unquã ſanare poſſit. idem enim peccatis leges ſunt, & remedia uulneribus. An tu, cum medicum ſæpius idem ulcus modo ſecantem, modo urentẽ, modo neutrũ horum in illo ipſo facientẽ, præſertim uero a fine ſæpenumero aberrantem uideas, de eodem curioſe nihil inquiris: in Deo autem, qui nusquam offendit, ſed omnia pro ſua ſapientia recte, atque ordine diſponit, ſis mortalis ipſe curioſus? ab eo inſtitutorum eius rationem repoſcas? neque id infinitæ tribuas ſapientiæ? an nõ hæc ſumma amentia eſt? Creſcite, inquit, & multiplicamini. iſtud enim furente natura, cũ neque ea libidinis impetum ferre poſſet, neque in illa tempeſtate portum alium haberet, quò confugeret, tempora poſtulabant. quid igitur imperandum fuit? an ut continenter, caſteque uiuerent? at iſtud, & grauiorem caſum effeciſſet, & maiorẽ ignem accendiſſet: etenim ſi quis pueros, qui ſolo lacte ſunt alendi, remouerit ab eo cibo, & eſca ueſci, quæ corroboratis iam uiris ſit accommo-

accõmodata, coegerit, nihil prohibebit, quo minus ſtatim moriantur. tantum mali ineſt rebus intempeſtiuis. propterea nõ eſt initio uirginitas inſtituta; immo uero principio uirginitas tradita eſt, & illa, quàm matrimoniũ, prius apparuit; iccirco ſucceſſit matrimonium ſecundo loco, uiſumq́; eſt neceſſariũ. Quòd ſi Adam obedientiam nõ abiecißet, haud illo nobis opus fuiſſet. At quo modo, dixerit quiſpiã, tot extitiſſent hominum millia? Ego uero, quando iſto timore tantopere commoueris, iterum abs te quæro, quo modo Adam, & Eua, non dum interpoſitis nuptiis, procreati fuerint? Quid igitur? ut illi nati ſunt, inquit, ſic reliqui omnes naſci debebant? Siue iſto modo, ſiue alio quopiam, nihil habeo dicere. quod enim nunc in quæſtione uerſatur, eiuſmodi eſt, Deo, ad augendum hominum genus in terris, nihil opus fuiſſe coniugio. Neque uero genus humanum uirginitate, ſed peccato, obſcænisq́; coniunctionibus Noe ætate defeciſſe docuit, & hominum, & beluarum, & omnino in terris omnis animantium generis interitus. ſi enim obſcænam illam cupiditatem continuiſſent filii Dei, & uirginitati honorem habuiſſent, neque filias hominum iniquis oculis aſpexiſſent: nunquam eos tanta calamitas oppreſſiſſet. at nemo propterea me cauſam illorum cladis in nuptias conferre arbitretur. non enim id nunc ego dico, ſed peſtem, & interitum noſtri generis non uirginitati tribui, ſed peccato aſſignari oportere. Eſt uero inſtitutum liberos procreandi cauſa connubium; ſed multo magis, ut in natura inſitum reſtinguat ardorem: quod ſane Paulus ita teſtatur: Propter fornicationẽ unuſquiſque ſuã uxorem habeat, nõ propter liberorum procreationem.

XVIII. Non uirginitate, ſed peccato imminui genus humanum

XIX. Duas quidem olim fuiſſe cõnubii cauſas, uerum nunc unam tantum reliquam eſſe.

&iterum eodem iubet conuenire, non ut multos liberos ſuſcipiant: ſed cur? Ne tentet, inquit, nos Satanas. atque in eo ipſe progrediens non cupiditate prolis: ſed quamobrem? Si ſe, inquit, non continent, nubant. Duæ autem hæ fuerunt, quemadmodum initio dixi, coniugii inſtituendi cauſæ, ſed deinde & terra, & mari, & uniuerſo terrarum orbe animantium referto, una relicta eſt coniungendi cauſa nuptiarum; ut libido, & incontinentia ſedaretur. iis enim, qui nunc etiam in eiusmodi libidinibus uolutantur, ſuumq; more uiuere, & in luſtris confici concupiſcunt, non parum afferunt adiumenti nuptiæ ad illam impuritatem, & neceſſitatem tollendam, & ad pure, ſanctéq; uiuendum. Sed quouſque uobiſcum ego hac umbratili pugna dimicabo? etenim uos iſta differentes nihilo minus, quàm nos, uirginitatis præſtantiã intelligitis. et, quæ à uobis dicuntur, omnia ſpeciem ſimulationis habent, ueſtræque ſunt intemperantiæ tegumenta. Verum ut hæc impune dicere liceat, tamen uel ita a calumnia deſiſtere oportuit. qui enim ſic eſt animatus, ut præclaris rebus aduerſetur, præter alia, quæ facit, detrimenta, graue etiam adeo peruerſa, & iniqua ſententia apud omnes teſtimonium de ſua dicit improbitate, ut, etiam ſi nulla alia de cauſa, tamen, ne tantum in ſe contraheret inuidiæ, linguam continere deberet; idque cum eum, qui in maximis certaminibus ceteris præſtantes admiratur, licet ipſorum aſſequi præmia non poſſit, tamen ab omnibus ueniã conſequi animaduertat. qui uero in illis ipſis non modo ſe non exercet, ſed ea uituperat, quæ præmiis ampliſſimis afficienda ſunt, is, ut inimicus, & hoſtis uirtutis, quiq; inſanis hominibus miſerior

XX. Vt nullum iis, qui uirginitatem deſpiciunt periculũ propoſitum ſit, graue tamẽ eſſe eam deſpicere.

Digitized by Google

miſerior ſit, iure omnibus in odio eſſe debet. inſani enim nec, quæ committunt, intelligunt, nec, quæ ſe runt, uoluntarii patiuntur. quamobrem cum eos iniuria afficiunt, qui rerum potiuntur, tantum abeſt, ut pœnas pendant, ut ab illis etiam ipſis, quos iniuria laceſſi uerunt, eis miſericordia tribuatur. quod ſi quis mentis compos, quæ illi non ſua ſponte faciunt, eadem committere audeat, is, ut communis naturæ hoſtis, iure ſententiis omnibus condemnetur. Quamobrem etiã ſi, quemadmodum dixi, eiuſmodi criminatio impune eſſet; tamen eorum cauſa, quæ dicta ſunt, ea oportuit abſtinere. nunc uero uel magnum periculum calumniæ proponitur. Neque enim ſolum qui ſedens aduerſus fratrem ſuum loquitur, & aduerſus filium matris ſuæ ponit ſcandalum, pœnam ſuſtinebit, ſed is etiam, qui ea, quæ Deo præclara uiſa ſunt, improbare conatur. uerum accipe, quæ ab alio Propheta de hac ipſa re differantur. Væ tibi, qui dicis malum bonum, & bonum malum; qui ponis lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponis dulce amarum, & amarum dulce. quid enim uirginitate ſuauius? quid pulchrius? quid illuſtrius? etenim ipſis Solis radiis fulgores ſplendidiores emittit; nos uero ab omnibus terrenis rebus auocans, ſic afficit, ut Solem iuſtitiæ puris, & intentis oculis intueamur. & hæc quidem Eſaias in eos uociferabatur, quorum eſſent corrupta iudicia. Audi uero præterea, quid alius Propheta, ab hac ipſa uoce faciens initium, de iis dicat, qui in alios eiuſmodi uerborum peſtes effundunt. Væ illi, qui potum dat amico ſuo turbidum: atque hoc ipſum, Væ, haudquaquam ſimplex uerbũ eſt, ſed eo maximæ minæ continentur.

XXI. Eos magnum adire periculum, qui uirginitatem deſpiciunt.

Pſal. 49.

Eſa. 5.

Abba. 2.

nam

nã eam nobis pœnam protendit, quæ neque uerbis explicari poſſit, neque unquã remittenda ſit. etenim hæc ipſa uox in diuinis litteris poſita eſt contra eos, qui futuram pœnã iam euitare non poterunt. et iterum alius
Amos 2. Propheta Iudæos accuſans inquit: Et propinabatis Nazareis uinum. quòd ſi is, qui Nazareis uinum miſcet, tantum ſubibit pœnarum: quo ſupplicio dignus erit, qui in animas ſimplicium hominum turbidam infundit potionem? ſi, qui minimam eorum partem ſuſtulerit, quæ lex iubet fieri, pœnæ ſe ſubiicit, quam uitare non poteſt: quibus cruciatibus afficietur, qui uniuerſæ
Mahtt.1. Marc.9. Luc.17. huic obtrectat ſanctitati? Quiſquis ſcandalizauerit, inquit, unũ ex his puſillis; expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & in mare demergatur. Quid igitur dicent, qui eiuſmodi oratione non apud puerulum quempiam, ſed apud multos offendunt? quòd ſi
Matth.5. quis dixerit fratri, Fatue, reus erit geennæ ignis: quantam in ſe contrahet iram, qui hanc improbat æqualem inſtituto angelorum uiuendi rationem? deriſit olim Moiſen Maria, multo quidem leuius, & moderatius, quàm ipſi nunc uirginitatem derideatis; quippe quæ neque de homine detraxit, neque tum uirtutem beati illius uiri irriſione excepit, quem etiam uehementer eſt admirata: tantum dixit, iiſdem ſe frui, quibus ille fruebatur: & tamen Dei iram in ſe tantopere concitauit, ut ne ipſo quidem, qui laceſſitus iniuria uidebatur, pro ea magnopere deprecante, quicquam profectum ſit, ſed diuturniorem illius etiam opinione pœnam pertulerit.

XXII. Propter Eliſeum pueros utiliter interiiſſe

Sed quid dico Mariam? cum ad Bethleem pueri ludentes, quòd tantum Eliſeo dixerant, Aſcende calue, uſque adeo Deum irritauerint, ut is in ipſo ſermone in

eam

eam multitudinem (erant enim duo, & quadraginta) urſos immitteret, a quibus omnes diſcerpti ſunt. ita neque ætas, neque multitudo, neque omnino illud, quod ioco dixiſſent, pueros tueri potuit; & iure id quidem optimo. nam ſi, qui tantos ſuſtinent labores, & pueris, & uiris ludibrio ſunt: quis ex numero infirmiorum eos ipſos labores ſubire uolet, qui ludo, & irriſione hominum excipiantur? aut quis de populo uirtutem colet, quam ita ridiculam eſſe uideat? Quòd ſi nunc omnibus, qui ubique ſunt, uirtutem admirantibus, neque iis modo, qui ipſam expetiuerunt, ſed illis etiam, qui in eam inciderunt, grauate tamen multi mortales, ac tergiuerſantes, uix eius cauſa labores ſuſcipiunt: quis erit, qui, ſi eam non modo in admiratione non eſſe, ſed uituperari præterea uideat ab omnibus, ad eandem amplectendam facile poſſit adduci? nam qui fortitudine excellunt, & iam ad cælum peruenerunt, non multorum ſolatio indigent, ſed ad omnem alacritatem ſatis illis eſt ea laus, quam a Deo conſequũtur: imbecillioribus uero, & iis, qui nuper in eam uiam deducti ſunt, non parum accedit uirium, cum, quid de ſe multitudo exiſtimet, intelligunt, donec rebus omnibus paulatim inſtructi eò perueniunt, ut eiuſmodi ducis opera non amplius egeant. nec uero tantum id illorum cauſa factum eſt, ſed irriſorum etiam ſalutis gratia, ne, cum priorum erratorum nullam pœnam perſoluerint, in ea priuate progrediantur. Verum mihi iſta commemoranti in mentem ueniunt, quæ præterea in Eliam commiſſa ſunt. quod enim pueri propter Eliſeũ ab urſis paſſi ſunt ſupplicium, idem propter eius magiſtrum centum uiri cum ſuis ducibus, igni e ſuperiore 4.Regum 1.

loco

loco defluente, pertulerunt. nam quòd & illi ad Eliam accedentes, ac per ſummam diſſimulationem uirum iuſtum appellantes, ad ſe iuſſerunt deſcendere, eius loco deſcendens ignis omnes abſumpſit, non ſecus atque illos antea feræ deuorarant. Quibus animaduerſis, omnes uos uirginitatis hoſtes aliquando ianuam ori, & ſeram adhibite, ne ſupremo illo iudicii die eos intuentes, qui uirginitatis ſplendore fulgebunt, ipſi etiam il-
Sap. 5. lud incipiatis dicere, Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperii: nos inſenſati uitã illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: quo modo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? ergo a uia ueritatis aberrauimus, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis. ſed quis erit eorum uerborum fructus? cum ener-

XXIII. Quid ſit, quãobrem qui eadem peccent, non eaſdem dent pœnas.

uata tum pœnitentia futura ſit. Sed fortaſſe quæret aliquis ueſtrum, fuerit ne quiſquam, qui poſtea ſanctis hominibus male dixerit? multi, & ubique terrarum fuerunt. quid eſt igitur, inquit, quòd eandem non dederunt pœnam? dederunt illi quidem, & eiuſmodi multos ipſi nouimus: ſi uero ſunt, qui etiam pœnam effugerint, eam illi ad extremum, ut eſt apud diuum Pau-
1. Timo. 5. lum, non effugient: Quorundam enim, inquit, peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium, quoſdam autem & ſequuntur: & ut legumlatores nocentium pœnas in actis ſcriptas relinquunt, ſic etiam Dominus noſter Ieſus Chriſtus in unum, aut alterum facinoroſum hominem animaduertens, tanquam in columna ænea, aut in tabulis deſcripta, quæ de illis ſumpſit ſupplicia, deponit, ut, quæ illis acciderunt, palam expoſitis planum faciat omnibus, fore, ut, etiam ſi qui eadem committen-

mittentes, eaſdem uiui pœnas, quas illi ipſi dederunt, non dederint, mortui tamen grauiora mala patiantur. Quamobrem cum multa peccantes, nullas ſcelerum pœ nas pendimus, ne confidamus, ſed timeamus potius. quamuis enim hic a Deo non iudicamur, tamen una cum mundo apud inferos condemnabimur. cuius rur ſus equidem non ſum auctor ſententiæ, ſed is eam pro nuntiauit, qui in Paulo loquitur, Chriſtus: ſic enim inquit, cum ad eos loquitur, qui myſteriorum imme- rito participes fieri uolunt: Ideo inter uos multi infir- mi, & imbecilles, & dormiunt multi. quòd ſi noſmet ipſos diiudicaremus, non utique iudicaremur: dum iu dicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. quidam enim, quòd eorum ſunt mediocria delicta, & quòd ſupplicio affecti, nun- quam poſtea in eadem uitia delabentes, canem ad uo- mitionem redeuntem imitantur, in uita modo caſtiga tionis indigent. Sunt alii, qui propter ſummam impro bitatem & uiui, & mortui peccatorum pœnas perſol- uent. alii uero tantummodo apud inferos ſuppliciis affi cientur. quòd enim indigniſſima omnium facinora cō miſerunt, indigni ſunt, qui cum hominibus torquean- tur. Neque enim, inquit, cum hominibus flagellabun tur; ut qui in id tempus reſeruati ſint, quo cum dæmo nibus ſupplicia expendant. Diſcedite enim, ait, a me in ignem æternum, paratum diabolo, & angelis eius. Multi ſacerdotium pecunia rapuerunt: qui quanquam, unde obiurgarentur, habuerunt neminem, neque ea audierunt, quæ Simo olim magus accepit a Petro; non eo tamen illud impune ferent, ſed quòd, ne exemplo quidem propoſito, non reſipuerunt, multo grauiores

XXIIII. Qui peccant, neque peccatorū pœnas pēdunt, non eo confidere, ſed magis timere debere.

1. Cor. 2.

Pſal. 72.

Matth. 25.

Act. 7.

Num. 16. cruciatus ſuſtinebunt, quàm qui uiuis ipſis debebantur. multi autem, quæ Core, ſunt auſi, neque tamen eandem, quam ille, pœnã dederunt, ſed dabunt poſtea
Gen. 12. cruciatibus affecti grauioribus. Non pauci, Pharaonis impietatẽ imitati, nõ iam, ut ille, mari ſubmerſi ſunt, ſed geennæ pelagus ipſos manet. neque enim in eos, qui fratres ſtultos appellant, iam animaduerſum eſt: nã ipſis ad inferos ſunt reſeruata ſupplicia. Quamobrẽ non eſt, ut Dei ſententias uerba tantũ eſſe exiſtimetis. ob id enim ipſe non nullas, id quod de Saphira, Char-
Ios. 7. Num. 3. mi, Aaron, multisque aliis conſtat, exitu comprobauit, ut, qui uerbis eius fidem non habent, rerum teſtimoniis perterriti, & deſinant aliquando uerſari in hoc errore, ſe nihil pœnarum daturos, & diſcant eò ſpectare Dei benignitatẽ, ut præfiniat ſontibus tempus agendæ pænitentiæ, non in eo poſitam eſſe, ut omnino det peccatorum impunitatem illis, qui in uitiis perſeuerant. Poſſem equidem plura de eo dicere, quantum in ſe contrahant incendium, qui uirginitatis decus extenuant: ſed & prudentibus ſatis ſunt, quæ diximus, neque poſſent deprauatos, & furioſos multo his plura ab illa inſania remouere. quamobrem eam partem omittentes, ad eos, qui rei ſunt intelligentes, omnem orationem conuertemus: & ad illud diui Pauli redibimus, De quibus ſcripſiſtis mihi, bonũ eſt homini mulierem non tangere. Illos igitur pudeat, & qui coniugium improbant, & qui plus ei tribuunt, quàm rei dignitas poſtulat. utrosque enim diuus Paulus cum his, quæ dicta

XXV. Imbecillis neceſſarium eſt coniugium.

ſunt, reddit elingues, tum iis, quæ deinceps dicentur. Bonum eſt coniugium, quippe quòd hominem retinet in officio temperantiæ, neque delapſum in adulterium

patitur

patitur interire . quare ne ipſum uituperes . magnas enim habet utilitates : nam Chriſti membra meretricis membra eſſe non ſinit : neque ſacrum , & purum templum prophanum, aut impurum fieri patitur ; propterea bonum eſt , quòd labentem ſuſtinet , & erigit : ſed quid ad eum , qui ſtat, hoc ipſum attinet ? aut quanti id illius refert,qui eius non egeat adminiculo? hic enim neque utile eſt , neque neceſſarium , ſed uirtuti præterea eſt impedimento : non enim ſolum multas affert moras , ſed maiorem etiam partem detrahit gloriæ . Nam ſi quis eum armis undique texerit, qui & nudus deſcendere in certamen , & ita ſuperior eſſe poſſit ; is , tantum abeſt , ut opem ferat , ut ſummam illi faciat iniuriam , quippe qui omnem uictoriæ admirationẽ tollit , & palmæ ſplendorem . neque enim uiri uirtutem uniuerſam elucere, neque trophæum admodum celebre eſſe ſinit . In nuptiis uero maius etiam damnum fit, quòd non ſolum popularem gloriam,ſed eam etiam mercedem non habet , quæ uirginitati propoſita eſt . Quamobrem bonum eſt homini mulierem non tangere . quid tu igitur tangere permittis ? Propter fornicationẽ, inquit, unuſquiſque habeat uxorem ſuam . Vereor , inquit , ſi te ad uirginitatis uerticem extollere uoluero, ne in uoraginẽ intemperantiæ delabaris . nondum enim ea pennarum leuitate præditus es , ut te ad excelſum illum locum efferre poſſis . atqui ſponte ipſi in illud certamen deſcenderunt , & uirginalem laudem appetiuerunt . quid igitur eſt , diue Paule , quòd timeas , aut horreas ? quòd rei ignoratio (ita enim fortaſſe dixerit) hanc hominibus uirginitatis expetendæ alacritatem addit . me uero huiuſce uſus , & periclitatio pugnæ reddit ad

XXVI. Maximam ſibi ipſum facere iniuriam , qui cum uirginitatẽ colere poſſit , connubio iungitur .

Digitized by Google

XXVII. Magnum quiddam eſſe uirginitatem, & magnorū conciliatricem bonorum.

conſulendum aliis timidiorem. Noui uirginitatis uim: noui huius certaminis contentionem: quantum hoc habeat prælium difficultatis, intelligo: uehementi quodam, & forti animo opus eſt, & qui nullum habeat ſenſum uoluptatis: quandoquidem per candentes carbones, ut non aduraris, per mucrones gladiorum, ut non ſauciēris, eſt incedendum: ea eſt enim libidinis uis, ut cùm igni, & ferro conferatur. quòd niſi ſic anima comparata fuerit, ut ne illius quidem doloribus moueatur: ſe ipſa facile perdat. quamobrē adamantina quadam rationis ui, oculis nunquam ſomno conniuentibus, ſumma tolerantia, muris etiam firmis, muris inquam nobis opus eſt, & repagulis, quibus extrinſecus muniamur: uigilantibus præterea, fortibusq; cuſtodibus, in primis uero diuinæ gratiæ in

Pſal.126. digemus adiumento. Niſi enim Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra uigilat qui cuſtodit eam. Sed quo modo hoc ipſum adiumentum nobis conciliabimus? ſi, quantum animo ualemus, & corpore, totum eò contulerimus, rectas nempe cogitationes, ſummam ieiunii, & uigiliarum intentionem, accuratam diuinæ legis obſeruationem, præceptorum obedientiam, &, quod caput eſt, omnem confidentiæ noſtræ uitationem. licet enim magna facinora fecerimus, tamen il-

Pſal.126. lud nobiſcum perpetuo loquamur, oportet: Niſi Dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt,

Ephe.6. qui ædificant eam: quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum ſæculi huius, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus; ac noctes dieſque nos armis cogitationum armatos, &

tanquam

tanquam impudentibus libidinibus formidoloſos eſſe oportet. etenim ſi quis paulum de intentione remiſerit, continuo diabolus adeſt, ignem tenens in manibus, quo in templum Dei coniecto, illud incendat. ergo tecti undique ſimus, neceſſe eſt. pugnamus enim cum iis, quæ naturæ neceſſitas poſtulat: æmulamur inſtituto angelorum: eum tenemus curſum, quem mentes tenent incorporeæ: terra, & cinis ad cælum contendunt, & ſeſe cælitibus æquare ſtudent, & mortalitas in certamen cũ immortalitate deſcendit. Et, quæſo, tanta cum re quiſquam nuptias, aut uoluptatem comparare audeat? non ne id erit perabſurdum? quæ cum omnia Paulus intelligeret, Vnusquiſque, inquit, ſuam uxo- 1.Cor.7. rem habeat. idcirco refugiebat, idcirco non audebat apud ipſos initio de uirginitate diſſerere, ſed commoratus in commemoratione nuptiarum, paulatim eos ſtudebat a coniugio reuocare: ac cum breuiter quædam de continentia dixiſſet, ea nimirum pauca longiori illi de connubio orationi permiſcuit: neque Corinthiorum aures grauitate admonitionis offendi paſſus eſt. qui enim ſeuerioribus ſenſibus uſquequaque texit orationem; cum moleſtus eſt auditori, tum eius animum ſæpenumero uehementer perturbari cogit, ut qui dictorum grauitatem minime perferat: qui uero ſic eam uariat, & temperat, ut grauibus rebus faciliora plura, quàm moleſta illa ſint, commiſceat; is & rei ſeueritatem ſubtrahit; & reficiens auditorem, ita perſuadet, magis, magisq; conciliat. quod quidem etiam diuus Paulus effecit. cum enim dixiſſet, Bonum eſſe homini mulierem non tangere, ſtatim ad nuptias retulit orationẽ, cum inquit, Vnusquiſque ſuam uxorem habeat,

quod

Digitized by Google

quod ubi in beatitudinis loco poſuiſſet, omiſit: Bonũ, enim ait, eſt homini mulierem non tangere. de nuptiis uero & conſilium dat, & ſtatuit, & rei præterea rationem adiungit: nam, Propter fornicationem, inquit. in quo uidetur quidem rationẽ afferre, quamobrem ſint conceſſæ nuptiæ; ſed re uera expoſitis coniugii cauſis continentiam clam laudando extollit, non id quidem uerbis aperiens, ſed auditori cogitandum relinquens. auditor enim ubi cõiugium a Paulo laudari intelligit, non quia perfectæ uirtutis opus ſit, ſed quod in ipſo auditore Paulus eam nouit ineſſe libidinem, ut ſine nuptiis ſe in ipſa libidine continere non poſſit, pudore quodam & rubore ſuffuſus, operam dat, ut continuo uirginitatem colat, & ſummam intemperantiæ uitet infamiam. Quid uero præterea inquit? Vxori uir debitũ reddat, ſimiliter & uxor uiro. quod deinde cum interpretaretur, & explanaret apertius, adiungit, Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed uir; ſimiliter uir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. quæ cũ de nuptiis uideatur dicere, re tamen uera tanquam hamum uſitata piſcator eſca circumueſtiens, ſic ipſe in audientium aures inſerit orationem, eo conſilio, ut illo ipſo ſermone de nuptiis eoſdem a nuptiis deterreat. nam qui illud audit, ſe per coniugium non in ſua, ſed in uxoris eſſe poteſtate, confeſtim operam dabit, ut ab acerbiſſima ſeruitute liberetur, uel potius id primũ cauebit, ne ipſum ſubeat iugum ſeruitutis. ubi enim ſemel ſe poteſtati ſubiecerit, quã diu ipſi uxori uideatur, ei eſt neceſſario ſeruiendum. me uero non temere hoc ex Pauli ſententia coniicere, ex diſcipulis Ieſu facile intelligi poteſt. nam neque illi graue, aut moleſtum coniugium

XXVIII. Quæ de connubio dicũtur cohortationes ſunt ad uirginitatem.

iugium prius exiſtimauerunt, quàm a Domino audiuerunt ſe in eadem neceſſitate concluſos, in quã aliquando Corinthios etiam Paulus adduxit. illud enim, Qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit ipſam mæchari; & hoc, Vir ſui corporis poteſtatem non habet; ſunt inter ſe quidem diſſimilibus enunciata uerbis, uerum eandem habet ratio utriusque ſententiam. Si quis autem Pauli uerba diligentius conſideret, tyrannidem magis augeri intelliget, ac ſeruitutem fieri grauiorem. ſiquidem Dominus uiri poteſtatem eſſe non uult, uxorem domo expellendi; Paulus uero, proprii etiam corporis iure adempto, omnem ipſius principatum dat uxori: cuius imperio ſubiectum uirum magis eſſe uult, quàm puerum emptum pecunia. ſeruo enim, ſi quando comparata pecunia pretium, quanti emptus eſt, domino perſoluere potuerit, plerunque libertatem omnino recuperare licet: at uir, quamuis omnium difficillimam nactus ſit uxorem, ſeruitutem tamen perferre neceſſe habet; quippe qui nullam inire poteſt uiam, qua ſolutus eiuſmodi dominatu liberetur. Cum igitur illud dixiſſet, Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, adiecit, Nolite fraudare uos inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tẽpus, ut uacetis orationi, & ieiunio; & rurſum reuertimini in id ipſum. Equidem in tanta Pauli indulgentia pleroſque eorum, qui uirginitatem e medio tollunt, hic erubeſcere, & pudere exiſtimo. Sed ne uereamini, ne ue ſtulte uos abiiciatis. ſic enim loquitur Paulus, ut iis, qui connubio iuncti ſunt, indulgere uideatur; uerum ſi quis ea accuratius animaduerterit, unam & eandem atque ſuperiorem uerborum ſententiam eſſe uideat. Quòd ſi quis propoſitã

XXIX.
Illud, Nolite fraudare inter uos, eo dictũ eſſe, ut ad uirginitatem adduceret.

Digitized by Google

remouens cauſam,ſimpliciter hæc interpretari uoluerit, non tam illa Apoſtoli, quàm connubiorum conciliatricis cuiuſpiam uerba uideantur. ſin uero eius mentem explicarit,is hanc etiam admonitionem apoſtolicam dignitatem habere intelliget. Verum quid longiorem hunc ipſum facit ſermonem? nonne ſatis illud fuerat, cum ſuperiori oratione rei grauitas eſſet expoſita, finem admonendi facere? Quid enim habet amplius hoc, Nolite fraudare uos inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, quàm illud, Vxori uir debitum reddat, & uir proprii corporis poteſtatem non habet? nihil ſane amplius: niſi quòd illic breuius, & obſcurius ſignificatum erat, hic & pluribus uerbis, & planius eſt explicatum. quod nimirum facit Samuelem illum,ſanctum Dei uirũ, imitatus. quemadmodũ enim is quàm potuit ſubtiliſſime apud imperitam multitudinem regni leges expoſuit,non ut Regẽ reciperent,ſed ne reciperent,quippe qui rei præceptionem tradere uideatur, cũ uere quandam ipſius oratio intempeſtiuæ eorum hominum cupiditatis diſſuaſionem habeat: ſic Paulus etiam connubii tyrannidem continenter inculcat, atque eo ipſo ſermone planius illos inde reuocare ſtudet. cum enim dixiſſet,Mulier proprii corporis poteſtatẽ non habet,adiunxit, Nolite fraudare uos inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut uacetis ieiunio, & orationi. Vides quo modo eos, qui coniugio eſſent coniuncti, ut nullam eius oratio ſuſpitionem, aut moleſtiam haberet, ad cultum continentiæ perduxerit? Ab initio rẽ omnino commendauit: Bonum, enim inquit,eſt homini,mulierem non tangere. In hoc uero admonitionem etiam adhibuit, cum inquit, Nolite fraudare uos inuicẽ, niſi forte

Digitized by Google

forte ex conſenſu. ſed quid eſt, quamobrem, quod ſtatuere uolebat, id tanquam monitum introduxit, non in iuſſi formulam redigit? non enim dixit, Fraudate inter uos, uerum ex communi uoluntate, ut uacetis orationi: ſed, Nolite fraudare uos inuicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus: quòd hæc eſt lenior oratio, quæ doctoris mentem, & ſententiam declarans, minime id acerbius exigit, quòd ita ſumma Corinthiorum gratia perſoluitur. Quamobrem fit, ut non ſolum auditorem conſoletur, ſed etiam breuitate orationis rei triſtitiam comprimat, & ante ad iucundiora tranſeat, in illisq́; diutius hæreat, & commoretur, quàm ad auditorem moleſtia perueniat. Illud etiam quærendum eſt, cum honorabile ſit connubium, & thorus immaculatus, quamobrem illi nullum in ieiunio, & oratione locum relinquat? quod perabſurdum eſſet Iudæis, quorum ad corpus omnia pertinebant; quibus etiam duas in matrimonio habere conceſſum erat, &, illis ipſis dimiſſis uxoribus, alias earum loco ducere, tantum eiuſce rei rationem habentibus, ut per id tempus, cum loquentem Deum audituri eſſent, ne legitimo quidem uterentur concubitu; idque non unum, aut alterum, ſed complures dies efficerent: nos tanto diuinæ gratiæ beneficio affectos, Spiritu ſancto afflatos, qui domitas habemus libidines, qui una cum Chriſto ſepulti, qui Dei adoptione dignati ſumus, nos ad tã excelſum dignitatis gradum elatos, tot denique tantisq́; ornatos muneribus, ne infirmorum quidem illorum hominũ ſtudium aſſequi non poſſe? quòd ſi quis illud etiam quærere perſiſtat, cur Moiſes ipſe Iudæos ab eiuſmodi coniunctione remouerit, ei ego ita reſpondeam, honeſtum quidem

XXX. Cum ſit honeſtum connubium, quid ſit quòd Paulus in ieiunio moneat de abſtinentia concubitus.

F eſſe

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

eſſe coniugium, ſed eatenus, ut coniuges ea ſe coniunctione non inquinent: ſanctos uero præterea homines eo fieri, non iam connubii uirium eſſe, ſed uirginitatis. uerum, ut id non ſolum Moiſen, Paulumq; monuiſſe exiſtimes, audi quæ a Iohele dicantur:

Iohel.2. Sanctificate ieiunium, uocate cœtum, congregate populum, coadunate ſenes. Sed quæris fortaſſe, ubinam ab uxore abſtinendum iuſſerit? Egrediatur, inquit, ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo. hoc enim eſt Moiſis etiam præcepto maius. nam ſi eos, qui connubio iuncti ſunt, feruentes libidine, florentes ætate, cupiditate effrænatos, in ieiunio, & oratione ſeiungi oportet: quanto ceteros magis, quibus tantam uim non affert neceſſitas coniunctionis? qui enim, ut debet, ſacris precationibus operam dat, & ieiunium adhibet, hunc omnem cupiditatem, omnem terrenarum rerum curam, omnem mentis perturbationem abiicere, præclareq; undique comparatum ſic ad Deum adire oportet. Ob id etiam ieiunium bonum eſt, quòd omnem circumcidit animi ſolicitudinem; & eam, quæ circa mentem effunditur, curam humilium, abiectarumq; rerum contrahens facit, ut tota in ſe ratio ipſa uertatur. quod cum Paulus attigiſſet, ſubobſcura ſignificatione nos a concubitu auocauit; ſermoneq; admodum proprio uſus eſt: non enim dixit, ne inquinemini, ſed, Vt uacetis ieiunio, & orationi: quòd coniunctio cum uxore non illa quidem ad impuritatem adducit, ſed implicat negotiis, & occupationibus. Cum autem nobis, hoc adeo tuto, & munito loco collocatis, in ipſo tempore orationis diabolus tamen aliquod impedimentũ conetur inferre: quid non molietur mentis oculis

XXXI. Qui precationibus rite operã dare uelint, eos neceſſario Paulum a concubitu auocaſſe.

oculis hic, & illic libidine incenſis, ſi diſſoluta, diſſipataq; anima nos eſſe compererit, & muliebris coniunctionis cupiditate languentes? quod ne accidat; neque, quo potiſſimum tempore Deum nobis ſtudemus placare, eo ipſo per inanem orationem in nos reddamus offenſiorem; tum iubet a thalamo ſecedere. Si enim ii, qui ad Reges adeunt, Reges autem? immo uero ſi ad minimos magiſtratus, ſi ſerui ad dominos accedentes, uel ut de illata ſibi ab aliquo iniuria conquerantur, uel egentes ab eiſdem ut aliquid auferant, uel omnino ſibi ut iratos lenire ſtudeant, ita congrediuntur, ut & oculos, & mentem omnem ad eos conuertant: qui ſi etiã paulo remiſſiores fuerint, tantum abeſt, ut, quod illis opus eſt, aſſequantur, ut etiam, malo aliquo accepto, inde digrediantur: quòd ſi illi hominum animos ſedare cupientes, tantum adhibent cõtentionis: quid miſeris nobis fiet, qui ad communem omnium Dominum, ac Deũ ita remiſſe diſſoluteq; accedimus? præſertim cum ea commiſerimus, quibus multo magis nobis Deus iraſci, quàm illis domini ſuccenſere debeant. neque enim tam dominum ſeruus, neque tam Regẽ is, qui in eius poteſtate ſit, irritare poteſt, quàm Deum in dies ſingulos irritamus ipſi: quod eo Chriſtus declarauit, cum peccatum in proximos centum denarios appellauit; delicta uero in Deum decem milia talentorum. Quare cum ad Deum adimus, ut tantã eius in nos iram precibus extinguamus, & eundem, quem quotidie oppugnamus, nobis conciliemus, iure nos ab illa auocat uoluptate, quaſi ſic agat nobiſcum. Hic mihi, cariſſimi homines, animæ ſalus agitur: uerſamur in extremis diſcriminibus: trementes, timidiq;, ac

XXXII. Si ſegniter Deum precemur, non modo non placare, ſed etiam irritare.

Matth. 17.

demiſſo, atque humili animo ſimus, oportet: nam acce dimus ad Dominum formidoloſum, & qui multis laceſſitus iniuriis magna habet, quæ nobis ſuccenſeat: non complexibus, aut uoluptatibus impertiendum eſt hoc tempus, ſed lacrymis, acerbiſſimis gemitibus, abie ctione corporis ad terram, diligenti confeſſione, continentibus precationibus, multisque ſupplicationibus conſumendum. quòd ſi quis uel ſummo illo ſtudio iratum Deum placare potuerit; ualde magnum ſane is effecerit; non quòd durus ſit Dominus noſter, aut inhúmanus, quippe cuius eſt tanta lenitas, & humanitas; ſed quòd nõ patitur incredibilis magnitudo ſcelerum, ne in illa quidem bonitate, facilitate, ſummaque miſe ricordia Deũ facile nobis ignoſcere. propterea inquit, Vt uacetis ieiunio, & orationi. quid igitur hac ſeruitute acerbius eſſe poteſt? uolo progredi in uirtute: uolo cõ tinentis ieiunii, & orationis patientia, omnibus elutis animi ſordibus, ad cælum euolare. quòd ſi illa huic ſen tentiæ aſſentiri non uult, tum demum eius libidini cogor inſeruire. quapropter Paulus a primo dixit, Bonum eſt homini mulierem non tangere. quare Dominum etiam diſcipuli ſic allocuti ſunt: Si ita eſt cauſa ho mini cum uxore, expedit non nubere. ſic enim ratioci nabantur, alterutri parti iniuriã fieri neceſſe eſſe: atque

XXXIII. Eorundẽ repe titionem Chri ſti imitationẽ eſſe. 1. Cor. 7.

illis anxii cogitationibus hanc uocẽ emiſerunt. Quamobrem Paulus etiam id ipſum inculcat aſſidue, ut Corinthios in eam inducat cogitationem; Vnusquisque ſuam uxorem habeat: &, Vxori uir debitum reddat: &, Mulier proprii corporis poteſtatem non habet: &, Nolite fraudare uos inuicem: &, In id ipſum reuertimini. Neque uero etiam beatis illis uiris, ut primum id audierunt

dierunt, ita eſſe perſuaſum eſt; ſed, cum ea de re iterum accepiſſent, tum, quantam iuſſum poſſideret neceſſitatem, intellexerunt. etenim cum Chriſtus ipſe ſediſſet in monte, de eo diſſeruit: cumque multum aliis de rebus ſermonem habuiſſet, rurſum eis amorem iniecit continentiæ: nam frequentata eadem de re oratio ad perſuadendum plus habet efficacitatis. itaque Chriſti diſcipulus, magiſtri exemplo, eandem rem ſæpius iterat, nuſquam autem illis, ut cõnubio iungantur omnino, ſed cum cauſa concedit: nam, Propter fornicationes, propter ſatanicos, inquit, impulſus, propter incontinentiam. atque ita in eo ſermone de nuptiis occultius, quàm ut quiſquam id eum agere ſuſpicetur, uirginitatis laudes perſequitur. Quòd ſi eos, qui matrimonio iuncti ſunt, Paulus inde ad multum tempus remouere dubitat, ne quem aditum nactus eà ſe quaſi per cuniculum diabolus inſinuet: quæ illis coronæ debentur, quæ nullius eiuſmodi ab initio ſolatii eguerunt? quæ ad extremum inuictæ permanſerunt? quanquam nõ æque ad utraſque diaboli machinæ adhibentur. his enim ne moleſtum quidem eſſe arbitror, quippe quas proximum refugium habere intelligat: quibus etiam, ſi uehementiorem aliquem appulſum ſenſerint, ſtatim in portum confugere licet. nam neque diuus Paulus permittit ipſis, ut longius nauigent; uerum admonet, ubi deſeſſi fuerint, uti congrediantur, &, ut ad id iterum redeant, cohortatur. At uirgo fluctibus omnino iactari cogitur, & mari nauigare minime portuoſo: quòd ſi grauiſſima tempeſtas coorta fuerit, ne ſic quidem naui in portum deducta quieſcere poteſt. ut igitur, qui piraticam faciunt, nunquam ad oppida aut in naualibus,

XXXIIII. Virginitatem rem eſſe admirabilem, & multis coronis dignam.

aut portubus, quòd ita ſine cauſa diſcrimini ſeſe offerrent, nauigantes adoriuntur; uerum, ſi in alto nauem offenderint, eius ſolitudinem audaciæ occaſionem habentes, omnia mouent, omnia uerſant; neque prius ea conari deſiſtunt, quàm aut uectores ſubmerſerint, aut eo ab illis ipſi malo affecti fuerint: ſic acer iſte pirata magnam in uirginem tempeſtatem, difficilemque iactationem, ac procellas intolerabiles cõmouet, infima ſumma miſcens, ut & ui, & impetu nauem euertat: audiuit enim, uirginem facultatem non habere ad idem redeundi, ſed illi contra ſpiritus nequitiæ luctari aſſidue, & continenter pugnare neceſſe eſſe, donec ex illa nauigatione in tranquillum portum perueniat. tanquam enim forti militi, mœnibus excluſo, ſic Paulus uirgini, uel ſi acrius inſtet hoſtis, uel ſi etiam hoc ipſo uehementior ſit, quòd nullam habeat aduerſarius poteſtatem faciendi indutias, portas prohibet aperiri. neque uero diabolus uirgines modo magis exercet, quàm eos, qui connubio iuncti ſunt, ſed ipſis etiam uehementior ineſt impetus libidinis. quod quidẽ omnibus omnino perſpicuum eſt. nam quibus frui poſſumus arbitratu noſtro, ea non facile appetimus: quòd facultas, quam habemus, percipiendi illa, negligentiam animo nobis ingenerat. quod nimirum teſtatur prouerbium uulgare illud quidem, ſed tamen ueriſſimum, Quæ in promptu ſunt, eorum non eſſe nos admodum appetentes. contra autem fit, ſi quando priuamur iis, quæ antea poſſedimus: quæ enim propter copiam contemnimus, ubi non ſunt in poteſtate noſtra, maior eorum nobis cupiditas innaſcitur. Quamobrem primum tranquilliori loco ſunt coniuges: tum, ſi quando in illis excitatur ar-
dor

dor libidinis, concubitu facile ſedatur. uirgo autẽ non habens unde ignem reſtinguat, flammam quidem excitatam, & in altum ſublatam uidet, ſed eam extinguere non poteſt: tantũ uero relinquitur, ut igni reſiſtens non uratur. quid igitur eſt admirabilius, quàm uniuerſum geſtare in animo rogum ardentem, neque comburi? quàm flammam in intimis animæ partibus uerſari, & integram permanere rationem? nemo enim illi dat hanc ueniam, ut libidini parens eiuſmodi carbones effuſos extinguat. uerum quod ſcriptor prouerbiorũ fieri non poſſe dicit in corpore, id ipſum anima uirgo cogitur ſuſtinere. quid igitur inquit ille? Nunquid poteſt homo ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ eius? ecce ambulat ipſa, & perfert cruciatum. Nunquid poteſt quiſquam abſcondere ignem in ſinu, ut ueſtimenta eius non ardeant? at hæc ipſa non ueſtibus, ſed intus ignẽm continens furentem, & crepitantem flammam perfert, & ſuſtinet. Etiam ne, quæſo, nuptias quiſquam cum uirginitate conferre, uel omnino in eius conſpectu ponere audeat? at non id permittit diuus Paulus, qui magnum inter utrunque ponit interuallum. hæc enim, inquit, cogitat, quæ Domini ſunt: illa autem cogitat, quæ ſunt mundi. itaque iis, qui connubio iuncti ſunt, eodem compulſis, & ita obſecutus, audi quo modo iterum eos accuſet. Ad id enim, inquit, reuertimini, ne tentet uos ſatanas. ac cum uellet oſtendere, nequaquam totum id illius tentationi tribuendum eſſe, ſed maiorem partem in noſtra deſidia reſidere, rei cauſam admodum propriam attulit, cum, Propter ueſtram, inquit, incontinentiam. quis igitur hæc audiens non erubeſcat? quis incontinentiæ uitupe-

Prou. 7.

uituperationem non ſtudeat effugere ? neque enim ad omnes hæc pertinet admonitio, ſed ad illos tantum, qui ſunt ad libidinem procliuiores. nam, Si usque eò ſeruus es, inquit, uoluptatum, usque eò mollis, ut ſemper inhies libidini; corpus cum uxore commiſce. itaque non laudantis, neque permittentis iſta, ſed contemnentis eſt, & improbantis oratio. niſi enim uoluptarios homines uehementer carpere uoluiſſet, nunquam eam incontinentiæ uocem adhibuiſſet, quæ cum maxime ſignificat, tum magnam notat infamiam. cur enim non dixit, Propter imbecillitatem ueſtram? quòd in ea uoce uenia magis ineſſet: uerbum autem incontinentiæ ſummam arguit ignauiam: nam incontinentis hominis eſt, adulterio ſe abſtinere non poſſe, niſi aſſidua coniugis conſuetudine fruatur. Quid igitur hoc loco afferant, qui uirginitatem ſuperuacaneam cenſent? nam quo magis ea, diutiusque ſeruatur, eo maiorem habet laudem: coniugio uero cum quis ad ſatietatem abutitur, tum maxime omni laude priuatur. Hoc autẽ, inquit, dico ſecundum indulgentiam. at cui indulgentia tribuitur, nullus ipſi ea in re locus ad laudem relinquitur. De uirginibus autem cum diſſereret, Præceptum, inquit, Domini non habeo, conſilium autem do. An igitur coniugium propterea uirginitati confert? minime is quidem: nam de uirgine conſilium dat, hic tribuit indulgentiam; neutrum certe iubet; neque eadem eſt utriusque rei cauſa; uerum hic, ne, ſi quis ab intemperantia diſcedere uoluerit, tanquam iuſſo coactus, neceſſario id facere prohibeatur; illic, ne, ſi uirginitatis laudem aſſequi nequeat, rerum, quæ facultatem non habeant, quaſi præcepto non paruerit, condemnetur.

Digitized by Google

demnetur. Non iubeo, inquit, uirginitatem colere: nam rei uereor difficultatem. non iubeo aſſidue rem habere cum uxore: nolo enim legis intemperantiæ lator eſſe. cum, ut inter ſe conueniant, dico; ueto quidem in inferiorem locum deſcendere, cupiditatem perueniendi altius non impedio. non igitur hæc eſt principalis Pauli uoluntas, ut cum uxore conſuetudinem aſſidue habeamus; uerum hoc ſtatuit propter ignauiã intemperantiorum. quòd ſi eius ſententiam noſſe uis, audi quæ dicat ipſe. Volo, inquit, omnes homines, ſicut me ipſum, continentes eſſe. Si igitur uis, omnes uti ſe contineant; neminem uis iungi coniugio. At enim eos qui connubio iungi uolunt, neque propterea prohibeo, nec accuſo: omnes tamen oro, & exopto ab omnibus, uti ſimiles mei ſint. concedo illis connubium propter fornicationes: quòd uero illud mihi optatius eſt, propterea dixi initio, Bonum eſſe homini mulierem non tangere.

XXXV. Apoſtolũ ad exemplũ continentiæ ſe ipſum interpoſuiſſe.

Quid autẽ hoc loco ſui mentionẽ facit, cum, Omnes homines, inquit, uolo eſſe, ſicut me ipſum? nam niſi hoc adieciſſet, ſui mentionem euitaſſet. quid igitur addidit, Sicut me ipſum? non eo quidem conſilio, ut ſe ipſe extolleret. is enim eſt, qui cum Apoſtolos in prædicatione euangelica labore præſtitiſſet, ſe tamen Apoſtoli nomine indignum iudicauit. nam cum ſe minimum eſſe Apoſtolorum dixiſſet, tanquam aliquid magnificentius locutus, quàm ſuæ eſſet dignitatis, eo ſtatim ſe ipſe correxit, Qui non ſum dignus uocari Apoſtolus. Sed quamobrem hoc loco id ipſum ad cohortationem adhibuit? non temere id quidem, aut ſine cauſa, ſed quòd intelligeret diſcipulos ad uirtutis ſtudium magiſtri exemplo maxime incitari oportere.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

ut enim, qui uerbis, non re philoſophi ſunt, haud magnam auditori afferunt utilitatẽ: ſic, quod quiſque alteri faciendum cenſet, id ſi a ſe prius recte factum probare poteſt, is ita omnium maxime audientem in ſuam adducit ſententiam: deinde ab inuidia ſe, atque animi elatione uacuum eſſe oſtendit. quod enim proprium ſuum eſt, id cum diſcipulis communicat, ac nihilo plus ſibi aſſumit, quàm illis tribuat, ſed eos omnibus rebus ſibi æquales eſſe uult. Poſſum & tertiam eius rei cauſam afferre: quamnam? quòd, cum id factu difficile, atque eiusmodi uideretur, ut non quiuis illud aſſequi poſſet; cumque eam ipſe rem magnam habere facultatem uellet oſtendere; eum, qui id opus abſoluiſſet, in medio poſuerit, idque, ne multi laboris rem exiſtimarent, quinimmo ducem intuentes fidenter ipſi etiam in eandem uiam ingrederentur: quod & alio loco facit ad Galatas ſcribens, & eis timorem legis eripere ſtudens: quamobrem ipſi ad ueterem conſuetudinem moremq; deducti multa legis præcepta ſeruabant. quid igitur inquit? Eſtote, ſicut ego: quia ego, ſicut uos. quod in

Gal. 4. hanc ſententiam dictum eſt. Neque enim ita mecum agere poteritis. tu recens a gentibus rediiſti, &, quid ob legem non ſeruatam timendum ſit, ignoras: propterea impune in his omnibus nobiſcũ philoſopharis. etenim ut uos, inquit, hanc ego olim ſeruitutem ſeruiui: ego legi aſtrictus fui: ego præcepta obſeruaui: uerum, ubi gratiæ lumen eluxit, totum me ab illa lege ad hanc gratiam contuli. nec tamen id eſt contra legis præcepta, quòd in alterius uiri poteſtatem uenimus. quamobrem nemo illud de me poterit dicere, quòd aliud faciens ipſe, ad aliud reliquos cohorter: neque quòd id cogitẽ,

quo

quo modo me in tuto collocans, uos in diſcrimen adducam: nam ſi res periculoſa eſſet, nunquam me ipſe prodidiſſem, nunquam ſalutis meæ curã neglexiſſem. Quemadmodum igitur Galatis, ſuo propoſito exemplo, metum eripuit: ſic hoc loco, ſe in medio poſito, ſolicitudine Corinthios liberat. Sed unusquiſque, inquit, proprium habet donum, alius autem ſic, alius uero ſic. Vide ſignum apoſtolicæ ſummiſſionis nusquam deperditum, ſed ubique maxime elucens. quæ enim ipſe recte fecit, Dei gratiam nominat: quem ipſe multum effudit ſudorem, omnem Domino tribuit. ſed quid mirum eſt, cum ita de ſua loqui continentia, cum de prædicatione differens, cuius cauſa innumerabiles labores, aſſiduas ſolicitudines, incredibiles ærumnas, quotidianas mortes perpeſſus fuerat, eadem ratione procedat? Quid igitur de ea inquit? Abundantius omnibus elaboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecum. non enim partem ſibi ſumit, partem Deo dat, ſed totum illi tribuit: quod grati ſerui eſt argumentum, nihil ſuum putare, ſed omnia domini; nihil proprium ducere, ſed omnia domini. id quod & alio loco facit. cum enim dixiſſet, Habentes donationes ſecundũ gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, progrediens oratione præfecturas, eleemoſinas, communicationem bonorum numerauit in donis. Hæc autem recte facta eſſe, non dona, plane perſpicuum eſt: quæ ſane dixi, ut, cum illud acceperis ab eo, Vnuſquiſque proprium donum habet, ne concidas animo, ne ue ſic tecum loquaris: nihil mihi ad hanc rem labore, aut ſtudio meo opus eſt: donum enim eam Paulus uocauit. neque enim ita dixit, quòd continentiam in numerum cæleſtium mu-

XXXVI. 1. Cor. 7. Virginitatem modeſtiæ cauſa ab Apoſtolo donum appellari.

1. Cor. 15.

Rom. 12.

nerum uellet referre, ſed modeſtiæ cauſa donum appellauit. non enim adeo & a ſe ipſe, & a Chriſto diſſentiret, cuius illud eſt, Sunt eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum: & illud, Qui poteſt capere, capiat. Sibi certe, iis condemnatis, quæ, cum uiduitatem elegiſſent, non manſerunt in ſententia, minus ipſe conſtaret. nam ſi donum id eſt, quid ipſis eo
1. Tim. 5. minaris? Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. nuſquam enim Chriſtus in eos animaduertit, qui dona non habuerunt; at illos ſemper pœna afficit, qui honeſte uitam non agunt. Atque illud, quod ab ipſo maxime quæritur, optima uitæ ratio eſt, & actiones eiuſmodi, quæ nullam habẽt anſam reprehenſionis: partes uero facere diuinorum munerum, eaque diſtribuere, non accipientis eſt optio, ſed dantis iudicium. quamobrem Chriſtus nuſquam eos laudat, qui miracula faciunt; quin etiã diſcipulos propter id ipſum lætitia elatos illis uerbis ab eiusmodi ani-
Luc. 10. mi uoluptate deterret; Nolite gaudere, quòd ſpiritus uobis ſubiiciuntur: qui enim beati dicuntur, ii ſunt miſericordes, humiles, mites, mundi corde, pacifici, quique & hæc omnia, & horum ſimilia efficiunt. atque ipſe quidem Paulus, enumeratis iis, quæ recte feciſſet,
2. Cor. 6. in illis cõmemorauit de ſua continentia. In multa enim, inquit, patientia, in tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtiis, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis; quibus adiecit, in caſtitate; cuius, ſi donum res eſſet, non meminiſſet: quid enim eos accuſat, qui caſtitatem non colunt, quippe quos intemperantes appellat? quid etiam eum rectius facere dicit, qui nuptum non det uirginem? quã

denique

Digitized by Google

denique ob cauſam beatior eſt uidua, ſi in uoluntate non nubendi perſtiterit? quòd, ut iam diximus, nō miraculis, ſed honeſtis actionibus tribuuntur beatitudines, quemadmodum nec ceſſationi, ſed prauis actibus ſupplicia proponuntur. Sed quid opus fuit in eiuſdem rei admonitionem permanere, ſi noſtri illa non ſit arbitrii, ſi, præter diuinæ gratiæ momenta, non etiam opera, ac ſtudium noſtrum nobis ſint ad eius facultatem neceſſaria? cum enim dixiſſet, Volo omnes homines, ſicut ego ſum, continentes eſſe; rurſus inquit, Dico autem non nuptis, & uiduis: bonum eſt ipſis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego: ſe iterum interponit propter eandem cauſam. quòd enim ipſi propinquum, & domeſticum exemplum haberent, uirginitatis laboribus fortius occurrerent. nam etſi ſupra dixerat, Volo omnes homines eſſe, ſicut me ipſum; & hic etiam dicat, Bonum eſt ipſis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego; nuſquam uero rei cauſam afferat: nihil tamen eſt, quòd mireris: neque enim id ſuperbia facit, ſed quòd ſatis rem probari exiſtimat ſua ſententia, qua fretus ipſe munus illud abſoluerat. Quòd ſi quis etiā rationes cognoſcere uoluerit; primum hominum exquirat ſententias; deinde, quæ rei accidant, animaduertat. quanquam enim legumlatores eiuſmodi nuptiarum pœnam non conſtituant, ſed eas concedant, atque permittant: tamen in homines ſecundarum nuptiarum multa a multis, & domi, & in foro maledicta, probra, conuiciaq; iactantur. omnes enim aditu, & congreſſione indignos eos exiſtimantes, non ſecus, quàm qui iuſiurandum uiolant, abhorrent; neque cum illis fere amicitiam inſtituere, aut fœdus facere, neque omnino quicquā illis credere audent.

XXXVII. Multas ineſſe moleſtias in ſecundis nuptiis.

Digitized by Google

audent. uidentes enim eos tantæ conſuetudinis, neceſſitudinis, coniunctionis, ſocietatis memoriam tam facile ex animo eiicere, ea in cogitatione quaſi quodam torpore perfuſi, minime fidenter eos in conſuetudinem recipiunt, ſed a leuibus atque inconſtantibus hominibus refugiunt: neque uero ſolum propter eam cauſam, quam diximus, ſe ab illis auertunt, ſed eorum, quæ ab ipſis fiunt, faſtidio, & offenſione. Quid enim, quæſo, turpius eſſe poteſt poſt maximos luctus, gemitus, & lacrymas, poſt diuturnum capitis ſqualorem, pullæque ſtolæ ſordes, quàm repentini plauſus, quàm nuptiales thalami, quàm ſonitus priori contrarius: quæ ſimilia ſunt luſibus hiſtrionum, qui modo hi, modo illi fiunt. eundem enim hominem uideas in ſcæna interdum Regem, interdum aliquem agere omnium egentiſſimum. talis hic etiam: qui cum nuper ad ſepulcrum uolutaretur, fit repente ſponſus; qui, quo ex capite capillos euellebat, rurſum in eo coronam geſtat; qui, cum mæſtus, & mærens, multiſque ſæpe cum lacrymis ad eos conuerſus, qui ſe conſolarentur, mortuam laudaſſet, ſibique uitam acerbam propterea eſſe dixiſſet; & illis ſuccenſeret, qui eundē ſe a luctu abducerent; frequens inter illos ipſos comptus iterū, & ornatus apparet; qui ridentibus oculis eos ipſos intuetur, quos iisdē lacrymantibus prius aſpexerat, & eo ore amice accipit, & ſalutat omnes, quo cuncta hæc ante repudiabat. Miſerrimū autē eſt omnium, bellum ad perniciem liberorum, leæna contubernalis filiarū. eiuſmodi enim eſt omnino nouerca. hinc quotidiana ſeditio, & pugna; hinc inopinata illa, & noua obtrectatio eius, quæ nulla lædit iniuria. uiui enim inter ſe odia exercent, mortuis uel hoſtes recon-

reconciliantur. at nullus apud hanc eſt odii, aut inuidiæ finis: ſed ab eadem pulueri, & cineri obtrectatur: incredibiles ſimultates: cum humata geruntur, iurgia, maledicta: crimina in eam, quæ in terram diſſoluta eſt, iaciuntur: cum ea, quæ nihil nocuit, ſempiternæ exercentur inimicitiæ. quid hac amentia, & crudelitate tetrius, aut flagitioſius eſſe poteſt? quæ nullam a mortua accepit iniuriam: quid dico iniuriam? quæ fructus capit illius laborum, in cuius rebus luxurioſe uiuit, nullum finem facit pugnandi cum eius umbra, quæ nullam attulit moleſtiam; ac ſæpius, quam ne uidit quidem, quotidie uerberat conuiciis innumerabilibus, a cuius liberis pœnas expetens mortuam ulciſcitur. atque, ubi nihil proficit ipſa, ſæpenumero uirum armat in illos ipſos. Sed tamen hæc omnia facilia hominibus, tolerabiliaque uiſa ſunt, dum ne libidinis tyrannidem perferre cogantur. At uirgo in hac acie non æſtuauit, neque declinauit certamen, quod multis uidetur intolerabile, ſed fortiter inſiſtens naturæ prœlia ſuſtinuit. Quis igitur uirginem ſatis pro merito queat admirari; cum alii, ne urantur, ſecundarum nuptiarum indigeant; ipſa autem, intacta ab omnibus, perpetuo caſta, & integra permaneat? quamobrem etiam antequam de his diſſerat, propter ea præmia, quæ in cælo uiduitati collocata ſunt, ſic inquit, is, qui in ſe Chriſtum loquentem habebat: Bonum eſt ipſis, ſi ſic permanſerint, ſicut & ego. Non potuiſti ad ſummum uerticem aſcendere: at uide, ne ex iſto gradu in inferiorem locum, ubi illa eſt, decidas; tanto autem tibi præſtet uirgo, quanto præclarius eſt eam ne ſemel quidem libidini ſuccubuiſſe, quàm, cum

in te

Digitized by Google

in te aliquando libido dominata ſit, perpetuo dominari non potuiſſe; quantoq; præſtantius eſt, illam integram, inuiolatamq; e pugna ſuperiorem diſcedere, quàm te, una accepta plaga, inde uictoriam reportare. omnino pugnæ exitu pares eſtis: at initio tantum illa ſuperauit. In eos autem, qui connubio iuncti ſunt, longe indulgentior eſt: qui ne altero quidem uolente, illos ab ipſis diſtrahat; neque diſiunctionem, quæ communi utriuſque cõſilio facta eſt, producit longius: quin etiam ipſis alteras, ſi modo id cupiunt, ne urantur, concedit nuptias; iis autem, qui uirginalem caſtitatem colunt, ne unum quidem eiuſmodi ſolatium dedit: uerum cum illis intermiſſam parumper rurſus remittat uoluptatem, nullum relinquit uirgini reſpirandi locum, ſed eam uult perpetuo in prœlio uerſari, & aſſiduis libidinum aculeis uulnerari; neque, ut ſe tantiſper relaxet, eidem permittit. ſed quamobrem illud etiam uirgini non dixit, Si ſe non continet, nubat? quod ne athletæ quidem, cũ is, reiecto pallio, unctus in certamen deſcendit, iamque puluere aſperſus eſt, quiſquam dixerit, abſcede, fuge aduerſarium: ſed illi alterutrum neceſſe eſt euenire, uel ut uictor corona donetur, uel ut humi ſtratus cum infamia diſcedat. nam in ludo, & palæſtra, quòd cum familiaribus homines exercentur, & cum amicis tanquam cum aduerſariis congrediuntur, ſuo quiſque arbitrio eum laborem ſuſcipit. cum uero deſcriptus frequentiſſimo theatro fuerit; atque is, qui ludos facit, adeſt; omnesq; ſpectatores conſedere; ac productus aduerſarius illi ipſi opponitur: tum lege certaminis illo priuatur arbitrio. Virgini etiam, quàm diu deliberat, utrum connubio iungatur, an non, nuptiæ fraudi

XXXVIII. Quid ſit, quare iis, qui matrimonio iuncti ſint, magna ſolatia, uirgini uero ne reſpirandi quidẽ a laboribus facultatem concedat.

fraudi non ſunt: ut uero uirginitatem elegit, deſcriptaq; in certamen deſcendit; quis audeat, plaudente theatro, angelis e ſuperiore loco ſpectantibus, Chriſto certaminis præfecto, diabolo furente, fremente etiam dentibus, hærenteq; in lucta, ac medium occupante ſpatium, quis, inquam, in medium progreſſus ſic cum illa agat, fuge hoſtem, cede labori, recede de pugna, ne ſterne, ne ue ſupplanta, ſed palmam defer aduerſario? quid dico uirgines? cum uiduis hac uti uoce nemo audeat, ſed potius pro huiuſmodi ſermone horribilem illam habeat orationem; Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto, & nubere uoluerint, damnationem habebunt, quia primam fidem irritam fecerunt. Atque idem ipſe Paulus, Dico autem innuptis, & uiduis, Bonum eſt illis, ſi ſic permanſerint ſicut & ego: quòd ſi ſe nõ continent, nubant: & illud, Quòd ſi dormierit uir eius, libera eſt, cui autem uult, nubat, tantum in Domino. Sed quamobrem in eam, quam liberam dimiſerat, pœnam deinde conſtituit, &, quod in Domino eſſe inquit connubium, id quaſi contra legem conciliatũ condemnat? ne uerearis: non enim id de his ipſis, ſed de alteris uult intelligi nuptiis. ut enim, cum dixit uirginem, quia nupſerit, non peccare, de ea non eſt locutus, quæ con iugium renuntiarit, quippe quam deliquiſſe, & intolerabili ſcelere ſe aſtrinxiſſe perſpicuum eſt omnibus; ſed de illa, quæ expers adhuc nuptiarum, nihil dum ſtatutum habet, uerum etiam nunc inter utrunque ancipiti cogitandi cura diſtrahitur: ſic et uiduã: hoc enim loco de ea omnino loquitur, cui, uiro amiſſo, neque dum deliberatum ſit nubere, & integrum, utrum malit, optare: illic uero eam ſignificat, cui, cum iam in certamen

1.Tim.5.

XXXIX. Cui uiduæ, cui ue uirgini nubendi poteſtatem permittat

H continentiæ

Digitized by Google

continentiæ deſcenderit, non amplius liberum eſt nubere cum aliquo: licet enim, quàm diu id non elegerit, uiduam eſſe, neque in uiduarũ ordinem referri: itaque
1.Tim.5. inquit ipſe, Vidua deligatur non minus ſexaginta annorum. nam uiduæ omnino, ſi uoluerit, poteſtatem nubendi facit: at eam, quæ, coniuge mortuo, ſe in re-
1.Cor.7. liquum tempus Deo caſtam fore profeſſa ſit, ſi poſtea nupſerit, uehementer accuſat, ut quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquam obtrita neglexerit. non his ergo, ſed illis dixit, Si ſe non continent, nubant: melius eſt enim nubere, quàm uri. Vides, ut per ſe nuptias nuſquam admiremur, ſed propter inceſta, atque ſtupra, propter tentationes, propter incontinentiam? hæc quidem omnia ſupra ſcripſit. uerum, quòd ipſos male uerbis acceperat, rurſus iucundiori uocabulo rem ipſam appellat, incendium, & ardorem nominans. ac ne id quidem, ut auditorem non laceſſeret, præteritum uoluit. non enim dixit, ſi quadam libidinis ui coguntur, ſi tranſuerſi aguntur, ſi non poſſunt: nihil omnino poſuit eiuſmodi, quod aut uim allatam oſtendat, aut uenia dignum ſit: uerum quid is inquit? Si uero ſe non continent, nubant. quod eorum uoluntati tribuendum eſt, qui propter pigritiam nolũt elaborare. demonſtrat enim ipſos rei facultatem habentes, ob id minus eam perficere, quòd laborem defugiunt: in quos tamen uel ita affectos neque animaduertit, neque his ipſis ſupplicia proponit, ſed tantum laude priuatis, uerborum reprehenſione uim uituperationis oſtendit: nuſquam uero meminit liberorum procreationis, quæ quidem cauſa facit, ut connubium ſpeciem habeat, & grauem cauſam honeſtatis; ſed innati ardoris,

Digitized by Google

ardoris, intemperantiæ, ſtupri, & inceſti, ſatanicæq́; tentationis. quare, ne quid tale committatur, concedit coniugium. Quid ergo eſt? inquit: dummodo nobis perpetuæ libidini, & luxuriæ parere liceat impune, quamuis reprehenſionem, ac uituperationem facile feremus. quid uero, uir optime, ſi ne uoluptate quidem frui licet? Sed quo modo libidini, inquit, negas inſeruiendum eſſe, cum apud Paulum ita ſit, Si ſe non continent, nubant? Tu uero audi, quæ præterea ſequantur. accepiſti ne, quemadmodũ præſtet nubere, quàm uri? probaſti, quod iucundum eſt: conceſſam rem laudaſti. Apoſtolum propter indulgentiam es admiratus? at iſtic ne conſtiteris, ſed perge legere, quæ ſequuntur. eiuſdem enim Apoſtoli eſt utrunque conſilium. quid igitur præterea inquit Apoſtolus? Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem a uiro non diſcedere: quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut uiro ſuo reconciliari; & uir uxorem ne dimittat. Quid autem, ſi uir moderatus eſt, uxor uero nequam, maledica, loquax, &, quod commune eſt mulierum uitium, ſumptuoſa, multisq́; aliis imbuta uitiis fuerit? quo modo miſer ille quotidianam hanc moleſtiam, ſuperbiam, & impudentiam perferet? quid, ſi contra acciderit, probam illam, & mitem eſſe, uirum autem ferocem, inſolentem, iracundum, pecunia etiã, potentiaq́; admodum elatum, & inflatum, qui liberam habeat pro ancilla, nihiloq́; melius in eam, quàm in famulas ſit animatus? quonam pacto eiuſmodi neceſſitatem, uimq́; tolerabit? quid denique, ſi uir ab uxore continenter auerſus, perpetuo abhorreat? Perferat, inquit, omnem iſtam ſeruitutem: tantum enim illa ſui

XI. Magnam eſſe ex coniugio ſeruitutem, neque poſſe uitari.

iuris futura eſt, cum is e uita migrarit: nam, quàm diu uixerit, alterutrum neceſſe eſt, uel ut eum magno ſtudio regat, ac moderetur, melioremq; faciat, uel bellum minime denuntiatum, perpetuumq; prœlium fortiter ſuſtineat. Ac ſupra quidē dixerat, Nolite fraudare uos in uicem, niſi forte ex conſenſu: hic uero diſiunctā ipſam a uiro uel inuitam ſe continere iubet: Maneat, inquit, innupta, aut uiro reconcilietur. Vides ne ipſam mediam inter duo prœlia, ut uel libidinis uim ferre, uel, ſi id noluerit, ei, a quo afficitur iniuriis, aſſentari, & omnino pro eius arbitrio, ſiue is uerberibus, ſiue conuitiis uexare, ſiue ludibrio, & deſpectui ſeruorum ſubiicere, ſiue huiuſmodi quippiā cōmittere uoluerit, (multas enim uiri uias reperiunt, cū uolunt, inferendæ uxoribus iniuriæ) in omnibus patiens eſſe neceſſe habeat? quòd ſi illa non tulerit, continentiā colat, oportet, inutilem, inutilem, inquam, quòd eo non nititur fundamento, quo deberet. nō enim id ſanctitatis ſtudio facit, ſed ira in coniugem incitata. Maneat, inquit, innupta, aut uiro reconcilietur. Sed quid inquit, ſi nunquā cum uiro in gratiam redire uoluerit? habes illud alterum, quo te inde expedire poſſis: quidnam id eſt? Expecta, dum is tibi decedat. nam, quemadmodum uirgini, uiuo eius uiro, (immortalis autem is eſt) nunquam licet nubere: ſic nuptæ, tantum coniuge mortuo. nam ſi fas eſſet, illo uiuo, coniungi cum altero, tum ab illo tranſire ad alium, aliis aliorum uxoribus promiſcue, & communiter inter ſe ad libidinem abutentibus, uiriſq; omnibus cum illis omnibus omnino concumbentibus; quid tandem coniugio opus fuit? aut quo modo hodie hoc, illo cras, ac deinceps aliis cum eorum uxore

conſuetudinem

conſuetudinem habentibus, coniugum amor, ac ſtudium non labefactetur? quamobrem Dominus merito id adulterium appellauit. Quid igitur de Iudæis permiſit? nempe propter illius gentis peruicaciam, ne inter ſe dimicarent, ne proprias domos implerent ſanguine propinquorum. Vtrum, quæſo, præſtat, inuiſam uxorem domo expellere, an intra parietes domeſticos occidere? quod ſane feciſſent Iudæi, ſi non ipſis illam ex ædibus eiicere licuiſſet. itaque inquit, Si ipſam odiſti, amandato. cum uero ad moderatas, & ad eas loquitur, quibus, ut iraſcantur, minime permittit, quid inquit? Si diſceſſerit, maneat innupta. Vides ne rei neceſſitatem, & inexorabilē ſeruitutem? uides utrunque uinculis undique conſtrictum? eſt enim connubii neceſſitudo inſtar uinculorum, neque ſolum propter curarum turbam, quotidianasq; moleſtias, ſed quòd uſque adeo coniuges deuincit nodo ſeruitutis, ut nulla magis ſeruitia in cuiuſquam dominatu, quàm ipſi alter in alterius poteſtate eſſe cogantur. Dominetur, inquit, uir uxori: ſed quodnā illi facit iſ dominatus emolumentum? rurſus enim in eius ſeruitutem tradit, quæ ipſius poteſtati ſubiecta eſt. Nouam præterea quandam, & admirabilem excogitauit compenſationem ſeruitutis. ac, quemadmodum ſerui fugitiui, ſinguli ſeparatim uincti a ſuis dominis, rurſumque tenui quadam catena inter ſe conſtricti uniuerſi, quòd compedibus catenæ utrinque affixis, alius alium ſequi cogitur, liberam non habent abeundi facultatem: ſic coniugum animæ, cum propriam ſui curam ſuſtinent, tum altera etiam premuntur neceſſitate, a communibus coniugii uinculis impoſita; quæ & grauius urget omnibus uinculis,

XLI. Quamobrem Iudæis Deus diuortiū permiſerit.

&hoc

Digitized by Google

& hoc ipſo ab utroque libertatem aufert, quòd alteri ne ſemel quidem principatum defert, ſed utrique diſtribuit. Vbi igitur ſunt parati iſti ad omnem perferendam ſeruitutem propter fructum uoluptatis? nam in diſſidiis, ac diſſenſionibus, quæ ſæpiſſime inter ipſos ad multum tempus permanent, non parum de uoluptate deminuitur: atque eiusmodi ſeruitus, quæ alterum uitia alterius uel inuitũ ferre cogit, facile omnẽ obruit fructum uoluptatis. iccirco ſanctus ille uir impetum libidinis primum repreſſit graui illa cohortatione, Propter fornicationes, propter intemperantiam, ardoremque libidinis. ut uero intellexit, apud multitudinem eam reprehenſionem minimi eſſe ponderis; illud, quod ad deterrendum uim maiorem habet, adiunxit. quamobrem diſcipuli etiam dicere coacti ſunt, Non expedit nubere. quod hanc uim habet, qui connubio iunctus ſit, ſui iuris eſſe neminem. ac neque id ita dictum eſt, quia cohortatio ſit, aut conſilium, ſed quia iuſſi, ac præcepti neceſſitatem habeat. iungamur enim connubio, necne, noſtri id arbitrii eſt: ut uero in matrimonio collocati fuerimus, noſtro carentes arbitrio, uelimus, nolimus, ſeruitutem feramus neceſſe eſt. quamobrem id tandem? quia haudquaquam huius ſeruitutis ignari eam expetiuimus; ſed, eius tum officiorum, tum legum admodum intelligentes, uoluntario nos ipſi iugo ſubiecimus. Deinde uero, cum de iis locutus eſſet, qui fideles uxores habent, omnibusq; de cõiugio legibus explicatis, atque ſermone de ſeruis interpoſito, illis denique ipſis ſatis eo confirmatis, quòd eiusmodi ſpiritalis ingenuitas ſeruitute non imminuitur; reliquũ deinceps aggreditur de uirginitate ſermo-

nem

Digitized by Google

nem; quem diu conceperat animo, ac parturierat, parit in præſentia. neque tamen in iis,quæ de cõiugio dicit, tacitã uirginitatem relinquere potuit, breui quidẽ eius facta, diſperſaq; mentione: ſed tamen hanc ipſam orationem illi etiam cohortationi intexuit, præclara iſta ratione & uia noſtras aures ad audiendum præparans; et animos ante deliniens, aditum ad orationem ſibi optime comparat. itaque poſt eam, quam in ſeruos adhibet, admonitionẽ, (Pretio,inquit, empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum) Domini in nos beneficia nobis in memoriam redigit, atque eo omnium mentibus excitatis, & ad cælum erectis, illum infert ſermonem de uirginitate, De uirginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, tanquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis. de fidelibus autem, qui infideles mulieres habent in matrimonio ,cum nullum haberet præceptum, hiſce uerbis magna auctoritate legem tulit: Nam ceteris ego dico, non Dominus; ſi quis frater uxorem habet infidelem,& hæc conſentit habitare cum illo,ne dimittat illam. Quid igitur non fers eandem de uirginibus ſententiam? quia de hac ipſa re plane Chriſtus ſtatuit, uirginitatem uetans inter neceſſaria iuſſa referri oportere. illud enim, Qui poteſt capere, capiat, liberam dat auditori optionem eligendi. cum autem de continentia differit, Volo omnes homines, inquit, ſicut me ipſum, eſſe continentes. Item, Dico autem innuptis, & uiduis, bonũ eſt ipſis, ſi permanſerint, ſicut & ego. Cum uero de uirginitate diſputat, nusquam ſe ipſum interponit: itaque ſummiſſius loquitur, & plane refugiens: neque enim id ipſe perfecerat. Præceptum, inquit, non habeo; primum

Digitized by Google

mum id ad arbitrium cuiusque referens, ſibique beneuolum faciens auditorẽ, ſic ad conſilii dandi rationem aggreditur. quòd enim uirginitas, ut primum ea uox emiſſa eſt, magnam uim laboris oſtendit; iccirco ad uirginitatis cohortationem non ſtatim acceſſit, ſed, data auditori ſoluta eligendi optione, eum ſibi conciliat, & ipſius animum huiuſmodi apparatu deliniens, & oblectans, initium ad id adhortandi facit. Tu, hoc audito uirginitatis nomine, quòd eius cultus multi laboris ſit, atque ſudoris, nihil propterea timebis. non enim eſt iuſſum, neque ita præſcriptum, ut neceſſario ſeruari debeat. nam eos Apoſtolus, qui rem ſua ſponte, & uoluntate ſuſcipiunt, fulgentibus, & florentibus coronis ipſorum capitibus impoſitis, propriis bonis remuneratur: qui uero excuſatione utuntur, nec ad ipſam uolunt accedere, neque in eos pœnam ſtatuit, neque id efficere cogit inuitos. nec uero ob id ſolum lenem, & dulcem orationem adhibuit, ſed eo etiam, quòd eius rei beneficium non ſuum, ſed Chriſti eſſe dixit. non enim inquit, De uirginibus haudquaquã ipſe præcipio, ſed, Præceptum non habeo. quaſi ita diceret: Si rationibus humanis impulſus iſta cogitaſſem, cogitatis meis confidendum non eſſet: ſed quando ita Deo uiſum eſt, magnum id habetis pignus ueſtræ libertatis. mihi quidem iubendi talia facultas non eſt: quòd ſi conſeruum quodam modo ueſtrum uultis audire, do, inquit, conſilium, tanquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis. Quo quidem loco Pauli artificium, admirabilemque prudentiam licet intueri, quo modo uidelicet is inter duas neceſſarias, easdemq; inter ſe contrarias res deprehenſus, & ita ſe commendet, ut gratum,

Digitized by Google

tum, acceptumque illi eius habeant conſiliũ; &, quòd eam uirtutem non erat aſſecutus, nihil de ſe magnifice locutus, breuiter utrunque comprobarit. quod enim dicit, Tanquam miſericordiam conſecutus, quodam modo ſe ipſe commendat. quòd non autem a præclarioris officii munere id faciat, rurſum ſe extenuat, & deprimit. Non enim do, inquit, conſilium tanquam is, cui creditum ſit euangelium, tanquam qui dignus habitus ſim, qui illud apud gentes prædicare, tanquam negotium meæ præfecturæ gerens, tanquam doctor, & magiſter. Quid ergo? Tanquã miſericordiam, inquit, conſecutus a Domino, ut ſim fidelis; & illud etiam attenuans. minus eſt enim, tantummodo fidelem eſſe, quàm fidelium magiſtrum. Alteram deinde ſummiſſionis rationem excogitat: quamnam? non dixit, ut qui per me fidelis fuerim, ſed, Tanquam miſericordiã conſecutus, ut ſim fidelis. Cauete enim exiſtimetis, quòd Apoſtolus, quòd prædicator euangelii, quòd doctor ſim, Dei hæc ſolum eſſe beneficia. etenim fides etiam ipſa eiuſdem eſt Dei in me miſericordiæ. non enim propter dignitatem meam, inquit, fidei munere ſum affectus, ſed propter miſericordiam modo: miſericordia autem gratiæ eſt, non meritorum; ut, niſi admodum benignus Deus fuiſſet, non ſolum Apoſtolus, ſed ne fidelis quidem ullo modo eſſe poſſem. Vides gratum ſerui animum, ſummamque ſummiſſionem, ut nihilo plus ſibi aſſumat, quàm ceteri habeant? quin etiam fidem ipſam, quæ ei communis erat cum diſcipulis, ne ſibi quidem tribuit, ſed Dei benignitati, & gratiæ acceptum refert, id ipſum hiſce uerbis declarans: quod idẽ ualet, ac ſi diceret: Nolite meum aſpernari conſilium:

XLII. De Pauli ſummiſſione.

I neque

Digitized by Google

neque enim me Dei benignitas eſt aſpernata, præſertim cum hoc ſit conſilium, non iuſſi uim habeat. faciendũ enim id cenſeo, non, uti faciatis, legem fero. nam ponere in medio, & proponere quæ unicuique conducant, præſertim cum id ipſum, quemadmodum nos in præſentia, auditorum rogatu facias, nulla lex prohibuerit. Exiſtimo autem, inquit, hoc bonum eſſe. Vides humilem rurſus orationem, & omnis expertem auctoritatis? & quidem ei in hanc ſententiã loqui licuiſſet: Quia Dominus noſter de uirginitate non præcepit; propterea ne ego quidem præcipio; ſuadeo certe; uosque ad eius cultum cohortor: etenim Apoſtolus ueſter ſum. quemadmodũ ipſe ad eos loquens poſtea dixit: Si aliis non ſum Apoſtolus, at uobis ſum. at nihil hoc loco horum dicit, ſed uerecundiore utitur oratione. nam pro eo, Vobis auctor ſum, conſilium do: loco eius, Tanquam doctor, tanquam miſericordiam, inquit, a Domino conſecutus, ut ſim fidelis. Ac, ueluti ſi non ea ſatis eſſent ad ſummiſſionem orationis, a conſilio exorſus, ſibi rurſus præcidit auctoritatem, non ſtatuens omnino, ſed afferens rationem: Exiſtimo enim, inquit, hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. atqui de continentia differens, neque uerbum adiecit, Exiſtimo, neque ullam præterea rationem; ſed omnino, Bonum eſt illis, ait, ſi permanſerint, ſicut & ego: hoc autem loco, Exiſtimo id bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem. Quod quidem facit, non quo de re dubitaret, (nihil enim minus) ſed uti totum id audientium permittat arbitrio. neque enim conſiliarii eſt, decernere quæ dicit, ſed totum auditoribus iudicandum relinquere. Sed quamnam hic etiam nobis neceſſitatem

XLIII. Ecquã Paulus inſtantem ap-

tem inquit impoſitam? a natura ne? minime. primum enim, ſi id dixiſſet, facta illius ipſius mentione, contrarium ei, quod uoluiſſet, efficeret: nam qui connubio iungi uolunt, eandem ſurſum, deorſumque uerſant: deinde nunquã ipſam inſtantem uocaſſet. non enim nunc primum, ſed iam diu hæc inſita eſt in hominum genere libido: quæ quidem cũ uiolentior olim eſſet, & plane indomita, Chriſti aduentu, & eius uirtutis ui, quæ nobis adhibita eſt, domitu facilis eſt facta. Ergo nullus eſt hac de neceſſitate ſermo: uerum alterã obſcurius ſignificat uariam, atque multiplicem. Sed quænam eſt iſta neceſſitas? humanarum rerum, negotiorumque conuerſio. is enim eſt concurſus curarum, ea ſolicitudinum oppreſſio, ea uarietas caſuũ, ut, qui connubio iunctus ſit, uel inuitus multum ſæpe peccare, & errare neceſſe habeat. Nobis autem ſumma hæc uirtutis norma olim præſcripta non erat, ſed & ulciſci iniurias, & conuicia in conuiciatorem iactare, & facere pecuniam, & uere iurare, & oculum pro oculo eruere, & inimicos licebat odiſſe: neque etiam luxurioſe uiuere, aut iraſci, aut, uxore eiecta, alteram ducere, erat impeditum: ac neque id ſolũ, ſed duas etiam eodem tempore habere in matrimonio lege permittebatur: magna præterea cum harum, tum aliarum rerum omnibus indulgentia tribuebatur. quæ ſane indulgentiæ uia poſt Chriſti aduentum longe fuit anguſtior, neque eo ſolum, quòd tanta hæc eorum, quæ diximus, licentia, quanta uerbis exprimi nõ poteſt, circumciſa nobis eſt, ſed quòd eam uxorem, cuius ſuaſu, coactuque multa etiam ſæpe peccamus, inuiti domi perpetuo habere cogimur: uel, qui uelit eiicere, adulterii condemnetur,

pellet neceſſitatem.

XLIIII. Facilius uirginitate, quàm connubio cæleſte regnum acquiri.

neceſſe eſt. neque uero ob id ſolum eam uirtutem aſſequi nequimus, uerum etiam, ſi ſit uxor moribus facilibus, tamen moles curarum, quæ nobis circumfunduntur propter ipſam uxorem, ac liberos eius, ne minimum quidem cælum ſuſpicere patiuntur, undique animum quadã quaſi uertigine contorquentes, & obruentes. quòd ſi uir priuatorum hominum tutã, atque tranquillam uitam uiuere uoluerit; nullo modo id aſſe qui queat. cum enim uideat circum ſe ſtare liberos, & uxorem, cui multa in ſumptum eroganda ſint; uel inuitus demittit ipſe ſe in fluctum ciuilium negotiorũ: quò ubi inciderit, non dici poſſit, quanta illi deinceps peccandi neceſſitas impoſita ſit, in iracundia, in iniuria, in iureiurando, in conuicio, in ſimulatione, multa gratiæ, multa ſimultatis cauſa faciendo. qui autem fieri poteſt, ut is ea tempeſtate iactatus, & in illa ipſa laudem quærens, magnas inde peccatorum ſordes non contrahat? Ac ſiquis domeſticas eius res ſcrutatus fuerit, tum eum grauiori etiam difficultate uxoris cauſa plenum offendet. de multis enim cogitur uir eſſe ſolicitus: quorum nullam ſua cauſa curam ſuſcipere neceſſe haberet; idque, ſi modeſta eſt uxor, & commodis moribus: ſin uero nequam, difficilis, & moleſta fuerit, non modo hanc ipſam rem neceſſitatem dicemus, ſed pœnam, atque ſupplicium. quo modo autem is, tanto negotiorum oppreſſus pondere, grauiſſimis etiam uinculis catenæ ad terram aſſidue trahentis conſtrictis, & colligatis pedibus, (uincula enim uxoris improbitatem appello) quo modo, inquam, cæleſte illud iter, quod ſoluto, & expedito gradu, uacuo etiam, ac libero animo ineundum eſt, ſic affectus conficere poterit? Sed quæ

eſt

Digitized by Google

eſt iſta ſapiens multitudinis oratio, qua nobis reſpondent ad ea omnia, quæ in ipſos diximus? Nonne, inquit, maior illi merces debetur, qui in tanta difficultate propoſitum ſibi finẽ nihilo minus aſſequitur? Quid ita, uir optime, aut quamobrem? Quia maiorem, inquit, propter coniugium laborem ſuſtinet. Quis autem eum tantum oneris ſuſcipere coegit? nam ſi, matrimonio coniungi, legi omnino eſt obtemperare; contra uero, non nubere, legis iuſſa negligere: habet ſpeciem probabilitatis iſta ratio. ſin autem is, cum iugum connubii minime ſubeundi poteſtas ipſius eſſet, nemine cogente, ut ſibi illud uirtutis certamen moleſtius redderet, libens in tantas ſe difficultates induit: nihil id ad certaminis auctorem: tantum enim is iuſſit bellum cũ diabolo ſuſceptum conficere, & ex pugna uitiorum referre uictoriam. quod ſiue quis iunctus connubio, corporique deſeruiens, deque multis ſolicitus, ſiue exercitus, & excruciatus, ab omni uero alia cura liber, id ipſum perficiat: nihil illi eſt curæ de reliquo: rationem certe uictoriæ, & uiam, quæ ad trophæum ducit, illam is eſſe inquit, quæ ab omni terrenarum rerum cura ſoluta ſit, & libera. tu uero cum uxore, liberis, & iis, quæ inde moleſtiæ contrahuntur, impeditus, quod bellum gerere, & pugnare uis, quaſi eadem effecturus, maiorẽ etiam fructum percepturus, quàm illi, qui nulla earum rerum implicantur, propterea ſis admirabilis? ſed ſi te in illum excelſum locum, quò illi aſcenderunt, peruenire non poſſe dixerimus: magno fortaſſe nos arrogantiæ crimine condemnabis: uerum exitus ipſe, & coronarum dies tibi illud facile probabit, inani ambitioni multo præſtare certam poſſeſſionem, longeq; eſſe melius

XLV. Nullũ iis præmium eſſe pro poſitum, qui ſuperuacaneas excogitãt difficultates.

melius parere Chriſto, quàm inanibus tuis rationibus cõmoueri. Chriſtus enim rerum omnium renuntiationem ad uirtutẽ aſſequendam ſatis eſſe negauit, niſi præterea ipſi nos oderimus. tu uero in his omnibus uolutatus, te in hoc prœlio ſuperiorẽ eſſe poſſe affirmas? ſed, quemadmodum dixi, tum præclare intelliges, quantum uxor, curæque de ea ſuſceptæ ad uirtutem conſequendam impedimentum afferant. Quo modo igitur hanc adiutricem, inquit, appellauit, quæ impedimento eſt? Faciamus enim, inquit, ei adiutorium ſimile ſibi. Ego contra abs te quæram, quo modo illa adiutrix, quæ tanta uirum tranquillitate priuauit? quæ de admirabili illo paradiſi ſtatu deturbauit, & in huius uitæ perturbationem impulit? hæc enim non modo non ſunt adiutricis, ſed eius, quæ hoſtilem in modum inſidiata fuerit. A muliere enim, inquit, initium factum eſt peccati, & per illam morimur omnes. Ac diuus quidem Paulus, Adam, inquit, non eſt ſeductus, mulier autẽ ſeducta in præuaricatione fuit: quo modo igitur adiutrix illa, quæ uirum morti ſubiecit? quo modo adiutrix, cuius uitio filii Dei, uel potius omnes terrarum incolæ una cum feris, ac uolucribus, ceteriſque animantibus eluuione perierunt? nonne uxor iuſto illi Iob, niſi is admodum ſe uirum præbuiſſet, fuiſſet exitio? nõ ſua Sanſonem perdidit? nonne eò mulier Hebræorum genus adduxit, ut omnes Beelphegor initiarentur, & propinquorum manibus trucidarentur? quis maxime Achab, quis ante eum Salomonem, ſumma ſapientia, & gloria uirum, diabolo prodidit? nonne uxorũ ſuaſu uiri etiam nunc multa apud Deum offendunt? an non idcirco ſapiens ille breuem omnẽ malitiam ſuper malitiã mulieris

XLVI. Si ad uitæ perfectionẽ uxor impedimento eſt, quid ſit, quòd eam adiutricem uocẽt diuinæ literæ.

Gen. 1.

Eccle. 15.

I. Timot. 2.

Eccle. 15.

mulieris eſſe teſtatur? Quonam igitur pacto, inquit, Deus illud dixit, Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi? neque enim mentitur Deus. nunquam enim ego auſim id dicere; minime. illa quidem profecto ad hoc creata fuit, uerum dignitatem ſuam retinere noluit; quemadmodum ne propriam quidem uir conſeruauit. etenim illum Deus ad ſui imaginem, & ſimilitudinem finxerat: Faciamus enim, inquit, hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram: quemadmodum illud etiā dicit, Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. quibus ille præditus, mox amiſit utrunque: nam neque quod de diuina imagine, neque quod de ſimilitudine ei fuerat impertitum, tutatus eſt. qui enim? cui uel inuito, cum is, importunæ libidini deditus, & fallacibus captus illecebris, minime uoluptatem temperaſſet, omne ornamen tum diuinæ imaginis detractum eſt. neque enim paruā ei Deus poteſtatis partem ademit, qui ipſum ceteris animantibus præpoſitum, quaſi dominum quempiam formidoloſum, tanquam ingratum ſeruum, qui apud dominum offendiſſet, in contemptionem ſeruorum adduxit: nam initio uel a beſtiis omnibus timebatur. omnia enim Deus ad eū adduxit: neque illi quidquam Gen. 2. uel nocere audebat, uel inſidiari, quippe quòd in eo uidebant regiam relucentem imaginem. ſimulac uero ſpeciem illam peccati tenebris obſcurauit, Deus hominem de imperii ſtatu deiecit. Vt igitur, quòd in omnes terrenas animantes is non tenet imperium, quin etiam tremit non nullarū timore perterritus, propterea Dei ſententiam illam, Dominentur beſtiis terræ, falſam id eſſe non arguit: non enim largientis uoluntate, ſed accipientis culpa illa tū deminutio facta eſt: ſic, quæ uiris inſidiæ

Digitized by Google

inſidiæ comparantur ab uxoribus, nihil illis uerbis officiunt, Faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. ut enim illud efficeret, mulier creata fuit, at non in eo manſit. Sed illud præterea dici poſſit, ad huius uitæ conſeruatio nem, ad liberorum procreationem, naturalemq; libidinem quantum ea adiumentum afferat, nobis oſtendi. Sed cum & huius uitæ, & propagandæ ſobolis, omne coniunctionis tempus abierit; quid hic mihi adiu mentum iſtud fruſtra cõmemoras? nam eã, quæ minimis tantum in rebus poſſit opitulari, ſi quis in magnis etiam negotiis adiutricem adhibeat, non modo ſibi nihil profuerit, ſed etiam curarum impedimentum acceſ-

XLVII. Quo modo uirum adiuuet uxor in ſpiritalibus rebus.

ſerit. Quid autem Paulo, inquit, ad illud reſpondebimus? Vnde enim ſcis mulier, ſi uirum ſaluum facies? aut quid ad ea dicemus, cum ipſius adiumentum in ſpiritalibus etiam neceſſarium eſſe demonſtrat? Iſtud & ego fateor. non enim omnino eam a ſpiritali ſocietate remoueo, non: quin eam laudem tum aſſequi affirmo, cum res, quæ pertinent ad connubium, non agit, ſed muliebri ſexu ad uirtutem ſanctorum uirorum peruenit. non enim, cum fuco oblinitur, cum luxurioſe uiuit, cum certas a uiro penſiones exigit, cum ſumptuoſa, cum prodiga eſt, illis moribus ad ſalutem uirum perducere poterit; ſed, cum infra ſe habens humana omnia, uitamq; exprimens Apoſtolorum, ſummam cum probitatem, ac modeſtiam, tum pecuniæ deſpicientiam, tolerantiamq; præſefert, tunc ipſum pote

I. Timoth. 6.

rit trahere in ſuam ſententiam; cum dicit, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus; cum hæc uita, & moribus oſtendit; ac corporis irridens interitum, uitam hanc nihil eſſe dicit; cum omnem rerum humanarum

Digitized by Google

humanarum gloriam ex ſanctiſſimi Prophetæ ſententia pro feni flore putat. Non igitur uxor, quia cum uiro coniungatur, uirum ſeruare poterit, ſed euangelicæ uitæ ratione, & inſtituto: ſiquidem id nullo iunctæ connubio multæ mulieres effecerunt: nam Priſcilla Apollo, inquit, aſſumpto, eum in omnem uiam ueritatis induxit. quòd ſi id nunc uſu non uenit, ut idem ſtudium mulieres adhibeant, & hunc ex ſe fructũ edant; non tamen illa, quemadmodum dicebam, quia uxor eſſet, hominem allexit: ſiquidem nihil prohibeat, quenquam eorum, qui fideles uxores habent, in infidelitate permanere; quandoquidem connubium, & coniunctio per ſe rem perficeret. at non eſt ita, non inquam ita eſt, ſed optima uiuendi ratio, ſumma tum patientia, tum eorum contemptio, quæ coniugio attributa ſunt, perpetuusq; huius uſus operis efficiet, ut eum ſeruet, qui cum eſt matrimonio copulata. quòd ſi permanſerit in cupiditate, & ſtudio eorum, quæ ad uxores attinent; non modo non ipſi adiumento, ſed etiam detrimento fuerit. quantam autem uel ita res habeat difficultatem, ex Paulo cognoſce. Vnde enim, inquit, ſcis mulier, ſi uirum ſaluum facies? quo nimirum interrogandi genere in iis, quæ propter opinionem accidunt, uti conſueuimus. ſed quid præterea adiicit? Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. ſolutus es ab uxore? noli quærere uxorem. Vides, quàm frequenti tranſitione utatur? quantam identidem ad utrunque adhortando utriuſque temperationem adhibeat? ut enim in iis, quæ de connubio diſſeruit, excitans auditorem, continentiam interpoſuit: ſic hoc loco etiam de continentia loquens, ut idem interdum reficeretur auditor, rurſus

Act. 18.

K coniugium

coniugium introducit. a uirginitate exorſus eſt, ac priuſquam de ea diſſereret, ſtatim ad nuptias refugit. quod enim dixit, Præceptum non habeo, eo conceſſit, & introduxit connubium: deinde ad uirginitatem ingreſſus, atque ita locutus, Exiſtimo hoc bonum eſſe, quia animaduerterat, ſi uirginitatis nomen ſæpius inculcaretur, id iis, quorum eſſet faſtidioſior aurium ſenſus, moleſtius futurum, minime frequens illud adhibet: quin, etiam ſi ſatis cauſæ attulerat ad ſolatium laborum, qui propter eam rem ſuſcipiuntur, cum inſtantem dixit neceſſitatem, neque ſic tamen rurſus uti uocabulo uirginitatis eſt auſus: ſed quid? Bonum, inquit, homini ſic eſſe. ne id quidem uerbo exprimit, uerum præcidens, & abſcindens orationem, antequam rei acerbitatem aperiret, ſermonem illum intulit de connubio: Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem. quod niſi ita eſſet; nunquam adductus fuiſſet, ut hic eiuſmodi ſolatium excogitaret, quòd eſſet ſuperuacaneum, in conſilio de uirginitate de cõiugio diſputare. deinde iterum ad uirginitatem redit: ac neque hic etiã ſuo rem nomine appellat: quid uero inquit? Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. Sed ne uereare: non decreto id Paulus, non lege ſanciuit. nam ut hunc timorem eriperet, quæ de uirginitate dixerat, eiuſmodi ſermone de nuptiis ſubſecutus eſt: Si autem acceperis uxorem, non peccaſti. Sed ne in eo quidem concides: rurſus enim te ad uirginalem caſtitatem reuocat. atque hæc eſt huius orationis ſententia, eos, qui connubio dent operam, magnam corporis moleſtiam ſuſtinere. ut enim boni, & lenes medici cum acriori medicamento uti, & ad ſecandum, aut ad urendũ uenire, aut omnino

eiusmodi

Digitized by Google

eiuſmodi aliquid ægroto uolunt adhibere, haudquaquam hæc omnia ſimul efficiunt, ſed interuallo medentes ægrum reſpirare patiuntur, & ita reliqua identidem adiiciunt: ſic diuus Paulus neque ſine interuallo, neque uniuerſe, neque omnino ordine ſententiam de uirginitate contexuit; ſed frequenti connubii commemoratione interrumpens, atque ita rei moleſtiam occultans, illud eſt aſſecutus, ut & iucundior, & gratior eſſet oratio. Atque hæc eſt cauſa permiſtæ in hac diſputatione uarietatis. reliquum uero eſt, ut uerba etiam illa perpendamus: Alligatus es, inquit, uxori? noli quærere ſolutionem. quod non tam ualet ad conſilii dandi rationem, quàm ad proponendam difficultatem, & ad indicandos laqueos, unde nullo te modo expedire poſſis. quid enim non dixit; Habes uxorem? ne dimiſeris: uiuis cum illa coniuncte? ne ab ea diſtraharis: ſed utriuſque coniunctionem uinculum appellauit; ut, quantum haberet res oneris, demõſtraret. nam cum omnes inhient connubio, tanquam optabili cuipiam, & expetendo bono, ab iis, qui inter ſe colligati ſunt, coniuges nihilo differre oſtendit. nam hic etiam, altero trahente ad eius arbitrium, alterum ſequi neceſſe eſt; ſedi tioſo item altero, alterum una cum eo interire oportet. Quid ſi uir, inquit, procliuior fuerit ad libidinem, ego uero cõtinens eſſe uoluero? Eſt omnino eius obſequendum cupiditati. etenim, niſi id tua uoluntate feceris, te iniecta per coniugium uincula ad eum attrahent, cumq; ipſo congregabunt, qui tibi initio aſtrictus eſt. quòd ſi reſtiteris, nodumq; intercideris; non ſolum te non exemeris e uinculis, ſed extrema ſupplicia ſubibis. XLVIII.
Quæ enim ſe contra uiri uoluntatem continuerit, nõn Vxorem, quæ ſe contra uiri

Digitized by Google

uolũtatem cõ tinuerit, ſi uir flagitium fecerit, eius flagitii pœnas dare.

eo ſolum præmio priuatur, quod eſt continentiæ propoſitum, ſed etiam rationem reddet eius adulterii, uel potius ipſius pœnam ſuſtinebit. quamobrem tandem? quia uirum illa impulit in eam flagitii uoraginẽ, quòd ei legitimæ coniunctionis fructum denegarit. Quòd ſi uxori ne ad punctum quidem temporis, nolente uiro, facere permiſſum eſt: quæ ei uenia dabitur, quæ ipſum perpetuo priuat eo fructu iucunditatis? ſed quid, inquit, hac neceſſitate, quid hac ui grauius poſſit accidere? Iſtud ego etiam tibi aſſentior: ſed quid eſt, quamobrem eam tantæ aſtringis neceſſitati? priusquam nuptiæ coniungerentur, non illis coniunctis hac ratione uti oportuit. Quamobrem etiam Paulus poſt coniugii uincula, coniunctionis eius neceſſitatem imponens, de diſiunctione loquitur: nam cum hoc dixiſſet, Alligatus es uxori? noli quærere ſolutionem; tum illud adiunxit, Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. quod iccirco fecit, ut, cum, quantam uim habeat cõiugium, diligenter conſideraris, atque perſpexeris, tum facilius audias, quæ de colenda caſtitate dicantur. Si enim nupſeris, inquit, non peccaſti. illud etiam, Si nupſerit uirgo, non peccauit: uide quàm præclarum huic matrimonio finem proponat, ut uitet uituperationem, admirationem non habeat: hæc enim eſt propria uirginitatis. nam qui duxerit uxorem, ſatis habeat illud audire, ſe nihil ea re peccare. Quid igitur hortaris, inquit, me, ne uxorem expetam? Quòd ſemel alligato nulla unquam poſtea tibi inde explicandi te facultas datur; quòd ſummum præterea habet angorem. Sed, quæſo, ſolum ne id boni eſt ex uirginitate, quòd eius cultu homines angorem effugiunt? at quis, ut uirginitatẽ colat,

his

his propoſitis præmiis adducetur? cuius uero patientiæ illud erit, in maximũ hoc certamen, ſudoriſque pleniſſimum, hac tantum mercede deſcendere? Quid ais? me ad pugnam dæmonum inuitas: (non enim eſt nobis luctatio cum ſanguine, & carne) ut contra naturæ furorem reſiſtam, adhortaris: ſuades, ut carne, & ſanguine coagmentatus eadem aſſequar, quæ mentes efficiunt incorporeæ: & nunc terreſtrium meminiſti bonorum? ut affirmes nos expertes coniugii nullam moleſtiam habituros. Sed quamobrem illud non dixit, Virgo, ſi nupſit, non illa quidem peccauit, ſed ipſa ſe uirginitatis corona priuauit, nempe magnis muneribus, & inexplicabilibus? Quid uero bona non expoſuit ea, quæ, certamine confecto, ipſis ſunt reſeruata? quo modo ſponſo obuiam prodeunt, quo modo fulgentes geſtabunt lampades, quo modo glorioſe admodum, fidenterque una cum Rege ſponſo in thalamũ introeant, quo modo ad regium ſolium accedentes omnium maxime fulgeant? At de illis ne uerbum quidẽ fecit; paſſim uero meminit uacuitatis moleſtiarũ, quas uita hæc habet. Exiſtimo, inquit, hoc bonum eſſe: &, omiſſa cauſa futurorum bonorum, Propter inſtantem, inquit, neceſſitatem. deinde iterum inquit: Si nupſerit uirgo, non peccauit. ac, cæleſtibus muneribus, quibus eam priuauerat, ſilentio præteritis, Tribulationem carnis, inquit, habebunt huiuſmodi. neque uero hactenus id facit, ſed uſque ad finem perducit orationis: neque rem etiam ſuadet propoſita ſpe futurorum bonorum, ſed iterum ad eandem refugit cauſam: Tempus, inquit, breue eſt: atque eius loco ſermonis, Volo, ut ſplendor ueſter in cælo luceat; & uti magis eluceatis, quàm

XLIX. Cur præſentibus uoluptatibus ad uirginitatem adhortetur.

Digitized by Google

quàm qui connubio iuncti fuerint. rurſus terrena com memorat, Volo, inquit, uos ſine ſolicitudine eſſe. Nec uero id ſolum hoc loco facit, ſed de tolerantia diſ-

Rom.12.

ſerens, hanc ipſam iniit conſilii dandi uiã: Si, inquit, eſurierit inimicus tuus, ciba illum: ſi ſitit, potum da il-li: ac tantam rem imperans, naturæque neceſſitati uim iubens afferre, & ita intolerabilem rogum ſuſtinere, in iis, quæ de præmiis dicuntur, & cælum, & cæleſtia bo na ſilentio tranſiens, mercedem definit eius incommo-

Rom.12.

do, qui intulit iniuriam: Ita enim, inquit, Carbones ignis congeres ſuper caput eius. Quid autem hac cohor tandi ratione uſus eſt? non inſcitia, neque quòd igno-raret, quo modo auditor allici, aut perſuaderi deberet; ſed quòd omnium maxime hanc ipſam uirtutem, per-ſuadendi inquam facultatem aſſecutus eſſet. unde id apparet? ex iis, quæ ab eo dicta ſunt. quo modo? qua ue id ratione? ad Corinthios loquebatur: (primum enim dicemus de iis, quæ de uirginitate diſſeruit) ad Corinthios, inquam, loquebatur, apud quos ſe nihil ſcire iudicauit, præter Chriſtum, & eum crucifixum: quibus cum agere tanquam cum iis, qui rebus cæleſti-bus dediti eſſent, minime potuit: ac, quòd hærerent in corpore, & in cura terrenarum rerum eſſent defixi, lac etiam tum illis adhibuit: ad quos cum illa mitteret, ſic eſt locutus: Lac uobis potum dedi, non eſcam; nõ-dum enim poteratis: ſed ne nunc quidem poteſtis: ad-huc enim carnales eſtis, & ſecundum hominem ambu-latis. Iccirco terrenarum rerum commemoratione, & eorum, quæ ſub oculos, & ſenſus cadunt, eos & ad uir-ginitatem cohortatur, & a coniugio deterret. præcla-re enim intelligebat, humiles, humique ſtratos, & ad-

huc

huc in terra defixos, ſic terreſtribus rebus erigi facilius, & adduci poſſe. qui enim, cedo, plerique eorum, qui rudi adhuc, tardoque admodum ſunt ingenio, tam in minimis, quàm in maximis rebus audacter per Deum iurant, ac peierant, in capite uero liberorum ne iurare quidem audent? & quidem multo maius illud periurium, multo etiam maior periurii pœna: ſed tamen hoc iureiurando magis, quàm illo, commouentur. ut uero inopi ſubueniant homines, non tam cæleſtis regni pollicitationibus (quamquam illis uocibus eorum aures aſſidue perſonant) adducuntur, quàm ſi aliqua uel liberorum, uel eorum ipſorum uitæ utilitatis ſpes proponitur. tunc itaque eiuſmodi miſericordiam large impertiunt homines, cum ex diuturno aliquo morbo conualuerint, cum periculum effugerint, cum potentiam, ac principatum aliquem conſecuti fuerint: & omnino maximam hominum partem iis, quæ ante pedes ſunt, magis moueri reperias. in ſecundis enim rebus magis hæc mouent: in aduerſis uero plus terroris eſt, quo propiora ſunt ſenſui. iccirco & ad Corinthios ita locutus eſt, & Romanos cõmemoratione præſentium rerum ad tolerantiam erudiuit. nam qui imbecillo eſt animo, ſi iniuriam acceperit, non tam facile iracundiæ dolorem deponit, cum de regno audierit, aut cum in maximorum ſpem bonorum inciderit, quàm eius ſpe ſupplicii, qui iniuriam fecerit. itaque cum uellet fibras memoriæ iniuriarum extirpare, & omnino libidinẽ puniendi eius, qui læſiſſet, exhaurire, illud elegit, quod adhibitum ad conſolandum eum, qui accepiſſet iniuriam, magis accommodatum eſt. non adimit illi ſpem mercedis in cælo cõſtitutæ; ſed tamen ipſum interea, quoquo modo

do

Digitized by Google

do poteſt, in ſapientiæ uiam deducere, & ei gratiæ fores patefacere ſtudet. nam uirtutis principia difficillima illa quidem, progreſſio uero ad uirtutem non ita laborioſa eſt. At non id fecit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, neque cum de uirginitate, neque cum de tolerantia diſſeruit: ſed in illis quidem cæleſtis regni meminit: Sunt enim, inquit, eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum: cum uero ad preces pro inimicis faciendas cohortatur, neque de incommodo eorum, qui læſerunt, mentionem facit, neque candentium carbonũ, ſed, illis omiſſis omnibus, quæ in eam orationem conueniunt, quæ ad parui, & anguſti animi, calamitoſoſque homines habeatur, maioribus eos ipſe præmiis inuitat: quibusnam? Vt ſitis, inquit, ſimiles patris ueſtri, qui in cælis eſt. Vide, quantum præmium proponatur. horum enim auditores fuerunt Petrus, Iacobus, Ioannes, & reliquorum Apoſtolorum chorus. quamobrem cæleſtibus eos præmiis inuitat. quod Paulus etiam ipſe feciſſet, ſi ei cum huiuſmodi hominibus fuiſſet negotium. quòd autem ad Corinthios rudiores loqueretur, ipſis fructus laborum iam nunc repræſentat, quo ad colendam uirtutẽ alacriores ueniant. Iccirco Iudæos etiam, promiſſis regni cæleſtis omiſſis, terrenis bonis alliciebat Deus: pro malis uero actionibus non æternum ignem, ſed præſentes eis calamitates minabatur, famem, peſtilentiam, morbos, ſeruitutem, bella, & alia eius generis. his enim homines, qui magis hærent in corpore, magis commouentur: quæ uero neque uidentur, neque adſunt, illis mouentur minus. quamobrem Paulus etiam diutius in iis moratur, quæ maxime eorum tarditatem mouere poſſunt.

Adde,

Adde, quòd illud oſtendere uoluit ex aliis bonis, quædam ut aſſequamur, multis nos in uita laboribus exerceri, fructum autem omnem in futurum tempus reſeruari; uirginitatem uero, dum colitur, non leuia nobis præmia tribuere, quæ tot, tantiſque nos laboribus, ac moleſtiis liberet. Accedit eò, quòd tertium quoddam comprobari uult. quidnam id eſt? uirginitatem non ex earum rerum haberi numero, quas adipiſci non poſſimus, ſed ex illis eſſe, quæ maximam habent facultatem. id autem facit, cum multis partibus plures ineſſe docet in coniugio difficultates, tanquam ſi diceret: Grauis tibi uidetur huius rei cultus, & laborioſus? ego uero uirginitatem propterea colendam cenſeo, quòd tantam ea facultatem habet, ut multo minus, quàm coniugium, negotium nobis exhibeat: quòd uero ueſtri miſereor, inquit, & moleſtia liberos eſſe uolo; iccirco, uti coniugio abſtineatis, uobis auctor ſum. At quæ eſt iſta moleſtia, dixerit fortaſſe quiſpiã? negamus uero nos, qui ſummam & quietem, & deliciarum uim in coniugio reperiemus. Ac primum omnium, habere omnẽ libertatẽ explendæ libidinis, nullamq; naturalis impetus uim perferre non parum momenti habet ad uitæ tanquillitatem: deinde mærore, ſqualoreq; remoto a reliqua uitæ conſuetudine, eſt etiam alacritatis connubium, riſusq; & lætitiæ refertum etenim & ſumptuoſis menſis, & molli ueſtitu, & lecto molliori, & perpetua lauatione, & unguentis, & uino nihilo deterius, quàm ſint unguenta, concinnato, & aliis multis, uariiſq; ſumptibus coniuges corporibus indulgentes, in magna luxuria, & uoluptate uerſantur. Primum uero ne iſta quidem connubio permiſſa ſunt. nobis enim concubitus

L.
Et ueteri, & nouo teſtamẽto iniquũ eſſe luxurioſe uiuere.

L modo

modo facultatem dare ſolet, luxuriæ licentiam non itē:
I. Timot. 2. quod hiſce uerbis Paulus teſtatur: Quæ luxuriatur uiuens, mortua eſt. quòd ſi de uiduis hæc dicta ſunt; au-
1. Timot. 2. di, quæ de nuptis præterea dicantur: Similiter & mulieres in habitu ornato cum uerecundia, & ſobrietate ornantes ſe, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueſte pretioſa, ſed, quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. At non hic modo Paulum, ſed alibi etiam multum de eo ſermonem habere uideas, in his rebus tantum ſtudii omnino po-
1. Timot. 6. nendum non eſſe: Habentes, inquit, alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus: nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in deſideria inutilia, & noxia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Sed quid dico Paulum? qui, cum iam perfectæ uiuendi rationis maturitas ueniſſet, & ſumma ſpiritus gratia diffuſa eſſet, iſta dicebat. Amos enim propheta cum ad rudes Iudæos loqueretur de iis, quibus & deliciæ, & luxuria, & omnia fere ſuperuacanea permiſſa eſſent, audi, ut in eos, qui delicate uiuunt, in-
Amos 6. uehatur: Væ uobis, qui properatis ad diem malam, & falſa ſabbata colitis, qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis ueſtris, qui comeditis hædos de gregibus, & lactentes uitulos de medio armentorum, qui plauditis ad cantum organorum, uinum purum bi-
LI. bentes, & optimis unguentis delibuti: quæ ut ſtabilia, non ut fugacia, exiſtimarunt. Quemadmodum autem diximus, primum luxurioſe uiuere minime permiſſum fuit: quòd etſi nihil horum uetitum eſſet, uerum nobis concederentur omnia; tamen eſt alia quædam triſtitiæ, dolorisq; ratio, quæ æque ualeat, uel potius maior,

Etiam ſi luxurioſe uiuere permiſſum ſit, tamen coniugii moleſtiis omnem illam tolli uoluptatem.

&

& grauior ſit, quòd ne minimam quidem uoluptatis partem ex illis capere patitur, ſed omnem inde iucunditatis ſenſum excludit. Cedo enim, ſi quis natura propenſior ſit ad eam ægritudinem, quòd alterum quoque uxore ſua potiri ſuſpicetur, etiam ſi falſa aliqua ſpecie eo morbo correptus ſit: quid eiuſmodi homine miſerabilius eſſe poſſit? quod prælium, quam tempeſtatem cum huiuſmodi ſuſpitione, uel furore comparantes, eius imaginem perfecte conſequi poterimus? omnia doloris, omnia ſuſpitionis, omnia ſeditionis, ac perturbationis referta ſunt. cum uero eo furore corripitur, nihilo melius afficitur, quàm qui aut agitantur a dæmonibus, aut mente capiuntur: adeo continenter effertur, & inſultat, ſtomachaturq; omnibus; in obuium omnino, & innocentiſſimum quenque ſemper exercet iracundiam, ſiue is ſeruus ſit, ſiue filius, ſiue quicunque alius: uoluptas autem omnis excluditur; angorum, moleſtiarum, lacrymarumq; plena ſunt omnia: etiam ſi domi ſe contineat, ſi in publicum prodeat, ſi peregrinetur, ubique malis tentatur; quæ quouis aculeo grauius eius animum mordent, ac ſtimulant, neque ipſum ullam quietis partem capere patiuntur. neque uerò morbus is triſtitiam ſolum, ſed etiam iram intolerabilem ingenerare ſolet. Atque hæc uel per ſe ſingula captum perdere queunt. cum uero concurrunt omnia ad hominem aſſidue opprimendum, & affligendum, neque ei minimum dant reſpirandi locum; quo non id eſt mortis genere calamitoſius? nam uel ſi ſummam quis egeſtatem commemorarit, ſi morbum inſanabilem, ſi ignem, ſi ferrum; nihil illi par attulerit. atque id tantum ii, qui ſunt experti, bene nouerunt. nemo

LII. Quantum ſit zelotypia, id eſt obtrecta-tio malum.

L ii autem

Digitized by Google

autem oratione complecti poſſit mali huius incredibilem magnitudinem: cum eam uir, quam omnium maxime caram habet, pro qua libenter etiam animam profunderet, ſuſpectam ſemper habere cogatur, ecquid illi ſolatio eſſe poteſt? ſiue enim ſomnum, ſiue cibum capere, ſiue ei bibere neceſſe ſit, non tam cibi menſam, quàm peſtiferi ueneni refertam putabit. in lecto uero ne punctum quidem temporis tremore uacuus eſt, ſed, tanquam candentibus ſubiectis carbonibus, ſic tumultuatur, ſeq; uerſat in omnes partes, quem neque amicorum conſuetudo, neque negotiorum cura, neque timor periculorum, neque exuperantia uoluptatis, neque aliud quidquã ab eiuſmodi tempeſtate poteſt abducere, ſed omni uel commodorum cura, uel incommodorum ſolicitudine uiolentior ea procella hominis animum opprimit. Quæ cum animaduertiſſet Salo-

Cant.8. mon, Dura, inquit, ſicut infernus æmulatio. et idem:

Prouer.6. Aemulationis enim plenus eius uiri animus non parcet in iudicii die, nec ullo pretio inimicitias deponet, neque multis muneribus placabitur. Ea enim morbi huius inſania eſt, ut neque ſumpto de eo ſupplicio, a quo læſus ſit, dolorem æger abiiciat. itaque multi, adultero ſæpe ſublato, neque iram, neque angorem tollere potuerunt. Sunt qui etiam, uxore iugulata, iidem manſerint, uel maiori etiam rogo conſumpti ſint. Ac uir, etiam ſi nihil eorum uerum repererit, in his tamen uiuit miſeriis. Multo autem grauiora, quàm ea ſint, quæ uir ſuſtinet, perfert miſera, & infelix uxor. Cum enim eum, qui ſe in omnibus moleſtiis conſolari deberet, & a quo defenſionem expectare oportebat, immaniorem in ſe, atque omnium ſibi inimiciſſimum eſſe uideat,

quid

quid reliquum ſpectare poſſit? aut ad quem confugiat? ubi, præcluſo portu, & innumerabilibus molibus oppoſitis referto, malorum finem reperiat? tum etiam iniquioribus utitur ſeruis, & ancillis, quàm uiro. cum enim ſuſpectum per ſe, & ingratum eſt hoc hominum genus: tum uero, ſi ad maiorem licentiam peruenerint, & dominos inter ſe diſſentire intellexerint, magnam ad inſolentiam cauſam ſumunt illorum diſcordiam. etenim illis per ſummam licentiam addere, afferre de ſuo, & comminiſci licet, quæcunque uoluerint: tum quoque ſuis criminationibus maiorem dant materiam ſuſpitioni. nam ut ſemel animus graui hoc morbo occupatus eſt, facile credit omnia, & æque ſe præbet attẽtum omnibus, ut qui calumniatorem a ueraci diiudicare nequeat. quin etiam eiuſmodi homines eos certiores auctores habent, qui ſuſpitionem maxime augent, quàm qui eam imminuere ſtudent. ſic illi reliquum eſt, ut contubernales omnes non ſecus, ac fugitiuos ſeruos, & eorum uxores neceſſario timeat, & horreat; quibus ſuo cedit loco, contraq; ipſa eorum ſuſcipit conditionem. quod illi tandem a lacrymis tempus uacuum fuerit? quæ nox? quæ lux? qui dies feſtus? quando libera a gemitu, a fletu, a lamentationibus eſſe poterit? undique minæ, contumeliæ, conuiciaque iactantur tum a uiro ſine cauſa timenti, tum uero ab impuris ſeruis. cuſtodes, primi, alteri ponuntur. omnia denique timoris, & tremoris referta. non enim aditus ſolum, aut exitus curioſius obſeruantur, ſed in uerba etiam, in aſpectum, in ſuſpiria ſtudioſiſſime inquiritur. Atque illam oportet uel ſaxo immobiliorem cuncta ferre ſilentio, & grauiorem in modum, quàm qui uinculis

conſtricti

conſtricti ſunt,in thalamo hærere perpetuo,uel,ſi loqui, & ingemiſcere, aut exire uelit, omnium rationem reddere, cauſamq; apud corruptos illos iudices dicere, ancillas, inquam, multitudinemq; ſeruorum. Inter hæc mala ſi infinitam uim diuitiarum, ſi menſas conquiſitiſſimis cibis extructas, ſi ſeruorum greges, ſi ſplendorem nominis, ſi magnam potentiam, ſummamq; gloriam, ſi maiorum claritatem, & amplitudinem ponere uelis: ſi nihil omnino relinquas eorum, quæ expetendam uitam uidentur efficere, ſed, omnibus unum in locum diligenter collatis, & cum hac moleſtia comparatis: ne apparebit quidem ulla earum rerum ſpecies uoluptatis; ſed quemadmodum in ingens aliquod pelagus paruam incidentem ſcintillam, ſic illam interire par eſt. Hæc autem ita ſunt, cum eam uir habet ſuſpitionem. Si quando uero inciderit uxor in eiuſmodi perturbationem, (neque enim id raro ſolet accidere) uir quidem facilius eam perferet, quàm uxor: plus autem doloris rurſus ad illam miſerã redundabit. neque enim iiſdem armis in eum, qui ſibi ſuſpectus ſit, uti poterit. nam quis id tulerit, ut ſuæ uxoris iuſſu domi perpetuo commoretur? aut quis e ſeruorum numero in domino curioſior eſſe audeat, ut continuo in uoraginem non demergatur? non igitur his machinationibus ſe ipſa conſolari, neque iram querimoniis euomere queat. nam ut illam uir ſemel forte, aut iterum conquerentem ferat; ſic, ſi nullum fecerit querendi finem, cito eam doceat præſtare, id ferre ſilentio, ac dolore tabeſcere. Et hæc quidem de ſuſpitionibus. Sin autem a ueris cauſis forte ea perturbatio proficiſcatur, uxorem e uiri læſi manibus eripiet nemo. quin etiam is, legibus ſuffragantibus

gantibus adductam in iudicium omnium ſibi cariſſimā coniugem iugulabit. ac uir quidem legum pœnam effu git, at e ſuperiore loco Dei iudicio condemnabitur. At non ſatis id eſt ad illam miſeram conſolandam. quin diuturnam aliquam, ac miſerandam mortem ſubire neceſſe habeat; nempe ut cantionibus tollatur, aut uenenificiis, quæ a meretricibus comparantur. Sunt qui ad eas perdendas, quibus iniuriam impoſuerant, ne inſidiis quidem indiguerint. id enim illæ occupantes doloris grauitate perierunt. Quamobrem, etiamſi uiri omnes alacriores ſint ad expetenda connubia, mulieres tamen ea ſequi non oporteret. non enim id dixerint, in ſe tantam ineſſe uim libidinis, ut neceſſario cogantur. & maiorem inde partem incommodorum, quemadmodum demonſtratum eſt, trahunt mulieres. Num igitur, inquit, hæc in omnibus inſunt nuptiis? At ne ab omnibus quidem abſunt; ab omni certe uirginitate uel longiſſime remota ſunt. Ac nupta quidem, ut in hoc malum non incidat, tamen in mali metum incurret. non enim ea, cui cum uiro uiuendum eſt, in illa conſuetudine non poteſt reputare, ac timere mala omnia. uirgo autem non ſolum a rei moleſtia libera eſt, ſed etiam a ſuſpitione. At iſta non ſunt in omni connubio. Ne id quidem ipſe dico. uerum ut hæc illi non inſint, aliæ multæ inerunt moleſtiæ: ac, ſi quis illas effugerit, haud tamen omnia omnino poterit euitare. ac, quemadmodum cum in dumeti tranſitu ſpinæ alicuius ueſtibus adhæſerunt, ſi is, ut unam uellat, in aliquam ſe partem conuerterit, multis aliis compungitur: ſic in re uxoria, qui hoc effugerit, illo læditur: qui uero illud euaſerit, ad aliud offendit: nullū denique omnino

moleſtiæ

LIII. Coniugium diuitum expetẽdum non eſſe, imo uero pauperum connubio eſſe moleſtius.

moleſtiæ expers coniugium reperias. Verum, ſi uidetur, iis aliquando omiſſis, quæ moleſta ſunt, quod in hoc ipſo feliciſſimum iudicatur, quodq; plerique ſæpe, uel potius omnes precibus expetunt, id ipſum in medium proferentes in præſentia perpendamus. Quid ergo eſt? ut pauper aliquis, humilis, & abiectus, ex ampla, & potenti familia, pecuniaq; affluenti uxorem ducat. at hoc ipſum contempti illius hominis optatum non minus calamitatum habere reperias. eſt enim alioqui ſuperbia elatũ, & impotentius mulierum genus, ob eamq; cauſam magis etiam perturbationibus propoſitum. cum uero multas ſuperbiæ occaſiones habent; nihil eſt, quod præterea illas in officio contineat. ſed quemadmodum, ubi ſilua aliqua concepit ignem, flamma in ſublime fertur: ſic ipſæ elatæ incredibiliter & ordinem peruertunt, & ſumma infima faciunt. neque enim uirum principatum tenere patitur uxor; &, qua eſt contumacia, & arrogantia, illo de ſuo gradu deiecto, detruſoq; in locum ſibi congruentem, eum ſubiectum eſſe uult; ipſaq; dominatum, & imperium occupat. Quid ergo hac peruerſitate peius eſſe poteſt? Ac mitto conuicia: taceo contumelias: prætereo moleſtias: nihil ex omnibus rebus eſt illa intolerabilius. Sin autem dixerit quiſpiam: (id enim de multis audiui tum, cum iſta de re ſermo haberetur) ſit modo copiis, atque opibus affluens, nihil erit negotii eam continere, aut ipſi ſuperbiam excutere. Si quis igitur iſta dixerit, primum ignorat id ex eorum eſſe numero, quæ magnam habent difficultatem: deinde, ut ita ſit, non parum id detrimenti habet. quòd enim illa timore, ac ui in poteſtate uiri eſſe cogitur, id uiro grauius eſt, ac moleſtius,

LIIII. Vel ſi qui diuitem uxorem in officio continere poſsit, maiorem tamen eum habere moleſtiã.

moleſtius, quàm ſi ipſa omnem imperandi poteſtatem haberet. quid ita? quia omnem ipſa amorem mutuum, ac uoluptatem eiicit ex animo uis. ſublata autem amicitia, remoto ſtudio, metu, ac neceſſitate illorum locum occupantibus, quid eiuſmodi coniugio ad dignitatem reliqui eſſe poteſt? Et hæc quidem de uxore locu plete. ſin uero uſu ueniat, ut egeat ipſa, uir autem abundet; pro uxore erit ancilla; et, quæ libera ſit, pro ſerua habeatur; amiſſaq; propria libertate, nihilo meliore ſit conditione, quàm qui pecunia empti fuerint. Quin etiam, ſi intemperans ille, ſi uinolentus eſſe uoluerit, etiam ſi turbam impudicarum mulierum in eius cubile deduxerit; libenter iam omnia ferat, uel domo ipſa excedat, neceſſe eſt. neque uero ſolum hoc moleſtiæ habet, ſed, uiro ſic affecto, nec ſeruis, nec ancillis libere quidquam poterit imperare, ſed, perinde quaſi cum alienis uitam agat, & fert quæ non ſunt ſuæ dignitatis, &, tanquam apud Dominum potius, quàm apud uirum habitet, ſic omnia per uim & agere, & pati cogitur. Quòd ſi pari nubere uoluerit, rurſus lege, quæ ſubiectam uiro uxorem eſſe iubet, æqualitas, & par honoris læditur gradus, cum facultatum modus poſtulet, ut ea cum uiro æquetur. quid igitur eſt, re undique miſerrima, quod quiſquam poſſit efficere? Nec uerò eſt, ut pauca admodum, & quæ numero facile perſequare, connubia proferas, quæ ab iis incommodis aliena fuerint. non enim iis, quæ raro eueniunt, ſed iis, quæ ſemper fiunt, res notandæ ſunt. nam hæc uirginitati accidere difficile eſt, uel potius, ut ei accidant, fieri nequaquam poteſt. in coniugio uero haud facile eſt, illa non euenire. quòd ſi in iis rebus,

LV. Intolerabile malum eſſe locupletiori uiro nubere.

LVI. Nuptam magnam doloris neceſsitatem habere.

M quæ

quæ ſecundæ uidentur, tantæ moleſtiæ, & calamitates exiſtunt: quid in illis fieri dices, quas aduerſas eſſe conſtat? non enim eſt uxor de una morte ſolicita, quanquam illi ſemel moriendum eſt; neque de una anima laborat, licet una prædita ſit; ſed in timore, & tremore uerſatur uiri, liberorum, cognatarum mulierum, ſeruorum præterea cauſa; &, quo radix in plures ramos diffunditur, eo maioribus ipſa curis afficitur. Atque in illis ſingulis, ſiue iactura pecuniæ facta ſit, ſiue corpus morbo tentetur, ſiue quid eiuſmodi, quod nolit, acciderit; cædere ſe ipſa, lamentariq; neceſſe habet, non ſecus atque illi, quibus ea acciderunt. quòd ſi prius, quàm illa, deceſſerint omnes; intolerabili luctu afficitur. ſin autem eorum partim in uita manſerint, partim immatura morte obierint: ne ſic quidem ſincerum quiſquam ſolatium reperire poſſit. timor enim, quo perterritus eius aſſidue contremit animus, non minus ipſam de iis, qui uiuunt, quàm de mortuis, habet ſolicitam. quin etiam, quod mirabile dictu ſit, neceſſe eſt, illorum cauſa magis angatur. leuatur enim tempore doloris, quem ex morte alterius ceperis: cura de ſalute uiuorum uel perpetua ſit, oportet, uel tantum morte dimittitur. Sin autem domeſticas curas ferre non poſſumus,ecquam uitam uiuemus,cum alienas calamitates lugere cogamur? Multæ autē perſæpe, claris ortæ parentibus, delicate admodum, ac molliter educatæ, præpotentibus uiris datæ in matrimonium,repente, prius quàm illis connubiis beatæ iudicari poſſint, caſu aliquo, tanquam cōmota procella, aut uento, obruuntur & ipſæ, malorumque naufragii participes fiunt; & quæ, ante quàm nuberent,

innumerabilibus

innumerabilibus bonis fruebantur, ſimul ac connubiô iunctæ ſunt, in extremam calamitatẽ incidunt. At hæc, inquies, nec omnibus, nec ſemper accidere ſolent. At neque omnes omnium ſunt expertes. etenim ego quo que uiciſſim illud dicam, id in ſe quoſdã expertos eſſe; quicunque autem rei periculum non fecerunt, eos tamen eiuſdem expectatione eſſe cruciatos. at uirgo tum a re, tum a rei timore libera eſt. Sed, ſi placet, illis omiſſis, ea nunc conſideremus, quæ coniugium natura conſequuntur, quæq; nemo unquam neque libens, neque inuitus effugerit. quænam autem ſunt iſta? dolores, & partus, & infantes. Verum potius orationem altius repetamus, & ea, quæ coniugio antecedunt, quoad eius fieri poteſt, cognoſcamus. qui enim in ſe experiuntur, ſoli ſubtiliter ea nouerunt. Inſtat nubendi dies: itaque continuo uariarum concurſus curarum, cui tandem nubat, ne obſcuro homini, ne infami cuipiam, ne moroſo, ne fraudulento, aut uentoſo, aut audaci, ne uxoris cauſa ſuſpitioſo, ne ſordido, aut ſtupido, aut improbo, aut duriori, aut effeminato alicui collocetur. neque enim hæc omnia omnibus accidere neceſſe eſt: at omnium cogitatione, ne accidant, laborare, & eſſe ſolicitas, eſt neceſſe. atque hæc nondum certo uiro, ſed cuius adhuc cauſa ſpe ſuſpenſus, & incertus animus timet, & horret omnia. ac nihil eſt horum, de quo nõ illa cogitationem ſuſcipiat. Sin dicat quiſpiam, hanc ipſam expectatione eorum, quæ his ſunt contraria, lætari poſſe: idem bonorum ſpem non tantum ad lætitiã, quantum ad triſtitiam malorum metum apud nos ualere intelligat. bona enim tantum, cum in ſpe firma ſunt, pariunt uoluptatem: ſola malorum ſuſpitio ſtatim con-

LVII. De iis moleſtiis, quæ in omni coniugio ſunt.

M ii fundit,

fundit, & conturbat animum. ut enim mancipiis incer tis cuinam ſit domino ſeruiendum, per eam cogitatio nem quieto animo conſiſtere non licet: ſic uirginum mens totum illud tempus ante coniugium inſtar flu-ctuantis nauigii iactatur, cum earum quotidie parentes modo hos probent, modo illos reiiciant; & ex procis eum, qui ſuperior heri fuerat, hodie ſuperet alius, & hunc ipſum rurſus eiiciat alius. factum eſt etiam in ipſa quaſi ianua nuptiarum, ut is, qui certus eſſet ſponſus, inanibus manibus abiret; illi, qui nulla in ſpe puellam haberet, eam parentes darent in matrimonium. Non ſolum autem mulieres, ſed uiri etiam grauibus curis exercentur. Sed enim licet his quantumlibet eſſe curio ſis: ſed qui fieri poteſt, ut eius, quæ domo ſepta perpe tuo tenetur, uel mores, uel formam diligenter quiſ-quam poſſit exquirere? Et hæc quidem de tempore cõ-ciliandæ affinitatis. Factis autem ſponſalibus, augetur ſolicitudo, nec tam uoluptate afficitur, quàm timore; ne forte illo ipſo eius diei ueſpere iniucunda uiro; ne eius expectationem longe fefelliſſe uideatur. nam quæ placuit initio, ſi poſtea diſplicuerit, ferendum eſt: quæ uero ſtatim a principio uiſa eſt inſuauis, quando in re-liquum tempus in admiratione eſt futura? At ne mihi hoc dixeris: Quid ſi illa formoſa? Ne ſic quidem ſolici tudine uacua fuerit. multæ enim ne eximio quidem ſplendore, & pulchritudine corporis proprios uiros te nere potuerunt; quin etiam ſe illi, relictis uxoribus, iis mulieribus dediderunt, quæ forma, quàm illæ ipſæ, multo inferiores eſſent. atque huiuſmodi ſoluti cura, rurſus alia occupantur. nam eas, quæ de ſolutione do-tis moleſtiæ ſuſcipiuntur, cum & ſocer, tanquam ſi gratis

gratis filiam collocaſſet, ſolutionem ſuſtinet; & ſponſus, quo minus omnem urgeat exactionem, dotemq; repetat, uerecũdia impeditur; & uxor in dilatione ſolutionis uiri aſpectum ubique magis, quàm ingratus debitor, ueretur, & erubeſcit; mitto in præſentia. Sedenim, his illa cura liberatis, continuo timor accedit, ne decedant ſine filiis. cura præterea procreandæ multitudinis liberorum: quorum etiam ſi nihil dum perſpicuum ſit, a principio tamen utraque ſolicitudine perturbantur: et, ſi uxor facile concipiat, tamen cum timore eſt coniuncta lætitia; neque quidquam boni eſt in connubio, quod ſit a formidine ſeiunctum. formido autem ea eſt, ne quando & per abortum, quod conceptum erat, intereat, & mulier grauida ueniat in extremum uitæ diſcrimen. quòd ſi longum fuerit interuallum, quaſi ſit ipſa domina partus, ſic hiſcere non audet: ſub ipſum uero partum laborioſæ illius uterus diſcerpitur, ac dilaceratur doloribus: qui nimirum ſoli tantã uim habent, ut obſcurent omnia commoda coniugii. Neque hæc ſatis; ſed multis præterea ſolicitatur curis. miſera enim, & infelix puella, uel tanta illa dolorum acerbitate diſcruciata, non minore timore torquetur, ne forte pro ſano, & integro debilis, & mancus fœtus exiſtat, ne tandem pro mare femina in lucem prodeat. etenim ipſas non minus, ac dolor, ea tum ſolicitudo conturbat. neque enim in iis tantum, quorum culpam ſuſtinent, uiros metuunt, ſed in illis etiam, quorum ipſæ cauſa non ſunt, nihilominus eos extimeſcunt; ac propriæ ſalutis curam in tanto periculo abiicientes, uerentur, ne quid uiro, quod nolit, accidat. Accedunt deinde aliæ curæ de ſalute, & alimentis infantis, qui

tum

Digitized by Google

tum ex utero elapſus, primam uocem emiſerit. et ſi ſcitus ſit puer, & in eo forte indoles uirtutis eluxerit, rurſus in timore ſunt parentes, ne quid incommodi accidat filio, ne illi mors inſtet immatura, ne ad aliquam uitæ prauitatem conuertatur. non enim modo ex improbis probi fiunt, ſed etiam mali, prauiq; ex bonis euadunt. et ſi quid eius generis, quod nolit, euenerit, maiorem habet moleſtiam, quàm ſi id initio contigiſſet. quòd ſi omnia ad uirtutem ſtabilia fuerint; tamen certe mutationis morum metus ſemper impendet, qui parentum conturbat animum, & maiorem partem adimit uoluptatis. At non omnibus, qui cõnubio iuncti ſunt, liberos habere contingit. Nonne rurſus alterum cõfiteris moleſtiæ argumentum? Cum igitur, ſiue ſint liberi, ſiue non ſint, ſiue probis illis, ſiue improbis, uariis tamen curis, atque moleſtiis occupentur; quid iam eſt reliqui, quod in cõiugio iucundum appellemus? quòd ſi rurſus coniuges concordiſſime uixerint; rurſum illis timor iniicitur, ne mors dirimat coniunctionis uoluptatem. quanquam non id tantum timore & mali expectatione graue eſt, ſed omnino re ipſa fieri aliquando eſt neceſſe. nemo enim probarit, utrunque eodem die moriturum eſſe: quod cum fieri nequeat, neceſſe eſt ei, qui alteri ſuperſtes ſit, eam uitam agere, quæ morte longe ſit acerbior, ſiue diutius, ſiue parum diu cum coniuge uixerit. nam quo ille maiorem uſum habet, eo maiori dolore afficitur, quòd conſuetudo diuturna diſiunctionem intolerabilem facit. hic uero, ante quàm uim coniunctionis guſtare, & ea ſe poſſit explere, quòd uigente cupiditate orbatus uxore, maiori in luctu, quàm ille alter, uerſatur, & tanquam ex contrariis caufis

cauſis parem utrique moleſtiam trahunt. Quid uero commemoranda ſunt, quæ inter illud coniugii tempus moleſta acciderunt? diuturnæ peregrinationes? coniunctæ inter eos ſolicitudines? morbi? Verum quid hæc, inquit, ad coniugium? immo uero maxime per huiuſce rei cauſam ſæpenumero multæ uxores in morbum delapſæ ſunt. etenim affectæ contumelia, & ex eo irritatæ, tum iracundia, tum dolore in magnos febris æſtus inciderunt. quòd ſi, præſentibus uiris, nihil illis tale contingit, ſed perpetuo facilioribus ipſis utuntur: abſentibus tamen, & peregrinantibus, eiſdem malis circumſidentur. Sed, ut alia huius generis mittamus omnia, & nihil eorum coniugio tribuamus; ne ſic quidem illam inde cauſam remouere poterimus: quam tandem? quòd ualentem hominem nihilo meliore conditione, quàm ægrotum, eſſe patitur, ſed parem ei, atque ægro, dolorem affert. Vis ergo etiam, his omnibus omiſſis, ea ponamus, quæ iure eſſe non poſſunt, concedamusq; coniugium bonis uniuerſis refertum eſſe, multis, & eiſdem probis liberis, diuitiis, ut pudica ſit uxor, formoſa, prudens, ut cum uiro concordiſſime ad ſummam uiuat ſenectutem; accedat eò ſplendor generis, & magna potentia; neque, quod eſt commune naturæ, metus ullus earum rerum mutationis eam perturbet, ſed omnis cauſa angoris, omnis curarum, & ſolicitudinum occaſio inde excludatur, ac nulla omnino cauſa ne mors quidem immatura coniugium diſiungat, ſed ut eodem die decedant omnes, uel, quod multo uidetur felicius, ſuperſtites ſibi relinquāt liberos, heredes bonorum, qui parentes ipſos ad extremam eorum ſenectutem ſimul afferant; quem tandem finem

LVIII. Connubium quamuis omnes moleſtias effugerit, nihil tamen magnum, aut amplum habere.

finem conſequentur? aut quid ex tanta illa uoluptate commodi, illuc migraturi ſecum afferent? multos filios reliquiſſe, uxorem formoſam habuiſſe, deliciis, aliiſq; omnibus, quæ modo commemoraui, uitam ad multam ætatem perduxiſſe. quid id nobis ad illud tribunal in æternis, & ueris rebus prodeſſe poterit? nihil. an non hæc umbra ſunt, atque ſomnium? Cum enim futuro illo infinito tempore nullum ab eiuſmodi rebus fructum percipere, nullum inde ſolatium habere poterimus; eum, qui illarum rerum particeps, ab iis, qui earundem expertes fuerint, nihil differre fatendum erit. neque enim, ſi quis mille annorum ſpatio tantum una nocte boni aliquid in quiete uiderit, meliore illum con ditione eſſe dicemus, quàm eum, cui tale uiſum non occurrerit. Quanquam non dixi, quod uolebam. non enim tam a ueris rebus ſomnia ſuperantur, quàm hæc terrena ab æternis illis abſunt. multo enim hæc magis. neque, quam ad mille annos una nox, eam præſens cum futuro tempore comparationem habet. quin etiam hoc multo eſt longius interuallum. at non eſt uirgo eiuſmodi; uerum illa multarum mercium referta hinc proficiſcitur. ſed ab initio potius ſermonem confidere mus. Non neceſſe habet, nimis eſſe curioſa in cogitatione, & inquiſitione uiri: neque ueretur, ne quam ſibi is fraudem faciat. Deus enim eſt, non homo, dominus, non conſeruus. et quidem hoc inter ſponſos diſcri men eſt. quibus uero coniungantur, animaduerte. Non enim dos huius ſponſæ ſunt mancipia, non agri iugera, non tot, tantaq; aurea talenta, ſed cælum, & bona cæleſtia. Accedit eò, quòd, quæ nupta eſt, cum aliis de cauſis mortem reformidat, tum quòd ſe ab eo ſeiungat, qui

LIX. Facilem eſſe uirginitatem.

Digitized by Google

LX. Virginitatem nullius indigere earum rerũ, quæ non ſunt in noſtra poteſtate.

quicum matrimonii uinculo coniuncta eſt. uirgo & exoptat exitum, & uitam ſibi grauem eſſe ſentit, quòd uiri os intueri, & eius gloria frui properat. Nam, quòd inopem uitam uiuat, ut iis, quæ nuptæ ſunt, id ei nocere non poteſt. quin etiam, ſi eam conditionem libenter ferat, ſponſo ſit ob eam cauſam carior, & iucundior; nec, quòd humilis ſit, & abiecta, nec, quòd minus formoſa, & pulchra ſpecie, neque omnino ei quidquam huiuſmodi detrimento eſt. quid uero iſta dico? etiam ſi minus forte libera ſit, ne id quidem illi ad nuptias impedimentum affert: quin ei ſatis eſt animæ pulchritudinem præſtare, & principatũ adipiſci. nullus illic obtrectationis metus; nec eſt, quòd doleat alterius inuidia mulieris, quòd eam uideat clariſſimo uiro collocatam. non enim quiſquam ſimilis, aut par eius uiri eſt, neque omnino qui ad eum propius accedat. Nupta uero, etiã ſi diuitis, & potentis in primis hominis matrimonium teneat, aliam tamen inueniat cum uiro nuptam, qui maiores opes habeat, & copias. non enim parum ſuperiorum præſtantia de ea uoluptate detrahitur, quæ ex uictoria de inferioribus percipitur, ſed auri, ueſtium, ac ciborum, aliarumq; rerum affluentia, & copia allicere animum, ac trahere facile poſſunt. Sed quotaquæque mulier his fruitur? maximam enim partẽ homines inopem, miſeram, & laborioſam uitam uiuunt. quòd ſi quædam ſunt illarum rerum participes, paucæ admodum ſunt, & quas facile numero perſequi poſſis: et quidem illæ id faciunt præter Dei ſententiam. nemini enim, quemadmodum ſupra demoſtrauimus, in his luxurioſe uiuere permiſſum eſt. Sed concedamus, hãc illis rerum copiam permiſſam eſſe, neque prophetam,

LXI. Aureum ornatum plus timoris habere, quã uoluptatis.

N neque

neque Paulum quidquam ſtatuiſſe contra delicias uxorum: quid lucri eſt in multis aureis ornamentis? nihil aliud omnino, niſi inuidia, niſi curæ, niſi formido non mediocris. neque enim tum, cum ea ornamenta in arca collocarint, neque cum nocte opprimuntur, tantum ſolicitudine commouentur, ſed, cum illis luce etiã exornantur, eandem, uel grauiorem potius habent moleſtiam. etenim in balneis, & in cœtibus præſto ſunt mulieres, quæ furta faciunt; atque, ut illæ non adſint, impelluntur in turba, & urgentur ornatæ auro, ut nihil illis ſentientibus aureum interdum aliquod ornamẽtum excidat. itaque multæ non iſta modo, ſed quæ maioris etiam pretii erant facta ex pretioſis gemmis, auulſa, ac delapſa monilia perdiderunt. Sed fac eſſe, ut nihil eiuſmodi ſit timendum, & ut huius rei cura tollatur.

LXII. Aurea ornamẽta & formæ nocere, & augere deformitatem.

Eſt, inquit, eum aſpectum quiſpiam admiratus. at non eius eſt admiratio, quæ ornatum geſtat, ſed ornamentorum, cui ſæpe etiam id uitio uerſum eſt, quòd præter dignitatem eum haberet ornatum. nam ſi formoſa fuerit, naturalis nitor offenditur, quòd ille nimius ornatus, maximam partem adimens uenuſtatis, ipſam formæ ueritatem elucere non ſinit. ſin autem deformis illa, turpisq; fuerit, eo turpiorem reddit ornatus. deformitas enim ſemper, quantacunque eſt, per ſe modo eminet, & apparet: cum uero uel gemmarum ſplendor, uel cuiuſpiam alterius rei pulchritudo acceſſit, tum magis etiam ea turpitudo deformatur. nam et corporis nigrorem adhibitũ margaritæ lumen multo magis obſcurat, tanquam fulgor in tenebris: & ueſtium decor tum prauitatem oris longe deteriorem facit; quippe qui formæ ſpeciem ex ſe conſiderari, & ſolam in exiſtimatorũ

iudicium

iudicium uenire non ſinit, ſed adiuncto illo manu, & opere facto, eximiæq; pulchritudinis ornamento. qua ex re grauior calamitas accipitur, quòd in comparatione maior eius deformitas apparet. nam & ueſtimenta diſtincta auro, & quæ artificio eius generis fiunt, operum magna uarietas, & reliquus omnis ornatus, tanquam ſi generoſus ualens, & robuſtus athleta ſcabioſum, infamem, & enectum fame aliquem proſtrauerit aduerſarium, ſic oris decus obruens ornatæ mulieris, ad intuendum ſpectatores allicit, ut mulierem magis rideant, ornatum incredibiliter mirentur. At nullum eiuſmodi eſt uirginitatis ornamentum. non enim ornatæ uirgini nocet, quippe qui non eſt corporis ornatus, ſed totus ad animam pertinet. quamobrem etiam, ſiue deformis ſit, formæ dignitas undique adhibita deformitatem facile tollit: ſiue liberali, & egregia forma, pulchriorem reddit. non enim gemmæ, aut aurum, non ueſtium ſumptus, non colorum illic uarietas, ac differentia, non omnino aliud eius generis, quod fragile, aut caducum ſit, eſt animarum ornamentum; ſed eorum loco ieiunia, nocturnæ ſacrorum peruigilationes, modeſtia, comitas, paupertas, fortitudo, ſummiſſio animi, temperantia, & omnino omnium humanarum rerum deſpicientia. etenim eius oculus ita pulcher eſt, ita uenuſtus, ut pro hominibus beatas mentes, & earum Dominum habeat amatorem. ſic autem purus, & acutus, ut pro corporeis rebus ſpecies corporis expertes intueri queat: adeo mitis, & placidus, ut ne in eos quidem, qui aſſidue iniuriam, & moleſtiam afferant, conturbetur, aut efferatur. quin etiam iucunde in eos, ac ſuauiter intuetur. tanta autem uirgo hæc grauitate

LXIII. Qui ſit uirginitatis ornatus, quæ ue pulchritudo.

circumfluit, ut uel intemperantes, cum ipſam diligenter aſpexerint, pudore erubeſcant, & proprium furorem remittant. ac, quemadmodum honeſtæ mulieris miniſtram, & famulam uel inuitam dominæ mores, & uitam imitari oportet: ſic animæ, quæ tali ſapientia prædita ſit, ſenſus inſeruire neceſſe habet, & omnes ſuas appetitiones regere illius ratione motionum. Etenim oculus, lingua, habitus, ingreſſus, & omnino omnia ad intimum animæ ordinem conformantur. &, ut unguentum pretioſum, etiam ſi in uas infundatur, aera tamen ſuaui odore permulcet, neque eos ſolum, qui intra eum locum ſunt, aut eius loci uicinos, ſed omnes, qui foris commorantur, uoluptate perfundit: ſic uirginitas animæ, quaſi iucundus odor ſenſibus circumfuſus, interiorem uirtutem oſtendit. appetitus uero regit ſic, ut illis ſingulis, quaſi equis quibuſdam, iniiciens aurea fræna modeſtiæ, eos in ſumma moderatione retineat. nihil enim neque linguam abſonum, aut abſurdum effutire, neque oculum impudenter, aut ſuſpicioſe intueri patitur, neque omnino auribus quidquam, quod minus deceat, percipi ſinit. De membris autem, & pedibus curæ eſt illi, ne diſſolutus, aut mollis ſit inceſſus, ſed ut ſimpliciter quodam modo, & ſine cura moueantur. atque, omni ueſtium ornatu circumciſo, os aſſidue moderatur, ne ſolutior riſus erumpat; immo uero, ne leniter arrideat: quin graue ſemper, & auſterum oſtendit ſupercilium: atque ita comparata eſt, ut lacrymas ſemper effundere, riſum nunquam edere poſſit. Cum uero de lacrymis acceperis, nihil triſte ſuſpiceris: tantum enim illæ lacrymæ uoluptatis habent, quantam mundi huius riſus non habet. quod ſi non credis,

LXIIII. Quæ propter Chriſtum patimur, etiam ſi moleſta ſint, tamen uoluptatem habere.

credís, accipe apud Lucam quæ dicantur. Cum flagel- Act.5.
lis cæſi fuiſſent, ibant Apoſtoli gaudentes a conſpectu
concilii. quanquam non ea uis ineſt in uerberibus; nõ
enim uoluptatem, aut lætitiam, ſed dolorem, & mole
ſtiam efficere ſolent. Fides autem in Chriſtum eam uim
habet, ut ipſam etiam rerum naturam ſuperet. quòd ſi
uerbera, Chriſti cauſa ſuſcepta, pariunt iucunditatem:
quid mirum ſit, ſi propter illum ipſum idem eſt effectus
lacrymarum? ob hanc igitur cauſam, quam arctam, & Matth.11.
anguſtam uiam uocauit, eam deinde ſuaue iugum, &
leue onus appellat. natura enim res eſt, ut ante dixi,
ſed propoſito, ſpeq; bona eorum, qui in illa perfecte
uerſantur, leuior efficitur. itaque illos, qui non latas,&
amplas uias, ſed arctam, & anguſtam ſemitam ſibi de-
legerunt, alacrius multo properare uideas. non quia
non habeât moleſtiam; ſed quòd fortiores ſunt, quàm
ut quidquam eiuſmodi detrimenti accipiant, cuiuſmo-
di alios perferre credibile eſt. Sunt uero etiam angores
in hoc uitæ genere: ſed ſi cum coniugio conferantur o- LXV.
mnia, non erit, quòd illos angores appellemus. Sed, Quæ ex uirgi-
quæſo, quid tale patitur uirgo toto uitæ tempore,qua- nitate laborio
le in ſingulos ferme annos nupta, partus doloribus, & ſa ſunt, cum do loribus connu
fletibus exercita perferre cogitur? tanta uero eſt eius bii conferen-
doloris uis, ut in diuinis litteris ſeruitus, fames, pe- da non eſſe.
ſtis, atque alia huius generis intolerabilia mala hoc ipſo
doloris nomine ſignificentur. Deus quidem id mulieri
ad pœnam, & ad execrationem dedit, non iam ut pare
ret, ſed ut cum labore, ac dolore pareret. In dolore,
inquit, paries filios. a quibus uirgo tum doloribus,
tum execrationibus libera eſt. Nam qui eam a connu-
bii deteſtatione liberauit, eorum etiam, quæ cõnubium
conſe-

Digitized by Google

LXVI. Iucundius eſſe pedibus ire, quàm mulis circumuehi.

conſequuntur, expertem eſſe uoluit. Sed mulis in foro circumuehi iucundum eſt. inanis tantum ſuperbiæ eſt, nihil præterea uoluptatis habet ea circumuectio. et quemadmodum neque tenebræ ſunt luce potiores: neque conſtrictum, quàm ſolutum eſſe præſtat: neque multis eſt melius, quàm nulla omnino re indigere: ſic neque hæc mulis uecta meliori loco fuerit, quàm quæ pedibus iter facit. Sed omitto nunc moleſtias, quas ex iis rebus perferre eſt neceſſe. neque enim, quotiens uult, totiens ei domo egredi licet: quin etiam ſæpenumero, cum, ut inde exeat, magna aliqua flagitat utilitas, tanquam mendici, qui pedibus abſciſſis, quò uehantur, non habent: ſic illa domi manere cogitur. quòd ſi uir forte mulos occuparit; deiectio animi, contentio, & magnum ſilentium conſequitur. Sin uero ipſa nihil in poſterum proſpiciens, id ipſum effecerit; relicto uiro, in ſe conuertit iram eiuſce rei, eandem ſe aſſiduo dolore conficiens. quanto igitur præſtat, pedum officio fungentem (ad id enim nobis illos Deus affixit) nullam eiuſmodi moleſtiam ſubire, quàm per eas delicias neceſſario totiens angi, frangiq; animo? Neque uero ſolum eas, quas dixi, cauſas habent domeſticæ commorationis, ſed tum etiam, cum ambo muli, alter ue forte laborat ex pedibus, idem illis accidit. Cũ uero fit, ut agantur in paſcua, (fit autẽ id quotãnis) multoſq; dies ibi paſcantur: rurſum uel ſi neceſſaria aliqua, ut inde exeat, cauſa poſtulat, tanquam ſi conſtricta ſit, ita domi ſe tenere neceſſe habet. Quòd ſi dixerit quiſpiã, ſic a multitudine occurrentium eſſe liberam, nullumq; a notis hominibus fieri conſpectum, in quo erubeſcat: is mihi ſane uidetur ignorare, quæ mulieri natura & adimant,

Digitized by Google

adimant, & afferant infamiam. nã ſiue in aperto, ſiue in operto ſit, neutrum horũ efficitur: ſed alterum facit intẽperantis animi petulantia, alterũ continentia, & uerecundia. quamobrem multæ illo carcere liberæ uel in media multitudine, & foro euntes, non modo non acceſſunt uituperatores, ſed ſuæ continentiæ multos tum corporis habitu, tum inceſſu, tum ueſtitus ſimplicitate amatores habent. quas ob res in illis intimæ pulchritudinis ſplendor elucet. At non paucæ ſunt, quæ ſe domeſticis parietibus continentes, infamiam contraxerunt. nam ei, quæ clauſa ſit, ſi modo id cupit, maior, quàm illis, quæ in publicum prodeunt, petulantius, impudentiusq; iis, qui intueri uolunt, oſtentandi ſui facultas eſt. Verum ancillarum multitudo forte iucunda eſt? nihil igitur eſt hac uoluptate deterius. nam quot illæ ſunt, totidem curis afficitur. ſingulis enim tum ægrotantibus, tum morientibus perturbari, atque angi neceſſe eſt. Sed hoc fortaſſe, & his etiam grauiora tolerabilia ſunt, ut quotidianæ illæ, & uehementes contentiones, dum in ancillarum pigritiam inuehitur, dum fraudem perſtringit, dum ingrati animi uitia tollit, dum reliquam omnino uitioſitatem coercet. at id omnium grauiſſimum eſt, quod in huiusmodi ancillarum turba maxime ſolet uſu uenire: cum una aliqua forte in illo grege famularum forma liberali, (id enim omnino in multitudine accidere neceſſe eſt: nam copioſi homines non id modo ſtudent, ut multas habeant ancillas, ſed ut æque formoſas) cum igitur contingit unam aliquam in illis forma reliquis antecellere, ſiue ea dominum ſpecie, & uenuſtate ad ſui amorẽ attraxerit, ſiue nihil aliud potuerit, niſi quòd in ſui admirationẽ adduxerit; uicta domina

LVII. Famularũ multitudinem habere moleſtiã.

domina pari in dolore uerſatur, ſi minus ob eã cauſam, quòd uir ancillæ cupiditate teneatur, certe ob eiuſdẽ corporis pulchritudinem, & admirationem. Cum igitur, quæ per ſe præclara uidentur, & expetenda, tantas habeant ſolicitudines; quid de iis dicas, quæ moleſta,& acerba ſunt? At nihil tale patitur uirgo. nam ipſius domus ab omni perturbatione libera eſt. et omnis inde remotus clamor, ac uelut in pleno tranquillitatis portu apud eam cuncta ſilentio continentur; ac ſilentio maior requies altera, qua præditus animus, tanquam nullam agens humani muneris partem, aſſidue cũ Deo colloquitur, & illum intentius intuetur. Quare quis eã uoluptatem, quanti eſt, queat æſtimare? aut cuius oratio eius animæ, quæ ſic affecta ſit, oblectationem poſſit exprimere? nullius utique. at eius uim uoluptatis tantum illi nouerunt, qui ſe oblectant cum Domino; tantoq; ipſam præſtare intelligunt, ut cum nulla alia iucunditate comparari poſſit. At multi undique aſpectus argenti ualde delectat oculos. at quanto melius eſt in cælum ſuſpicere, & multo maiorem inde uoluptatis fructum percipere? quanto enim aurum ſtanno, atque plumbo, tanto cælum eſt auro, & argento, omnique materie ſplendidius, atque fulgentius. Et quidem hæc cæli contemplatio a curis libera eſt: illud uero ſpectaculum cum ſumma ſolicitudine coniunctum, quod ex omni parte cupiditates maxime corrumpit. At tibi non libet intueri cælum; licet uero argentum ſpectare in foro collocatum. quæ ex diui Pauli ſententia dico, ut uos pudeat, quando ſic inhiatis pecuniæ cupiditati. At, quid dicam, neſcio. magna enim hic mihi accidit dubitatio; neque diſpicio, quamobrẽ omne fere hominũ genus,

LXVIII. De quiete, ac tranquillitate, quæ uirginitati ineſt.

genus, cum illis facilem, & iucundam uitam ducere liceat, uel ſolicita, & anxia maxime capiatur. Quid autem cauſæ eſt, quòd non tam eos in foro poſitum, quàm quod domi habent, argentum delectat? atqui ſplendidius illud eſt, & ab omni cura uacuum animum relinquit. quòd, inquit, forenſe illud meum non eſt, domeſticum uero hoc propriū meum. Cupiditas ergo eſt, non argenti natura, quæ uoluptatem habet: nam ſi id ita ſit, forenſi etiam illo æque delectari oportuit. Quòd ſi uſus cauſa iſta dicis: uitrum eſt multo melius; idq; e diuitum ſententia, qui ſibi maiorem partem ex ea materie pocula comparant. Sin uero elati ſuperbia, illa ipſa ex argento facere cogantur: primum intus uitro conflato, ſic illud argento circundant poculum, ut uitrum interius poſitum ad potionis ſuauitatem, & commoditatem, circundatum uero argentum ad oſtentationem tantum, ac ſuperbiam eſſe oſtendant. Sed quænam eſt rei ſumma? meum & non meum: quæ cum diligentius conſidero, uerba tantū inania eſſe uideo. ſunt enim multi, qui uel in uita deſerentē ſe poſſeſſionem retinere non poſſunt. quòd ſi qui uſque ad mortē illa ſeruarint, ipſis tamen, uelint, nolint, morte exturbabuntur. neque modo in argēto, & auro, ſed in balneis, & in hortis, ædibusq; meum illud, & non meū, uerba ſolum eſſe omnes intelligant. nam eorum uſus eſt cōmunis omnium. qui uero rerum illarum domini uidentur, plus inde, quàm qui non ſunt, habent moleſtiarum: bonis enim modo fruuntur alii; hi uero cum ſumma earum rerum cura tantundem inde capiunt, quantum ceteri ſine ulla ſolicitudine. Quòd ſi quiſpiam magnam luxuriem admiretur, ueluti diſſectæ carnis uim, ſuperuacaneum uini ſumptum,

LXIX. Sumptuoſas menſas magnarum moleſtiarum refertas eſſe.

Digitized by Google

ſumptum, exquiſitas ciborum delicias, eorum, qui conuiuia inſtruunt, piſtorum, coquorum artificia, paraſitorum, & conuiuarum turbam; ſciat is, copioſos homines in iis rebus non eſſe meliore conditione, quàm coquos ipſos. nam ut illi dominos, ſic hi uerentur eos, quos inuitarunt, ne quid uidelicet eorum improbent, quæ magno labore, ac ſumptu ipſorum cauſa apparauerunt. & hac quidem re cum ſeruis pares ſunt; reliquis uero ſuperant illi. non enim accuſatores modo, ſed inuidos etiam extimeſcunt. nam ſæpe ab huiuſmodi conuiuiis multæ ortæ inuidendi cauſæ, non prius ſublatæ ſunt, quàm illos homines in extremum diſcrimen addu xerint. At multum cibi capere ſæpenumero iucundum eſt. minime uero. etenim tum, cum ebrietates, & uentris intentiones, & ſpiritus anguſtiæ, & tenebræ, & uertigines, & oculorum caligo, & alia his etiam grauiora mala ab huiuſmodi luxuria progignuntur, quam inde capiemus uoluptatem? Atque utinam hic in ſingulos dies finis ſit moleſtiarum, turpitudinis, & incommodorum. nunc uero maxime ab iſtis menſis morbi inſanabiles ortum habent. nam & pedum dolores, & tabes, & ſacer morbus, & diſſolutiones neruorum, & conuulſio corpus obſeſſum tenent, dum extremum ſpiritum reddas. quis igitur hæc mala ulla harum rerum uoluptate compenſari poſſe dixerit? At non eſt frugalitas eiuſmodi. quin ea longe abeſt ab his incommodis, ſanitatis, & bonæ ualetudinis effectrix, quam potiorem eſſe reperies, quàm luxuriam. Ac primum quidem ipſa tenuitas uictus ualetudinem tuetur, neque ullis ex illis malis perturbatur: quorum per ſe ſingula omnem extinguere uoluptatem, ac tollere funditus poſſunt. deinde cibis

LXX. Et utilius, & iucundius eſſe ſobrie, quàm luxurioſe uiuere.

cibis ipſis comprobatur. quo modo? quia cibi auiditas eſt efficiens uoluptatis; auiditatem uero non expletio, aut ſatietas gignit, ſed inopia, et indigentia. at hæc in illis copioſorum conuiuiis non ſunt, inopum uero cibis ſemper adſunt: quæ plus illis ſuauitatis inſtillant, quàm menſarum conditores, aut coci propoſitis epulis aſpergere ſoleant. diuites enim neque exurientes cibum capiunt, nec bibunt ſitientes; ac, priusquam ſomni uis illis dormiendi neceſſitatem afferat, cubitum eunt: hi uero prius horum omnium indigentes, ſic illis utuntur: quod quidem eſt ad uoluptatem maximum. quid enim, quæſo, Salomon hiſce uerbis ſerui ſomnũ iucundum appellat? Dulcis eſt ſomnus ſeruo, ſiue is parum, ſiue multum comedet. num propter lectum molliter ſtratum? atqui ſternuntur humi, uel ſuper paleas maiorem partem. an propter libertatem? at ne temporis quidẽ punctum illis liberum eſt. an propter otium? at laboribus, & ærumnis conficiuntur aſſidue. Quid tandem igitur illud eſt, quod ſomnum ſuauem efficiat? labores, & quòd coacti prius neceſſitate, ſic illi ſomno ſe dedunt. diuites uero, niſi eos uino plenos nox oppreſſerit, noctem peruigilare, & in mollibus lectis uerſare ſe in omnes partes, & iactari coguntur. Poſſum & alia ratione delicatorum conuiuiorum moleſtiam, incommoda, ac turpitudinem commemorare perſequendis iis malis, quæ longe plura, & grauiora, quàm ſint corporis morbi, animis inurunt. Etenim & molles, & effeminatos, & audaces, & uentoſos, & intemperantes, & contumelioſos, & procaces, & iracundos, & crudeles, & ignauos, & auaros, & ſordidos, & omnino tales homines reddunt, ut neque utilibus, neque ne-

Eccle. 5

LXXI. Animam etiã lædi luxuria.

Digitized by Google

ceſſariis rebus gerendis ſint accommodati . quibus contraria omnia frugalitas efficit. Verum ad alia noſtra feſtinat oratio . Quamobrem , illo tantum addito, Apoſtoli uerba rurſus attingemus. Nam ſi quæ uidentur expetenda , tantorum malorum referta ſunt , tantamq́; quaſi niuium, ſic morborum uim important & animo, & corpori , quo loco, quæ ſunt moleſta,dominorum terrores , populorum impetus, calumniatorum , & inuidorum inſidias reponemus? Hæc enim diuites maxime circumſtant; in quibus mulieres , quòd eiuſmodi com

LXXII. Luxuriam præter alia mala, intolerabiles præterea uitæ commutationes afferre.

mutationes fortiter ferre non poſſunt , plus etiam mali habere neceſſe ſit. Quid dico mulieres ? etenim huiuſmodi rebus uiri ipſi miſere capiuntur. nam qui ſobrie uiuit, nullum caſum extimeſcit; qui uero mollis illius , & profuſæ uitæ ſumptibus exhauſtus eſt , ſi quando caſu , uel ui aliqua ad inopiam compulſus fuerit, quod nihil antea tale cogitarat, expertus ue fuerat, moritur potius, quàm eam mutationem perferat. itaque diuus Paulus, Tribulationem, inquit, carnis habebunt

1.Cor.7.

LXXIII. Præſens hoc tempus non eſſe coniugii.

huiuſmodi: ego autem uobis parco . Atque illud idem adiungit, Tempus breue reliquum eſt. Sed dicet fortaſſe quiſpiã,Quid iſta ad coniugiũ? Immo uero ad ipſum maxime pertinẽt. ſi enim huius uitæ finibus terminatur matrimoniũ, & ubi e uita migrarint,neque nubent, neque uxorem ducent, & hoc tempus ad finẽ properat, & dies reſurrectionis in limine adeſt , non eſt nuptiarum tempus , aut copiarum , ſed inopiæ, & totius eius cogitationis , ac rationis , quæ nobis illic profutura ſit. nam quemadmodum uirgo , quàm diu domi eſt apud matrem, uerſatur in magna cura rerum omnium pueriliũ , & arcula in cubiculo collocata , iiſq; obſignatis , quæ ſunt

ſunt ibi recondita, clauem ſeruat ipſa,& omnem earum rerum poteſtatem habet, tantamq; ſuſcipit parua illa, & uilia cuſtodiendi curam, quantam illi habere ſolent, qui maximas familias adminiſtrant; cum uero nubilis eſt, ac nupta iam e paterna domo cogitur diſcedere, tum ab illa tenuitate, & humilitate liberata, rerum, mancipiorumq; multitudinis, uiri curam, aliaq; his multo maiora ſuſcipere neceſſe habet: ſic nos etiam facere oportet; ut, cum ad perfectam uitam, & uiro dignam perducti ſimus, relictis in terris ludis omnino omnibus puerilibus, de cælo, de cæleſtis illius conſuetudinis ſplendore, deq; omni gloria cogitemus. deſponſi enim ſumus & nos uiro, qui eo nos in ſe amore eſſe uult, ut non modo terrena, & parua hæc, leuiaq; relinquamus, ſed e uita etiam, ſi opus fuerit, eius cauſa diſcedamus. Quare cum illud reliquum ſit, ut eò nos uenire oporteat, curarum leuitatem dimittamus. neque enim ex tenui domo migraturi in Regiam, de teſtis, ac lignis, deq; ſupellectile, ac reliqua domeſtica tenuitate laborabimus. Ne igitur nos, ne inquam iam terrena curemus. dies enim iam nos uocat ad cælum, quemadmodum diuus Paulus ſcripſit ad Romanos. Nunc Rom. 13.
enim propior eſt noſtra ſalus, quàm cum credidimus: nox præceſſit, dies appropinquauit. & iterum is, Tem 1. Cor. 7.
pus breue reliquum eſt, ut & qui habent uxores, ſint tanquam non habentes. Quid igitur iis coniugio opus eſt, quibus frui non liceat? uel quos potius æque affectos eſſe oporteat, atque eos, qui coniugia non attigerunt. Quid pecunia nobis? quid poſſeſſiones opus ſunt? quid, quæ ad uitam pertinent, ſi inopportunus eſt, & intempeſtiuus earum rerum uſus? nam ſi, qui ad iudicium

Digitized by Google

cium in terris ſunt affuturi, ut ſuorum delictorum rationem reddant ſub ipſam iudicio dictam diē, omni non ſolum uxoris, ſed cibi, & potus cura dimiſſa, unum illud cogitant, quo modo ſe tueri poſſint: multo magis nos, qui non ad terrenum aliquod iudicium, ſed ad cæleſte tribunal affuturi ſumus, ut ſingulorum & dictorum, & factorum, & cogitationum rationem reddamus, ab omni terreſtrium rerum tum lætitia, tum triſtitia abſtinere oportet, & formidoloſum illum diem modo cogitatione complecti. Nam ſi quis,
Luc. 14. inquit, uenit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc & animam ſuam; non poteſt meus eſſe diſcipulus: & qui non tollit crucem ſuam, & uenit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Tu mulierum libidinibus, riſui, conuiuiis intemperanter indulges? at Dominus adeſt. Tu pecuniam curas, deq; illa ſolicitus es? at cæleſte regnum impendet. Tu de familia, de luxu, de aliis
1. Cor. 7 uoluptatibus cogitas? at præterit figura mundi huius. Quid igitur eſt, quamobrem te conficias cura terrenarum rerum, quæ & inanes, neque ſtabiles ſunt; ea negligas, quæ & ſunt, & eorum eſt firma poſſeſſio? Non eſt poſtea coniugium, non dolores, aut uoluptates, non corporum coniunctio, non pecuniæ copia, non cura poſſeſſionum, non commeatus, non ueſtes, non agricultura, neque nauigatio, non artes, neque ædificia, non oppida, non domus; ſed alia rerum conditio, aliud uiuendi inſtitutum. Hæc autem mox interibunt omnia. nam eam uim habet id, quod dictum eſt, Præterit figura mundi huius. Quid igitur, tanquam omnium hic ſæculorum ætates uicturi, ſtudium omne præ nobis ferimus

Digitized by Google

mus, eam rerum curã ſuſcipientes, quas ante ueſperum plerunque deſerimus? quid laborioſam uitam deligimus, ſi nos ad tranquillitatem Chriſtus inuitat? Volo enim, inquit, uos ſine ſolicitudine eſſe. qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt de iis, quæ Domini ſunt. Sed quo modo nos cura uacuos eſſe uis, ſi nouam rurſus nobis iniicis ſolicitudinem? quia non eſt iſta ſolicitudo; quemadmodum etiam, in angore eſſe Chriſti cauſa, non eſt angi; non quo rerum natura commutetur; ſed eorum propoſito, qui talia libenter ferunt, & rerum uim ſuperant. nam qui de illis rebus laborat, quibus ad exiguum tempus, aut ſæpe ne ad exiguum quidem fruetur, recte is dicatur eſſe ſolicitus. qui uero maiores, quàm illæ ſint curæ, fructus inde eſt percepturus, cum iis, qui ſine cura ſunt, iure omnino numerandus eſt. Adde etiam, quòd tantum inter utranque ſolicitudinem interuallum eſt interiectum, ut hæc cum illa comparata, ſolicitudo putanda non ſit: uſque eò tum expeditior, tum facilior eſt. Atque hæc omnia iis, quæ ante dicta ſunt, demonſtrauimus; qui ſine uxore ſit, eum de iis ſolicitum eſſe, quæ Domini ſunt; qui autẽ ſit cum uxore, de iis, quæ ſunt mundi. At hic præterit, ille permanet. itaque non eſt hoc ſatis, ad uirginitatis dignitatem demõſtrandam: quantum enim inter Deũ differt, & mundum, tantum inter eas curas, quæ de utroque ſuſcipiuntur, intereſt. Quid igitur eſt, quòd nobis concedis coniugium, cuius cauſa & aſtringimur curis, & a ſpiritalibus rebus abducimur? Propterea dixi, inquit, ut, qui habent uxores, ſint tanquam non habentes, ut, qui matrimonio iuncti uel ſint, uel futuri ſint, nodum illum alia quadam ratione laxiorem faciant.

1.Cor. 7.

LXXIIII. Quid ſit, quam obrem, cum uelit nos ſine ſolicitudine eſſe, iubeat eſſe ſolicitos.

Digitized by Google

faciant. cum enim ſemel conſtricto tibi uincula rumpere non liceat, mollioribus illis utere. poſſumus enim, ſi uolumus, & omnia, quæ ſuperuacanea ſunt, circumcidere, & iis curis, quas coniugii natura parere ſolet, noſtram ſegnitiam non adiungere. Quòd ſi quis, quid tandem ſit, habentem uxorem, non habere, liquidius cupit intelligere, animaduertat, quo modo cum illis

LXXV. Quid ſit habẽtem uxorem non habere.

agatur, qui cupiditates ſuas cruci affixerunt. Quo modo autem cum illis agitur? non ancillarum multitudinem emere coguntur, non aurea ornamenta, non monilia, non luculentas, & amplas domos, non agri infinita iugera; ſed, iis omiſſis omnibus, de uno earum ueſtitu, & uictu laborant. licet etiam uiro uxorem in hanc uitæ rationem inducere. nam, quod ſupra dictum eſt, Nolite fraudare uos inuicem, tantum ad corporũ coniunctionem pertinet. in iis enim, ut uterque alteri obſequatur, imperat, ac neutrum ſui iuris eſſe ſinit. ubi uero colendum ſit aliud uitæ inſtitutum in ueſtitu, in uictu, in aliis omnibus, non, quod alter facit, item alteri præſtandum eſt. Atqui uiris ad ſuum arbitrium, uel inuita uxore, omnem luxuriam, concurſumq; circumfluentium curarum circumcidere licet. nulla item uxori, ſi nolit, neceſſitas imponitur ornatus, inanis gloriæ, nulla ſuperuacanearum rerum cura. iure id quidem. eſt enim ille naturalis quidam appetitus; & propterea magna in eo ad ignoſcendum uenia dari ſolet: neque alterum inuitum fraudare alterutri liberum eſt: deliciarum uero, ac ſuperuacanei cultus, inſanæq; cogitationis cupiditas minime a natura cõmouetur, ſed a deſidia, ſummaq; nequitia ortum habet. Qamobrem nullã in his rebus, id quod in illis uim affert cõiugibus,

uti

uti inter ſe neceſſaria ſeruitute obſtringantur. itaque hoc illud eſt, quod dixit, eum, qui haberet uxorem, non habere, cum ſuperuacaneas curas a nequitia, deliciisq; ortas, uxorum cauſa non ſuſcipimus, ſed tantam earum acceſſionem facimus, quantam in unius animæ nobiſcum coniunctione, & eius, quæ ſobrie, continenterq; uiuendi rationem delegerit, nos facere par eſt. Hanc enim eſſe Pauli ſententiam, id ipſe ordine orationis oſtendit, Et qui flent tanquam non flentes, & qui facultatibus gaudent, tanquam non gaudentes. nam qui non gaudent, neque de rerum poſſeſſione laborabunt. & qui non flent, neque inopiam horrere poſſunt, neque ab eo, quod ad uitam traducendam ſatis ſit, abhorrere. hæc eſt uis illorum uerborum, Habere uxorem, & non habere, mundo uſum, & non abuſum eſſe. qui autem ducit uxorem, eſt de terrenis rebus ſolicitus. Cum igitur utraque conditio ſolicitudinem habeat, & hæc quidem temere, ac ſine cauſa, quinetiã ea cum dolore coniuncta ſit: Carnis enim, inquit, tribulationem habebunt eiuſmodi; illa uero in bonorum inexplicabilium cogitatione uerſetur, quid eſt, quòd hanc potius curam, quæ tot, tantiſq; bonis compenſatur, & eſt natura, quàm illa facilior, non deligimus? Qua enim ſolicitudine, quæ non nupſit, afficitur? num pecuniæ? num ſeruorum? aut eorum, qui domeſticas res tuentur? aut agrorum? aut aliarum rerum? an cocis præeſt, aut textoribus, aut reliquo ſeruitio? minime uero, nihil eiuſmodi cogitat: ſed tantum id curat, quo modo animam ſuam inſtruere, quomodo ſanctum illud templum exornare poſſit; non iam capillis intexendis auro, uel margaritis, non frictionibus, aut pigmẽtis,

P non

Digitized by Google

non alio incommodorum, aut nequitiæ genere, ſed tum corporis, tum ſpiritus ſanctitate. Nupta uero cogitat, inquit, quomodo uiro placeat. in quo ſapienter admodum non eſt aggreſſus earum rerum inueſtigationem: neque illud commemorauit, quàm multa in ſtudio ineundæ a uiris gratiæ uxores & corpore, & animo patiantur, dum illud torquent, oblinunt, aliis malis conficiunt; hunc illiberalitate complent, aſſentatione, ſimulatione, ſummiſſione, ſuperuacaneis, & inſanis curis. Sed hæc omnia, unius uerbi ſubobſcura ſignificatione inuoluta, auditori intelligenti relinquit æſtimanda. atque ita præſtantiam uirginitatis oſtendẽs, & eam ad cælum ipſum extollens, ueritus omnino, ne quis illud iuſſum exiſtimet, rurſus ad id transfert orationem, ut concedat coniugium. quamobrem non eſt priori cohortatione contentus, ſed, Præceptum, inquit, Domini non habeo; &, Si nupſerit uirgo, non peccauit; hoc loco etiam, Hæc autem dico, non ut laqueum uobis iniiciam. Quamobrem aliquis illud iure quæſierit, quid ſit, quòd, cum uinculorum ſolutionem ſuperius appellaſſet, & eam ſe nobis utilitatis noſtræ cauſa ſuadere dixiſſet, & ne moleſtiam haberemus, & ut eſſemus ſine ſolicitudine; cumq; nobis pepercisſet, & per ea omnia expeditam, tolerabilemq; rem ipſam oſtendiſſet, nunc illud adiiciat, Non ut uobis laqueum iniiciã? quid autem id eſt? num uirginitatem laqueum appellauit? minime. ſed uirginitatis cultum ui, & neceſſitate ſuſceptum. Etenim res ſe ſic habet: quod quiſque coactus onus ſuſcipit, & contra ſuam uoluntatẽ, quamuis id leue ſit, omnium ſit grauiſſimum, & preſſu grauiore, quàm laqueus faceret, noſtram ſuffocat animam. itaque illud

LXXVI. Virginitatem non eſſe laqueum, ſed noſtrã id eſſe deſidiã.

illud dixit, Non ut laqueum uobis iniiciam. quod hāc uim habet: Ego bona uirginitatis enumeraui, ac demonſtraui omnia: quæ licet ita ſint, uolo tamen, totum uti ueſtrum rei ſit arbitrium: non inuitos traho ad uirtutis ſtudium: neque enim, uti uos excruciarem, id conſilii dedi, ſed ne terrenarum rerum cura honeſta aſſiduitas interpelletur. Verum hic, quæſo, Pauli prudentiam conſidera; quo modo rurſum indulgentiæ ſubiiciat admonitionem, & conſilium adiungat. nam quod inquit, Non cogo, ſed ſuadeo; quod præterea addit ad id, quod honeſtum eſt, & quod facultatem præbeat ſine impedimento Dominum obſecrandi, eo & uirginalis caſtitatis admirabilitatem, &, quantum ex ea uitæ ratione fructum caperemus, oſtendit, quæ in rerum diuinarum meditatione uerſetur. neque enim, quæ terrenis, & undequaque diſtrahentibus curis implicata eſt, propter omnem & ſtudii, & temporis rationem in tam multas res diſtributam, ueluti in uiri, & in familiæ curam, aliorumq; omnium, quæ coniugium contrahere ſolet, rite, continenterq; Deo preces facere ſolet. Quid igitur? inquit, uirgo multa pertractans, & iis, quæ ad uitam pertinent, diſtenta curis, quæro, an uirginitatis laudem retineat? minime. nam iſtam ab harum uirginum choro excluſiſti. neque enim illud, Non nupſiſſe, uirginem conſtituit; ſed ad id præterea opus eſt animæ integritas, integritas, inquam, ea, quæ non ſolum prauis, ac turpibus uoluptatibus, ornatu corporis, reliquisq; rebus ſuperuacaneis uacua ſit, ſed terrenis etiam curis libera. nam niſi ea ſit, quid illi proſit caſtitas corporis? quanti enim eſt, uirginem corpore puram eſſe? ut enim eo milite nil turpius eſſe

LXXVII. Mulierē, quæ de terrenis rebus ſolicita ſit, uirginem non eſſe.

queat, qui, abiectis armis, in caupona conterit otium: ſic nullũ uirgo maius dedecus cõcipere poteſt, quàm ſi terrenis curis incubuerit. etenim quinque illæ & lãpades habebant, & uirginitatem coluerant: at neutrũ eis profuit, ſed, clauſis ianuis, excluſæ perierunt. Etenim propterea uirginitas etiam bonum eſt, quòd omnem extirpat ex animo cauſam inanium curarum, & hominem inducit, ut totum dicet ſtudium ſuum diuinis opeꝛibus. quòd ſi non ita ſit affecta uirgo, longe ea ſit nuptis inferior; quippe quæ ſpinas circumfert in animo, quibus purum, ac cæleſte ſemen opprimitur. Si quis autem, inquit, turpem ſe uideri exiſtimat ſuper uirgine ſua, quòd ſit ſuperadulta; & ita oportet fieri: quod uult, faciat: non peccat, nubant. quid dicis, quod lubet, faciat? nec rationem dirigis deprauatam? ſed con cedis coniugium? quid eſt, quòd non dixiſti: ſi quis uirginis ſuæ cauſa de ſe male exiſtimari putat, miſer eſt, & infelix, qui rem adeo admirabilem turpiſſimam credat? quid non hominem ab eiuſmodi ſuſpitione liberaſti, & ei fuiſti auctor, ut filiã connubio arceret? quòd inquit, infirmæ admodum erant huiuſmodi animæ, & humi defixæ; quæ ſic affectæ, ad uirginitatis rationem ſtatim compelli non poſſent. qui enim uſque eò incubat terrenis rebus, & hanc uitam admiratur, ut, quod cælo dignum eſt, & prope accedit ad inſtitutum angelorum, poſt tantam cohortationẽ id probroſum putet; quo modo conſiliũ, quod eò impelleret, tuliſſet? Quid uero mirum, id Paulum in re conceſſa feciſſe, ſiquidẽ in uetito, & in eo, quod contra legem eſt, rurſum id facit? exempli cauſa, in cibis nimis eſſe religioſum, & hoc maximum ſtatuere, illud eiicere, Iudaicæ erat infirmitatis:

LXXVIII. Quid ſit, quòd uehementius non accuſet eum, qui ſuper uirgine ſua turpem ſe uideri exiſtimet.

1. Cor. 7.

infirmitatis. Veruntamen in hominibus Romanis quibuſdã eadẽ erat infirmitas: quos nõ modo uehementius nõ accuſauit, ſed etiã aliud quiddam eo maius adhibuit. nã, iis dimiſſis, qui peccaſſent, eos, qui illa prohibere conantur, hiſce uerbis obiurgat: Tu autẽ quid iudicas fratrem tuũ? At non id egit cũ ad Coloſſenſes ſcriberet, ſed & magna auctoritate illos reprehendit, & ita apud eoſdẽ philoſophatur; Nemo uos in potu, & cibo iudicet. & rurſum, Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam uiuentes in hoc mundo decernitis? ne tetigeris, neque guſtaueris, neque contrectaueris. quæ ſunt omnia in interitu ipſo uſu. Quidnam igitur tandem id facit? quòd illi ualentes erant; Romanis autem magna prætere a opus erat indulgentia. nam expectauit, dum fides prius hæreret in eorum animis, ueritus, ne, ſi citius, quàm rei tempus, aut maturitas ueniſſet, ad zizaniæ fibras euellendas acceſſiſſet, ſalutaris diſciplinæ ſemina una cum radicibus extirparet. Quamobrem neque eos accuſat acerbius, neque ſine obiurgatione dimittit, tantum perſtringit, ſed obſcure, & ut nullam res habeat ſuſpitionẽ reprehenſionis, quam cum aliorum obiurgatione coniungit. Illud enim, Domino ſuo ſtat, aut cadit, reprimere quidem uidetur obiurgatorem: re autem huius pungit animum, oſtendens eiuſmodi inſtitutum non eſſe firmorum, aut ſtabilium hominum, ſed eorum, qui iactantur adhuc, & inconſtantes in periculo ruinæ uerſantur. quam hic etiam conſuetudinem ſeruat propter ſummam eius infirmitatem, quem rei pudet; nõ enim in ipſum aperte inuehitur, ſed illo laudando, qui ſuam ſeruet uirginem, grauem eidem ipſi plagam infligit.

Rom. 14.

Coloſ. 2.

quid

quid enim inquit is? Nã qui ſtatuit in corde ſuo: quod quidem ad eius differentiam dictum eſt, qui cito, & fa cile in hanc, & in illam partem rapitur, ueſtigiumq; fir me uſquam imprimere, & conſtanter admodum ſtare neſcit. quæ cum deinde uerba ad illius laceſſendum ani mum ſatis ponderis habere intelligeret, uide, quo mo do rurſum afferenda cauſa, non ita reprehenſione digna id ipſum obſcurarit. nam cum inquit, Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, illud adiunxit, Non habens neceſſitatem, poteſtatẽ autẽ habens. Atqui illud conſentaneũ erat dicere, qui ſtatuit firmus, neque rem turpem eſſe exiſtimat. At id erat acerbius. Quamobrem pro eo lenius, ac mitius aliud adhibuit, & ut re mitigata magis ad hanc cauſam acceſſit. neque enim tam graue eſt rem neceſſitate, quàm propoſito dedecore prohibere. nam hoc imbecilli, & miſeri animi eſt, illud & peruerſi, & qui de rerum natura recte iudicare non poſſit. Sed nondum bene maturum erat, eum inferre ſermonem. non enim urgente neceſſitate, eam impediri oportere, quæ uirginitatem colere inſtituerit, ſed cõtra potius omnibus, quæ præclarum hunc impetum interrumpant, for titer occurrere, ex Chriſti oratione cognoſce. Qui amat patrem, & matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Nam cum aliquid eorum, quæ Deo probantur, efficimus, quicunque id prohibuerit ſiue pater, ſiue mater, ſiue quiuis, is inimicus, & hoſtis eſto. Sed Paulus ferens adhuc auditorum imperfectam rationem, ſcripſit in hanc ſententiam: Qui autem ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem. neque uero hic terminauit orationem. atqui non habens neceſſitatem, & poteſtatem habens, idem eſt. Sed tum longa oratione, tum

Matth. 10.

tum perpetuitate conceſſorum, eos, quorum eſſet ſimplex, & parua ratio, conſolatur iis, quæ dicta ſunt, aliã præterea cauſam adiungens, Qui iudicauit in corde ſuo. neque enim liberum eſſe, ſatis eſt; neque ob id ſolum debet; ſed tum, cum delegerit, & ſtatuerit, recte facit. deinde, ne propter ſummam indulgentiã nullum putes eſſe interuallum, rurſum diſcrimen ponit, & quidem id ipſum reprimens hiſce uerbis. Igitur & qui matrimonio iungit uirginem ſuam, bene facit; & qui non iungit, melius facit. quo tamen loco quàm id præſtet, ob eam rurſum cauſam, minime declarauit. Quòd ſi id ſcire uis, Chriſtum loquentem attende. Neque nubent, neque uxorem ducent, ſed ſunt ſicut Angeli in cælo. uide interuallum, quàm in excelſum locum uirginitas, cum eiuſmodi eſt, mortale corpus extollat. LXXIX. Qua enim, quæſo, re differebant ab Angelis Helias, Heliſæus, Ioannes, ueri hi uirginitatis amatores? nulla; niſi quòd mortali natura conſtabant. nam cetera, ſi quis diligenter inquirat, hi nihilo minus affecti reperientur, quàm beatæ illæ mentes: & id ipſum, quo inferiore conditione uidentur eſſe, in magna eſt eorum laude ponendum. ut enim terrarum incolæ, & ii, qui eſſent mortali natura, poſſent ad illam uirtutẽ ui, & cõtentione peruenire, uide, quãta eos fortitudine, quanta uitæ ratione præditos fuiſſe oporteat. Virginitatẽ fuiſſe, quæ tales eos reddiderit, ex eo perſpicuum eſt. nam ſi uxores habuiſſent, & liberos, haud facile adducti eſſent, ut & in ſolitudine uiuerent, & ſuas familias contemnerent, & reliqua, quæ neceſſaria eſſent ad uitam, non compararent. Nunc uero his omnibus ſoluti uinculis, tanquam in cælo, ſic in terris diuerſantes non parietibus,

Nulla re inferiorem Angelis fuiſſe Heliam, & qui eius ſimiles fuerũt: & uirginitatẽ fuiſſe, quæ tales reddiderit.

tibus, non tecto, non lecto, non menſa, non aliis eius generis rebus indigebant, quin illis cælum erat pro tecto, ſolum pro ſtrato, pro menſa ſolitudo, & quæ ſterilitas ſolitudinis, aliis famis effectrix uidetur, ſanctis illis uiris ſuppeditabat rerum omniũ copiam. nam ipſis neque uitibus erat opus, neque torculari, neque frugibus, neque meſſe, ſed uberem, & ſuauem potum fontes, fluminaq; & ſtagna præbebant. Inſtruxit autem angelus uni menſam admirabili quodam, & incredibili apparatu, ſupraq; hominum conſuetudinem; Vnus enim panis ſatis fuit, inquit, ad quadraginta dierum tolerandam inediam. Alterum autem ſæpius aluit Spiritus ſancti gratia, admirabilia opera facientem, neque eum modo, ſed etiam per eum alios. Qui uero pluſquã propheta fuit, Ioannes, & quo non ſurrexit maior inter natos mulierum, humani cibi non indiguit: non enim pane, non uino, non oleo, ſed uitam locuſtis, & ſilueſtri melle tolerabat. Vidiſti in terris angelos, uidiſti uirginitatis uim, homines ſanguine, & carne coagmentatos, et in terris ueſtigium facientes, & mortalis naturæ neceſſitati ſubiectos, ut illi corporis expertes, ut cælum iam adepti, ut immortalitatem ſint conſecuti, ita te compara, ut iſta omnia efficias. Cuncta enim illis erant ſuperuacanea, & non modo quæ per ſe ſuperuacanea ſunt, ut deliciæ, opes, potentia, gloria, & reliqua horum corona ſomniorũ, ſed illa etiam, quæ uidentur neceſſaria, & domus, & oppida, & artificia. hoc eſt honeſtum, & aſſidue decorum eſſe. hæc eſt uirginitatis uirtus. Admirabilis enim res eſt, & maximis digna præmiis tum in libidinis rabie uictoria, tum in furore naturæ continentia; ſed ita admirabilis, ſi hæc

LXXX. Quid ſit honeſtum, & aſſidue decorum eſſe.

adſit

adſit uitæ ratio. nam ipſa per ſe imbecilla eſt, nec ſatis ad illos conſeruandos, qui ea præditi ſint. ac nobis eius rei teſtes eſſe poſſunt, qui uel hodie uirginitatem colunt; tantum enim abſunt ab Helia, ab Heliſæo, ab Ioanne, quantum terra diſtat a cælo. ut enim ſi honeſtam aſſiduitatem ſuſtuleris, ipſos uirginitatis neruos excideris, ita ſi ipſam cum optima uitæ ratione colueris caſtitatem, radices & fundamentum bonorum poſſe deris. quemadmodum enim ſtirpes ſolum fertile, & opimum, ſic præclarum uiuendi inſtitutum uirginitatis fructus alere ſolet. quin etiam radix, & fructus uirginitatis eſt uita, quæ cruci conſentanea ſit. Hæc generoſos illos uiros in admirabilem uitam deduxit. nam eos, omnibus circumciſis uinculis, uti liberis, leuibusq; pedibus tanquam aues ad cælum uolarent, dimiſit. ubi enim neque uxoris famulatus, neque cura liberorum, ibi eſt ſumma inopiæ facilitas. nos uero non modo terroribus, curisq;, aut periculis, ſed aliis omnibus difficultatibus liberatos, inopia proxime tollit ad cælum. LXXXI.
Nam cui nihil eſt, tanquam ſi adſint omnia, ſic is cuncta deſpicit, magnaq; & in Principes, & in potentes, & in eum, qui diademate ornatus ſit, loquendi libertate utitur. pecuniam uero qui ſpernit, is recta progrediẽs, mortem etiam facile contemnit; atque iis excelſior nihil timens, aut tremens, liberius loquitur apud omnes; qui uero pecuniæ operam dat, is non modo ſeruus eſt pecuniæ, ſed opinionis, honoris, huius uitæ, omnium denique (ut uerbo complectar) mancipium eſt eorum, quæ ad uitam pertinent. quamobrem ipſam malorum omnium radicem Paulus appellauit. Sed uirginitas potis eſt & hanc radicem exurere, & egregiam alteram ani-

Quantum ſit bonũ inopia

Q mis

mis noſtris inſerere, quæ fruticetur, & bonorũ omnium fructus edat, libertatem, licentiam, ardens cæleſtium bonorum ſtudium; terrenarum uero rerum omnium

LXXXII. Contra eos, qui dicunt, uir ginitatis cultores precari, ut in ſinum Abrahæ perueniant.

contemptionem; & ita honeſta, ac decora fit aſſiduitas. Sed quænam eſt iſta ſapiens oratio multitudinis? Abraam patriarcha, inquit, uxorem habuit, & liberos, copias præterea, greges, & armenta, & tamen Ioannes tum Baptiſta, tum Euangeliſta uterque uirgo; Petrus præterea, & Paulus continentiæ laude florentes, ut in illius ſinum ueniant, deprecantur. quis uero tibi id dixit uir optime? num propheta? nũ euangeliſta? Chriſtus inquit ipſe. nam cum in centurione ſummam eſſe

Luc. 18.

fidem uidiſſet, ait, Multi uenient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraam, Iſaac, & Iacob. Lazarus etiam una cum illo in deliciarum abundantia a diuite uidetur. Sed quid id ad Paulum? quid ad Petrũ? quid ad Ioannem? nam neque Lazarus, neque Paulus, neque Ioannes, neque multi ab orientis, & ab occidentis ſolis partibus cætus erant Apoſtolorum. quamobrẽ nobis iſta ſuperuacanea eſt, & inanis oratio. Quòd ſi omnino ſcire uis, quæ ſint præmia Apoſtolorum, ex

Matth. 19.

illo cognoſce, qui ea daturus eſt. Amen dico uobis, quòd uos, qui ſecuti eſtis me, cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & uos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael. Neque uſquam hic Abraam, neque eius, neque filii filius. nuſquam ibi ſinus, ubi illi recipiantur; ſed multo maior honos eis habebitur, quippe qui ſedentes de illorum poſteritate iudicabunt. Nec uero hoc ſolum inter eos conſtat eſſe diſcrimen, uerum quod Abraam adeptus eſt, id multi aſſequentur. Multi enim, inquit,

Digitized by Google

uenient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraam, Iſaac, & Iacob, in ſellis autē illis tantum ſedebit ſanctorum uirorum chorus, prӕterea nemo. Num igitur, quӕſo, etiam nunc ouilia, armenta, nuptias, liberosq́; meminiſti? Quid ergo id eſt, quod multos uirginitatis cultores tanto effuſo ſudore, precibus petere dicit, ut in eum locum perueniant? Ego uero illud adiungam, non paucos ex iis, qui uirginitatem coluerint, neque ſinum illum, neque multo minora aſſecuturos, ſed in ipſam geennam peruenturos eſſe. ac uirgines id illӕ oſtendunt a thalamo excluſӕ. num igitur coniugium eſt propterea uirginitati par? an hӕc etiam illo deterior? ipſam enim tuo exemplo inferiorē facis. Nam, ſi, qui uxorem duxit, Abraam in quiete, deliciisq́; uerſatur, uirgines cruciantur in geenna, ſequitur enim, ut id ex ueſtra ratione ſuſpicemur. ſed non ita eſt, non, inquam, eſt ita. non enim ſolum non concedit uirginitas, ſed eſt etiam coniugio longe prӕſtantior. quo nam id modo? quòd nec connubium eū, qui fuit, reddidit Abraam, nec omino miſeras illas perdidit caſtitas uirginalis. At Patriarcham reliquӕ uirtutes illuſtrarunt, iſtas uero ſempiternis flammis cetera uitia tradiderunt. Ille enim etiam in coniugio dedit operam, ut exequeretur officia caſtitatis, honeſtatem uidelicet, & aſſiduitatem; at iſtӕ uirginitatem deligentes, in hos uitӕ fluctus, & connubii turbas inciderunt. Quid igitur prohibet, inquit, quo minus nunc etiam in coniugio, in liberis, in pecunia, in aliis denique omnibus honeſtas iſta, & aſſiduitas ſeruari poſſit? Primū quòd nemo hac ӕtate cum Abraam conferri poteſt, ne prope quidem ad eum accedere; etenim magis ille

 pecuniam,

pecuniam, diuitiaſq; contempſit, quàm qui inopiam profitentur. cumq; uxorem haberet, magis etiam, quàm qui uirginalem caſtitatem colunt, ſibi in uolupta te temperauit. iſti enim quotidie flagrant coniunctionis cupiditate, at ille libidinis ardorem uſqueadeo reſtinxit, uſqueadeo nulla cupiditate irretitus eſt, ut nõ modo ſe a concubina abſtineret, ſed ut inde cauſam

LXXXIII. Non eundem uirtutis modũ nobis, & illis, qui ueteri teſtamento uixerunt, eſſe propoſitum.

omnem pugnæ, & diſſenſionis extirparet, domo ipſam eiiceret. at nunc id reperire non facile eſt. Sed his omiſſis, quod initio dixi, id repetam, etiam in præſentia, non eundem a nobis, & ab illis uirtutis modum re quiri. neque enim nunc quiſquam perfectus eſſe poteſt, niſi uendiderit omnia, niſi omnibus renuntiauerit, neque pecuniæ ſolum, aut domui, ſed propriæ etiam uitæ curam abiecerit. at nullum tantæ perfectionis tum ſpecimen fuit. Quid ergo eſt? perfectior ne, inquit, noſtræ huius uitæ ratio eſt, quàm tũ Patriarchæ fuerit? deberet quidem, & ea lege ſumus aſtricti; ſed hac uiuendi regula non utimur. Quamobrem longe ab illo iuſto uiro abſumus; licet & illud omnino perſpicuum ſit, maiora nobis certamina eſſe propoſita. Itaque quo loco diuina ſcriptura Noe admiratur, non ſimpli-

Gen. 6.

citer, ſed cum appoſitione quadam id facit. Noe enim, inquit, uir iuſtus atque perfectus in generatione ſua, Deo probatus eſt, non quòd omnino perfectus eſſet, ſed ut illa ætate. multi enim perfectionis modi tem porum uarietate definiuntur; fitq; imperfectum procedente tempore, quod olim abſolutum uidebatur. exem pli cauſa, dabatur olim perfectæ laudi ex lege uiuere;

Leuit. 18.

Qui enim fecerit, inquit, hæc, uiuet in eis. Verum quæ fuerant tum abſoluta, Chriſtus aduentu ſuo imperfecta eſſe

Digitized by Google

eſſe docuit. Niſi enim, inquit, abundauerit iuſtitia ueſtra pluſquam ſcribarum, & phariſeorum, non intrabitis in regnum cælorum. nam tum ad pœnam cædes modo propoſita eſſe uidebatur, nunc ira, ac ſolum conuicium tantam habet uim, ut homines geennæ cruciatibus poſſit addicere. in adulterium tum erat tantum animaduerſio conſtituta, nunc mulierem petulanter aſpicere ne impune quidem licet. tum ſcelus erat tantummodo peierare, nunc eſt uel iurare nefas. Quod his, inquit, abundantius eſt, a malo eſt. hanc ætas illa maximam laudem propoſitam habuit, ut ſui ſtudioſis in amore reſponderet: hoc tempore magnum illud, & admirabile tantum abeſt a rei perfectione, ut id adepti nihilo plus, quàm publicani, aſſequamur. ſed quamobrem tandẽ eorundem rectefactorum nobis, & iis, qui ueteri teſtamento uiuebant, eadem præmia conſtituta non ſunt, ſed maiori nos uirtute nitamur, oportet, ut eandem, quam illi ſunt aſſecuti, mercedem conſequamur? quòd magna nunc effuſa Spiritus ſancti gratia, magnum nobis Christi aduentu munus impertitum, ex infirmis perfectos reddidit. Vt igitur nos a liberis noſtris, cum iam pubuerunt, multo maiores uirtutis actiones requirimus; & quæ ab illis prima ætate rectefacta, prius laudabamus, eadem poſtea, cum ſe ætas corroborarit, ab eiſdem perfecta non ita admiramur, ſed longe maiora iubemus efficere: ſic & Deus primis illis temporibus tanquã ab infirmorum hominum natura haud magna facinora requiſiuit: ut uero illi Prophetas, & Apoſtolos audiuerunt, ac Spiritus ſancti gratiam ſunt aſſecuti, iure ipſis maiorem conſtituit rationem rectefactorum. nam & maior nunc merces propoſita eſt, & ſplendidiora multo

Matth. 5.

Matth. 5.

LXXXIIII. Iure eorundẽ rectefactorũ nobis, & illis, qui ueteri teſtamento uixerunt, non eandem mercedẽ eſſe propoſitam.

multo certaminis præmia conſtituta ſunt. nō enim iam terra, aut terrena, ſed cælum, & quæ mente non conſe quimur, recte facientibus bona proponuntur. Quid? nonne abſurdum ſit, cum ſimus ætate confirmata, in illa nos exiguitate continere? tum enim inter ſe hominum natura diſſentiebat, belloq; perpetuo premebatur,
Rom. 7. quod Paulus illis uerbis declarauit, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. at nunc non ita eſt. quod enim poſſibile erat legi, in quo infirmabatur lex per carnem, Deus mittens filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato peccatum condemnauit in carne. Quamobrem Paulus illa eſt uſus actione gratiarum, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Deo per Ieſum Chriſtum. Propterea iure plectimur, quòd expediti curſum impeditorū aſſequi nolumus; quanquam uel ſi in eo pares illis eſſe poſſimus, ne ſic quidem liberi ſimus a pœna. nam qui ſumma pace perfruuntur, eos multo maiora, & illuſtriora trophæa ſtatuere oportet, quàm qui grauius bello premuntur. Quòd ſi in pecuniæ, deliciarum, uxorum, negotiorum denique cura, & cogitatione uerſari uolumus, quando erimus uiri? quando ſpiritu uiuemus? quando, quæ Domini ſunt, nobis curæ fuerint? an cum hinc migrauerimus? at nō erit præterea laborum, aut certaminum, ſed præmiorum, & pœnarum dies. Tum ne uirgini quidem, quæ in lampadibus oleum non habuerit, id ab aliis ſumere licebit, ſed excludetur. Quòd ſi quis ſordidum ueſtitum indutus affuerit, ad permutandam ueſtem exire non poterit, ſed ad ignem geennæ trahetur. Quòd ſi

Digitized by Google

ipſum etiam inuocauerit Abraam, nihil id ei fuerit adiumēto; ubi enim aduenerit præfinitus iudicio dies, proq; tribunali iam ſederit iudex, & flumen igne fluxerit, deq; noſtra uita, & moribus quæſitum fuerit, non præterea permiſſum erit exuere uitia, ſed uelimus, nolimus ad ſupplicium propter illa ipſa peccata nobis debitum, trahemur; quo tempore nemo nos Deo reconciliare poterit, ne ſi quidem par libertate ſit magnis illis, & admirabilibus uiris, etiam ſi Noe, ſi Iob, ſi Daniel, etiam ſi pro liberis deprecetur, nihilo tamen plus proficiat. tantum neceſſario ſupereſt, ut ſontes perpetuo torqueantur, quemadmodum qui recte fecerint, ſempiternis bonis perfruantur. tam enim his, quàm illis finem nullum Chriſtus fore declarauit. ut enim uitam, ſic pœnam ſempiternam futuram dixit: nam aliis tum a dextera conſtitutis, aliis a læua condemnatis, Ibunt, inquit, iſti ad pœnam æternam, iuſti uero ad uitam æternam. Quamobrem in iis omnibus hic agere, & laborare oportet, & qui uxorem habet, ſic uiuere, ut ſi non habeat; & ita ad uirginitatis cultū reliquas omnes uirtutes adhibere; ne, cum ex hac uita migrauerimus, fruſtra lacrymas effundamus.

F I N I S.

Mendoſa loca ſic legantur. 13.b.21.curioſus? & ab eo. 15.b.16.ſi, qui. 16.27. ea prauitate. 16.b.7.adhibete. 18.26.poſsim. 21.3.redegit? 26.b.13.habeant. 27.6.admonitione. 31.3.igitur id Iudæis. 36.15. temperaſſet, & omnino omne. 36.b.12.impedimentum accerſierit. 37.23.quæ præter. 45.b.20.angitur. 48.31.efferant. 53.2.capiantur. 58.20. facere poteſt. 60.25.uirginitatem autem fuiſſe.

Digitized by Google

ipſum etiam innocuum. Abſcaſs, nihil id ei fuerit adiumento; ubi enim aduenerit per ſeipſum ille dies, pro tribunali tum ſiſtet ſingulos, & ſi non tu ipſe dixeris, deſpectui illa uita, & moribus quæſitum fuerit, non præterea permiſſam erit excuſantis, ſed nobis, nos ſimus ad ſupplicium propter illa ipſa peccata nobis debitum, trahemur; quo tempore nemo nos Deo reconciliare poterit, ne ſi quidem par libertate ſit magnis illis, & admirabilibus uiris, etiamſi Noe, ſi Iob, ſi Daniel, etiam ſi pro liberis deprecetur, nihilo tamen plus proficiet: tantum neceſſario ſupereſt, ut ſontes perpetuo torqueantur, quemadmodum qui recte fecerint, ſempiternis bonis perfruantur. non enim his, quàm illis finem nullum Chriſtus fore declarauit: ut enim uitam, ſic pœnam ſempiternam futuram dixit: nam alijs tum a dextra conſiſtentis, illis uero condemnatis, Ibunt, inquit, illi ad pœnam æternam, iuſti uero ad uitam æternam. Quamobrem in iis omnibus hic agere, & laborare oportet, & qui uxorem habet, ſic uiuere, ut ſi non haberet; & ita ad uirginitatis cultū reliquas omnes uirtutes adhibere; ne, cum ex hac uita migrauerimus, fruſtra lacrymas effundamus.

F I N I S.

Mendoſa loca ſic leguntur. 13.b.10.curioſius & ab eo. 15.b.16.b. qui, 15.a.7. ea prauitate. 16.b.11.ut libere. 18.a.10.poſitum. 21.a.13. redegit. 28.b.13.placeant. 29.a.5.adoleſcentiæ. 34.a.5.igitur id animus. 38.a.19. temperaſſet, & omnes omnes. 40.b.14. impedimentum acceſſiſſe. 43.a.7. quo piſtor. 46.b.20. amores. 50.b.31. cæteras. 55.a.1. capiuntur. 57.a.7. fronte poteſt. 60.a.7. argumentum attulimus.